

Ködöböcz József
FINKEY FERENC
ÉLETE ÉS
MUNKÁSSÁGA

Felsőmagyarország Kiadó

a. 66.343

KÖDÖBÖCZ JÓZSEF
FINKEY FERENC ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

KÖDÖBÖCZ JÓZSEF

Finkey Ferenc
élete és munkássága
1870 - 1949

YU ZHANGYUAN CHUAN - 1900
MUYUANG - SHANGHAI T.M.C. 199

KÖDÖBÖCZ JÓZSEF

Finkey Ferenc
élete és munkássága
1870 – 1949

*Hálás köszönettel
a Nagykönyvtárnak:
Sárospatak, 2000. május 25-én
Ködöbör József*

FELSŐMAGYARORSZÁG KIADÓ
MISKOLC – SÁROSPATAK, 1995

A bibliográfiát és a melléleteket összeállította
KÖDÖBÖ CZ JÓ ZSEF

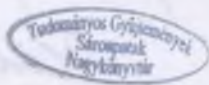
Lektorálta
DR. NAGY KÁ ROLY

© Kő dő bő cz Jő zsef

A borítón az egykori kúria,
ma a Néprajzi Múzeum látható

— Készült 500 példányban

Ez a .... **369** . számozott példány

1179. / 2000.

Felsőmagyarország Kiadó
Felelős kiadó: Serfőző Simon
Sokszorosította a Gyorsnyomda és Másoló Szolgálat, Miskolcon
Felelős vezető: Kása Béla
ISBN 963 7687 41 6

1.

ELŐSZÓ HELYETT

Sárospatak szerencsés magyar település. Földrajzi fekvése, helyzete az alföld és hegyvidék találkozásánál, a Bodrog folyó partján igen kedvező. Történelmi, politikai szerepe, különösen a Rákócziak függetlenségi törekvése, szabadságharca következtében hazánk életében számottevő. Szolgálata mégis a legnagyobb jelentőségű a magyar művelődésben, s ennek megfelelően kulturális öröksége, hagyománya nagyon gazdag. A pataki református kollégium ¹ hosszú évszázadokon át sok-sok ezer képzett fiatal adott népünknek, a hazának, akik megállták a helyüket, elkötelezettséggel küzdöttek, sokat tettek a magyar népért, a magyarság felemelkedéséért. Tanítványai az élet széles területén vállalták a nemzetért a felelősséget s áldozatos élettel, nagy munkával teljesítették is azt. Pataki diák volt a magyar irodalmi felvilágosodás elindítója, Bessenyei György, nyelvújításunk vezére, nagy harcosa, Kazinczy Ferenc, a reformkor kiemelkedő politikai harcosai, támaszai közül Kosszuth Lajos, Szemere Bertalan, Teleky László, Fáy András, a magyar irodalom nagyjai közül Tompa Mihály, Móricz Zsigmond, Komáromi János, Harsányi Zsolt, Képes Géza, a kiváló jogtudós, nyelvész Fogarasi János, a magyar nemzeti szobrászat legnagyobb alakja, Izsó Miklós, a kiváló jellemzőnész, Pécsi Sándor.

A pataki nevelés, a diákság részvétele a közösség formálásában, tanításában, a város történelmi hagyományai, kövei, levegője hatására a diákok nagy része felelősséget érzett a kapott talentumokért és szorgalmas, lelkiismeretes munkával mindent megtett azért, hogy képességeit, tehetségét minél jobban kifejllessze s hazája, egyháza javára gyümölcsöztesse, használja. A pataki iskola erre a szolgálatra nevelte tanítványait. Arra készítette fel őket, hogy munkájukkal segítsenek a közösségeknek, használjanak a magyarságnak. S a legtöbben egész életükben az Alma Mater iránti hálával törekedtek arra, hogy méltó tanítványoknak bizonyuljanak, a pataki szellem megvalósítói legyenek.

Finkey Ferenc ebben a városban született s ennek az iskolának volt kiváló tanulója, majd 19 éven át országosan ismert nevű tanára. Sárospatak, a pataki református kollégium hozzá nőtt a szívéhez. Lelkében mindig pataki maradt, egész életében mindig nagy hálával gondolt volt iskolájára s rajongó szeretetét tettekkel is bizonyította. Bármilyen magas beosztásban volt is, a pataki iskolája életét figyelte s vele a kapcsolatot tartotta. A nehéz időkben küzdött a kollégiumi egység pataki megma-

radásáért, tanuló társával, Mezőssy Bélával alapítványt tett az iskola számára, nyomtatásban megjelent és kéziratos műveit, tanulmányait, értékes személyi anyagát a pataki kollégiumra hagyta. Az élő pataki diákok összefogását, összetartását tevékenyen munkálta, előadásaiival, megemlékezéseivel, írásaival sok pataki öregdiáknak állított szép és maradandó emléket.

Finkeyt megismerni, őt értékelni, munkásságát elemezni helyesen csak a fentiek ismeretében lehet. *Finkey Ferenc a hagyományos pataki szellem megtestesítője volt.* Ennek a szellemnek a lényegét 1860-ban az országos nagy ünnepségre érkező 26,000 ember Erdélyi János rövid megfogalmazásában a főiskola kapuján így olvasta:

Három fátylám ég:

Hit, haza, emberiség!

S Finkeyben ez a szellemiség élt, magatartását ez határozta meg, munkájában, tevékenységében ez irányította: *Finkey tudatosan, következetesen, őszintén igyekezett szolgálni Istent, a hazát, az embert.*

Hűségéért, áldozatos, igen eredményes szolgálataért szülővárosa és volt iskolája ma is úgy tekint Finkey Ferencre, mint egyik kedves nagy tanítványára, aki patakiságát egész életével bizonyította s aki „imádott” szülővárosa és iskolája megbecsülésére, elismerésére, szeretetére emberségével, életművével magát méltóvá tette.

E kötet hálás tisztelgés akar lenni Patak hű fia, a nagy elméleti és gyakorlati jogász, az életre nevelést tudatosan megvalósító kiváló tanár, az igaz ember Finkey Ferenc életműve, példamutató szolgálata előtt. Feladatom nem a jogtudós Finkey munkásságának tudományos értékelése, hanem elsősorban általános emberi vonásainak, pedagógiai s tudományos tevékenységének és az igazságügyi szolgálatban végzett gyakorlati munkájának ismertetése, elemzése. Magatartásában, életfelfogásában, törekvéseiben számos olyan vonás, elem van, amely ma is érvényes, tanulságos s melynek ismerete a mai kor embere számára is hasznos.

Végül megjegyzem, hogy a forrásanyag felkutatásában s rendelkezésemre bocsátásában nagy segítséget kaptam a Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtárától és Levéltárától. A Budapesten található források megszerzésében dr. Nagy Károly szikszói születésű Pest megyei főügyészségi tanácsos volt segítségemre. Segítségükért itt is hálás köszönetet mondok.

2. ÉLETE

Finkey Ferenc családja Borsod megyéből származott. Dédapja, Finkey Sámuel a megyenévadó kis falu, Borsod lelkésze, nagyapja, Finkey Ábrahám előbb szendrői lévita², majd hegymegyi református lelkész volt. Édesapja, Finkey Pál és a négy évvel fiatalabb József nevű öccse 1834-ben került a pataki kollégiumba. A tehetséges, szorgalmas Pál 1846-ban, József 1848-ban lett esküdtdiák. Tevékenyen részt vettek az alkotmányreform-mozgalomban és vezetői voltak a magyar nyelv érvényesüléséért, uralmáért küzdő diákkorrongásnak. Édesapja a szabadságharcban a híres vörös sipkásoknál szolgált s 1849 áprilisában került haza. Ekkor letette a segédlelkészi vizsgát s Abaújszántóra ment segédlelkésznek. 1850-1852-ben a szikszói algimnázium, 1852-1854 között a miskolci református gimnázium tanára volt. 1854-ben lett a sárospataki református gimnázium tanára. Nehéz és szép munka volt ez. Évenként 120-150 tanulót tanított „a szeretet kifogyhatatlan türelmével,„ írta róla Szinyei Gerzson a pataki iskola történetének neves kutatója. „A régi bölcs és szelíd professzorok mintaképe volt. Valósággal született tanári temperamentum és egyéniség, akiről még én is – írja róla fia később – minden legáción³ alkalmával a lelkipásztoroktól, mint volt tanítványaitól, a leghálásabb megemlékezést és magasztalást hallottam.” Ezek mindnyájan szeretettel őrizték szívükben „a jó lelkű”, a „tanítványait szívből szerető tudós tanár” emlékét.⁴ Környezetében iparkodó, takarékos embernek ismerték. Írt latin tankönyveket, készített latin szótárt, latinból magyarra fordított több fontos egyházi munkát s a Sárospataki Füzetekben tanügyi dolgozatai jelentek meg.

Édesapja 1853-ban kötött házasságot Tatár Eszterrel, egy pataki kisbirtokos nemes lányával. Hat gyermekük született, kik közül ketten már kiskorukban meghaltak. Erzsébet (1858-1868), Eszter (1860-1941), Katalin (1861-1862), Pál (1863-1939), Ilka (1865-1919). A család legkisebb gyermeke Finkey Ferenc volt s 1870. január 30-án született. A család életében nagy tragédia következett be 1872-ben. December 20-án az akkor pusztító kolerajárványban meghalt apai nagybátyja, Finkey József. A tőle való elbúcsúzásakor kapta el a betegség csíráját Finkey Pál s 52 éves korában december 26-án elhunyt. Férje halála miatti bánatában szívbénulásban másnap, december 27-én 45 évesen édesanyjuk is meghalt. Finkey Ferenc ekkor még nem volt három éves. A négy árva gyermek nevelését, a kidőlt szülők helyének betöltését a közel 70 éves anyai nagyanya, Tatár

Mihályné, Péderi Eszter vállalta, aki 15 éven át, haláláig, „férfit megszégyenítő okossággal” gondoskodott a gyermekekről s felnevelte őket az életre.

Azért, hogy a kisfiú a közösségben a rendet megszokja s a csoportos játékokban részt vehessen, nagymamája 4 éves korában *óvodába is járatta. Elemi iskolába 1875-ben került*, majd 4. osztályos korában az első félév elvégzése után, 1879 januárjától a második félévben a kollégiumban működő *progimnázium*, a gimnáziumra előkészítő tanfolyam tanulója volt. A progimnáziumnak az volt a fő feladata, hogy a különböző iskolákból, különböző műveltséggel, képzettséggel jövő tanulókat a gimnáziumi tanulmányokra előkészítse, a szükséges előzetes ismereteket, képzettséget kialakítsa, a további munkát megalapozza. A progimnáziumi osztály pedagógusa a kollégium kiváló végzős diákja, teológusa, általában a senior volt. Finkey Ferencet a progimnáziumban Czinke István, a nagy tudású, költői lelkületű, szellemes ember, a későbbi felvidéki református püspök vezette be a gimnáziumi életbe, a helyes viselkedés és az eredményes tanulás módszerébe.

A gimnázium első osztályát Finkey Ferenc 119-ed magával kezdte s a tanulók a nagy létszám ellenére is a munkában hamar összetartozó közösségé, egymás barátaivá váltak. S ez a barátság később tovább mélyült, a legtöbb gyermekkel Finkey egész életében megmaradt. Különösen mély kapcsolat, szeretet alakult ki kölcsönösen a következő osztálytársaival: Emödy Lászlóval, Pálóczi Horváth Zoltánnal, Nemes Bertalannal, Zempléni (Imrei) Árpáddal, a későbbi költővel, Szoboszlai Gyulával, aki orvos lett Amerikában s később hálából nagy alapítványt tett a főiskolában azért, mert „az ismeretlen szegény árva gyermekből embert faragott”, Mezössy Bélával, aki 1917-1918-ban az Esterházy, majd a 3. Wekerle-kormány földművelésügyi minisztere s neves politikai író volt.

Finkey Ferenc később is szívesen emlékezik vissza gimnáziumi tanulmányaira, az ott eltöltött időkre. Mivel az osztály nagy létszámú volt, a tanárok, *a kollégiumban élő hagyományos szokásnak megfelelően – a tanításba következetesen bevonták a tanulókat is. Az osztályt tanulás, a tanórára való kellő felkészülés, korrepetálás céljából kisebb csoportokba osztották. A kiválasztott, megbízott jobb tanuló, a korrepetítor a rendes tanórák előtt csoportja tanulóival átismételte, átvette a feladott anyagot. Az iskolakert ősszel és tavasszal hangos volt a csoportok tanulásától. A kis Finkey is korrepetítor volt. Munkájával nemcsak barátilag, önzetlenül segítette gyengébb tanulóitársait, hanem a feladat megoldással fokozta saját maga fejlődését is: Játszva erősítette, mélyítette ismereteit és hozzászokott a rendszeres tanuláshoz.*

A tanárok igyekeztek saját tárgyaikat megszerettetni diákjaikkal. Finkey minden tantárgyat nagy érdeklődéssel, szorgalmasan tanult. Még a melléktárgyaknak tartott ének, zene és testnevelés órákon is örömmel vett részt, s zongorázni is megtanult. Jó időbeosztása következtében ezeken túlmenően arra is jutott ideje, hogy a diákok tanórán kívüli közösségeibe bekapcsolódjék, „diákéletet” éljen. Irodalmi szárnypróbálgatásainak színhelye, színtője az Erdélyi János Önképzőkör volt, melynek összejövetelein írásaival (verselemzések, egyéb dolgozatok, műfordítások) és versmondással sokszor szerepelt. VII. osztályos korában még kéziratot osztály-újságot is szerkesztett „Hóbortosok Albuma” címmel, melynek oldalain néhány barátjával együtt az osztálytársak gyengéit igyekeztek pellengérré állítani, hibáikról őket leszoktatni.

Későbbi visszaemlékezéseiben elismeréssel szól a pataki iskola ama törekvéseiről, hogy saját kitűnőbb növendékeiből igyekezett magának alkalmas tanárokat nevelni. A középiskolai törvény hatályba lépése (1883) után a kollégiumban teológiát elvégzettek két évi egyetemi bölcsészeti tanfolyammal szereztek meg a középiskolai tanári oklevelet. Ez a kettős oklevél ezeket a nagy tanárokat a pataki főiskola szellemének valódi letéteményeseivé tette, a pataki diákság „atyamestereivé”. Tanárai közül különösen nagy tisztelettel, szeretettel, hálával emlékezett öreg korában is Szívós Mihályra, Buza Jánosra, akinek a fia volt a nagyhírű nemzetközi jogász, Buza László, Maklári Papp Miklósról, Kovácsy Sándorra, Tarnóczy Tivadarra. Ez utóbbi pl. órán kívül is foglalkozott tanítványaival s bevezette őket a művészettörténet ismeretébe is.

A gimnázium VIII. osztályának elvégzése után 29-en érettségiztek. A lemorzsolódás tehát igen nagy mérvű (80 %) volt részben az igénytelenség miatt: a képzettséget, tanultságot, műveltséget sem a szülők, sem a tanulók nem értékelték kellően, részben a tanulók képessége, részben pedig a szülők anyagi helyzete miatt.

Finkey a gimnázium elvégzése után jeles érettségijével magyar és idegen nyelvszakos gimnáziumi tanári pályára szeretett volna menni, de gyámja, Kovácsy Sándor gimnáziumi tanár, nővérének, Eszternek a férje és nagyobb testvérei javaslatára a *pataki jogakadémiára iratkozott be*. A pályaelterítés nem okozott életében törést. Szeretett tanulni s már az első évben megszerette a jogi tanulmányokat is. Arra törekedett, hogy alaposan, minél jobban elsajátítsa a jogi ismereteket. Kellően bizonyítja ezt az is, hogy már az első év elvégzése után a nyári szünetben önszorgalomból tanulmányt is írt a római családjog köréből. Életpályájára a következő években is kitartó munkával, tudatosan készült.

Nagy gondot fordított az önművelésre. Felfogása szerint annak, akiben „nagyobb szellemi képességek vannak, annak nemcsak az iskolában tanított anyagot kell jól megtanulni, hanem azonfelül is fejlesztenie kell önmagát”. A diákok önművelésének igen eredményes eszközei, helyei a különböző ifjúsági egyesületek. „Boldog vagyok, hogy én éppen az ifjúsági egyletek virágzási korában voltam a pataki főiskola növendéke 12 éven át s már mint gimnazista, majd mint joghallgató mindenik egyletben, igazi lelki szükségből benne voltam, sőt utolsó évben csaknem valamennyinek elnöke, vezetője lehettem. Mint az Ifjúsági Közlöny előbb munkatársa, majd szerkesztője, itt kezdtem el írói hivatásomat is”.⁶

Idejét jól felhasználva, Finkey szorgalmasan, folyamatosan tanult. A tanévek során az akadémián feldolgozott anyagon túl is tervszerűen, rendszeresen tanulmányozta a jogi irodalmat. A nyári szüneteket pedig tudatosan idegen nyelvek (francia, angol, német, olasz) tanulására használta fel. A szóbeli előadások és az írásos szöveg tartalmának gyorsabb leírása céljából a nyári nagyszünetekben a gyorsírást is megtanulta, begyakorolta, s vallomása szerint ennek később is nagy hasznát vette. Nem volt bohém, kártyázó, mulatozó jogász, de mindig részt vett a jogászok közös megmozdulásain. Különösen *nagy szerepet vállalt a különböző ifjúsági egyesületek életében.* A régi diákvitatókzások felelevenítésével megindította a jogász-önképző egyesület munkáját. Elemzéseivel, szavalatokkal, műfordításokkal sokat szerepelt jogász-hallgató korában is a jogászok és teológusok közös ifjúsági egyesületében, az Irodalmi Önképző Társulatban, de példamutató, önzetlen, szorgalmas tagja volt a főiskolai énekkarnak is. Ez utóbbiban is fontos feladatokat vállalt és oldott meg mint alprecentor, majd basszus protokántor s végül főprecentor az iskolai ünnepélyeken, a helybéli és vidéki hangversenyeken és temetéseken való szereplések előkészítésében és lebonyolításában. Az énekkar annyira a szívéhez nőtt, hogy már jogakadémiai tanár volt, amikor annak tagjaként részt vett az Aradon szervezett országos dalárdaversenyen is. Buzgó tagja volt a többi akadémiai ifjúsági egyesületnek, sőt többnek elnöke is. Ifjúsági elnöke volt az irodalmi önképzőkör-társulatnak, az akadémiai torna-egyletnek, a gyorsíró-egyesületnek. Nagybögöse volt a zenekarnak, a „diákbándának”. Szerkesztője s 1890-1891. januárjáig felelős szerkesztője volt a Sárospataki Ifjúsági Közlönynek. Sokat szerepelt vidám versek elmondásával, „vígszavataival”. 1889/90-ben gyorsíró-tanfolyamot vezetett 29 kezdő gyorsíró tanuló számára. Díjat nyert népballadagyűjtésével, dolgozataival, de többször megnyerte az ifjúsági gyorsíró versenyt is.

Fentiekén túl nagy élményt jelentett s *nevelő hatása volt a jogász-hallgató Finkey életében az 1889-i nyári szüneti két hónapos szupplikálás,*

melynek során, „a régi hagyományok utolsó Mohikánjaként”, a szupplicáló teológus kísérő társaként Somogy, Baranya, Fejér és Tolna vármegyében gyűjtöttek a gyülekezetektől s a jószívű egyéni támogatóktól anyagi segítséget a főiskola számára. Ennek során sok tapasztalatot szerzett az ottani egyházi életéről, népi szokásokról, számos emberrel találkozott, megismerkedett. 200-nál több egyházközséget keresett fel a társával s két hónap alatt még Fiumébe is eljutott.

A jogakadémia utolsó, 8. félévét a kolozsvári egyetem jogi karán végezte. Az iskolaváltoztatásnak gyakorlati oka volt. 1874-től ugyanis az ügyvédi vizsga letételéhez jogi doktorátust kellett szerezni, erre azonban az akadémián nem volt lehetőség: az akadémiai hallgatóknak is a budapesti vagy a kolozsvári egyetemen kellett a doktorátust letenniük. Ezért ment át az utolsó félévre a kolozsvári egyetemre, ahol 1892 januárjában kitüntetéssel jogi doktorrá is avatták.

A tanulni vágyó Finkeyre nagy hatással voltak tudós jogtanárai, akiknek képzettsége, tudományos munkássága, tanári tevékenysége s embersége, emberi magatartása meghatározta s segítette fejlődését. Szívesen, hálás szeretettel emlékezik vissza később is több tanárára. A pataki jogtanárai közül hatottak rá erőteljesebben: a nagyműveltségű és elégszen előadó Szánthó Gyula (római jog), Emödy Dániel, az 1848-as idők egyik ifjúsági vezére, a kiváló ügyvéd, publicista, a magánjog nagy hírű professzora, akit Kövy Sándor után a pataki jogakadémia legragyogóbb csillagának tartott, akinek „tanárságával indult meg a pataki jogakadémia reneszánsz-kora és felvirágzása”. Ballagi Géza, a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és politika tanára nagyszerű példát adott hallgatóinak a társadalom szolgálatára. Tudós történetíró volt, aki lelke lett a pataki társadalom életének s jelentősen segítette a város fejlődését. Szeretettel emlékezik azonban a többi pataki jogtanárára is, Nemes Ferencre, Finkey Józsefre, Kókai Kun Bélára. Visszaemlékezésében is kiemelte, hogy „A pataki jogtanári kar oly kitűnő és buzgó, lelkiismeretes tanárokból állott az én jogászkodásom alatt, hogy nem veszítettünk semmit azzal, hogy nem a budapesti vagy kolozsvári...tanároktól hallgattuk a jogtudományokat. A szigorlatokon, melyeket a két egyetem tanárai előtt kellett letennünk, mindig becsülettel megállottuk helyünket”.⁷ A kolozsvári jogtanárok közül különösen nagy hatással volt rá Concha Győző, aki a politikát tanította s atyai barátságába fogadta Finkeyt, továbbá a római jog tanára, Farkas Lajos, a nagy magánjogász Kolozsvári Sándor és az osztrákjog professzora, Haller Károly.

Finkey a joghallgató társai közül is többen kötött életre szóló barátságot. Volt gimnazista társai közül együtt volt joghallgató vele Mezőssy Béla, Emödy László, Horváth Zoltán, Nemes Andor és Bertalan, Szabó Berta-

lan. Rajtuk kívül a következő joghallgató társakkal kötött még mélyebb barátságot: Dókus László, Zsóry György, Kállay Miklós, Horthy Gyula, Naményi Béla, akik munkájuk során szintén magas tisztségeket értek el.

Finkeyt a tudományos élet s a magasabb bírói pálya vonzotta, bírónak készült. Ehhez azonban előírás szerint előbb ügyvédi vizsgát kellett tennie. Az ügyvédjelölti gyakorlatot részben Sárothaljaújhelyen, részben Sárospatakon, részben pedig Poprádon szerezte meg. 1896-ban a budapesti ügyvédvizsgáló bizottság előtt sikerrel letett vizsgával ügyvédi oklevelet szerzett. Közben 1892-93-ban egy évet Kassán katonai önkéntesi szolgálatban is töltött, ahol elmélyítette a német nyelv ismeretét s megszerette a gyaloglást. Kitűnő eredménnyel tett katonai vizsgája közzetkeztében tartalékos hadnagyi rangban szerelték le.

Önkéntesi szolgálata idején 1893 augusztusában kapott meghívást a sárospataki jogakadémiára a betegeskedő Nemes Ferenc jogtanár helyettesítésére, tanárnak. A meghívást nagy tisztelettel és örömmel fogadta: „Megszilárdította ez az esemény – írja később – a mindenható Istenben való hitemet és bizodalमत. Hiszen gyermekkori álmaimat, ifjúkori törekvéseimet váltotta valóra a Gondviselés. S hozzá még igen fiatalon, pár hónappal 24. életévem elérése előtt s ...folytathattam apám életpályáját... a főiskolában.”⁸

Erős kitartással, nagy szorgalommal tanulmányozta a jogtudományi irodalmat s olyan ismeretanyag elsajátítására törekedett, hogy *szaktárgyait önálló felfogásban tanítsa és szaktudományát irodalmilag is művelje s a jog tanítását szélesebb körben is terjessze.* Eleinte büntetőjogot és az ezzel akkor összekapcsolt magyar közjogot és közigazgatási jogot, majd büntetőjogot és bölcsészetet tanított. Legkedveltebb, legfontosabb érdeklődési területe a büntetőjog lett. Rendes tanárrá választása (1894) után is 1895-ben e tárgykörből tartotta székfoglaló értekezését s írta meg *két tankönyvét, melyek nagy népszerűségnek örvendtek s melyeket a bírák és ügyvédek közül is sokan használtak.* „A magyar büntetőeljárás tankönyve” Budapesten 1899-ben jelent meg s még háromszor (1903, 1907 és 1916) adták ki átdolgozva újra. A másik tankönyve, „A magyar büntetőjog tankönyve” öt kiadást ért meg (1902, 1905, 1908, 1914, 1922). Tankönyvéről a korabeli recenzió elismerőleg szól. Azt is megállapítja többek között, hogy Finkey tankönyvében szerencsésen ötvöződnek a tudományos és a didaktikai szempontok. Szerző, akinek a neve már művei, szaklapokban közzétett tanulmányai következtében széles körben ismert, a büntetőjogot „tanító modorban, tiszta, áttekinthető rendszerben, vonzó, érdekes, magyaros stílusban, bő forrástanul-

mány alapján, nagy irodalmi apparátussal, kiváló gonddal” dolgozza fel.⁹

Mint akadémiai tanár, nagy gondot fordított az általa tanított jogi ismeretek alaposabb feldolgozására, elsajátítására, megszerettetésére és arra, hogy azok gyakorlati alkalmazását, megvalósulását, a jogintézmények munkáját hallgatói a maguk valóságában, az életből ismerjék meg. Ennek megfelelően a gyakorlati feladatok megoldásával kapcsolatban tárgyalásokat, vitákat szervezett. Tanítványait rendszeresen elvitte különböző büntető tárgyalásokra, Magyarország több fegyházába (Vác, Lipótváros, Illava, Munkács), az aszódi javítóintézetbe is. Vallomása szerint ez a gyakorlatias módszer nagymértékben segítette a saját fejlődését, a valódi élet, a büntetőjogi gyakorlat helyzetének, problémáinak közvetlen megismerését, de hozzájárult ahhoz is, hogy hallgatói felismerjék a büntetőjog gyakorlati jelentőségét, megismerésének, tanulásának hasznát, fontosságát. Eljárásával azt is sikerült elérnie, hogy tanítványai a büntetőjogot megszerették.

Pataki jogtanársága idején nagy hatással voltak emberi-tudósi-tanári fejlődésére, tudományos munkálkodására, továbbképzésére a sokféle tapasztalatot biztosító *külföldi tanulmányutak*. 1894 nyarán Ausztriában és Németországban sok és sokféle általános tapasztalatot gyűjtött s jelentős mértékben bővítette ismereteit. 1900-ban nagyobb büntetőjogi, különösen börtönügyi – több, mint három hónapos – tanulmányutat tett Wlassics Gyula kultuszminiszter segítségével Németországban, Franciaországban, Belgiumban és Angliában. Útját tervszerűen, körültekintően szervezte: Előzetesen a megfelelő szakirodalmat, a megismerendő témákat gondosan áttanulmányozta s a jó felkészülés következtében útja igen hasznos volt. Sok börtönt, javítónevelő intézetet, büntetőbírói tárgyalást stb. látogatott meg és tanulmányozta az ott folyó munkát. Tapasztalatait a börtönügy monográfiájának kidolgozásában hasznosította s azt 1904-ben jelentette meg. 1909-ben Rácz Lajos teológiai akadémiai tanárral a pataki főiskola képviselőjében vettek részt Genfben a reformáció monumentális emlékműve alapkövetelének ünnepélyén, továbbá a Kálvin Akadémiának 350., az új genfi egyetem alapításának 50. évfordulójára rendezett ünnepeken.

A büntetőügyel és a fiatalok büntetőjogával kapcsolatos tudományos munkásságát, eredményeit elismerve, 1910 nyarán a kormány kiküldetésében több, mint kéthónapos ösztöndíjas tanulmányúton volt az Amerikai Egyesült Államokban s „mint a büntetőjog egyik legkiválóbb, legtiszteltebb képviselője Magyarországon” részt vett Washingtonban a 8 napos IX. nemzetközi börtönügyi kongresszuson is. Amerikában fontos feladata volt a börtönök, javítóiskolák tuda-

mányos és gyakorlati tanulmányozása. Kiküldetése során Északamerika 10 államában ismerkedett az új javítófogház (Reformatory, a felnőtt fiatakorúak számára szolgáló fogház, javító-nevelési céllal) munkájával, a fiatakorúak bíróságának tevékenységével, melyet hazánkban törvénnyel 1913-ban honosítottak meg. Az itt szerzett tapasztalatai felhasználásával „A fiatakorúak büntetőjoga Északamerikában” címmel könyvet s több tanulmányt is írt.

1912-ben a kolozsvári egyetem jogi kara meghívta a büntetőeljárás tanárának s június 30-án az esküt is letette. Ennek megfelelően 1912. július 1-vel munkásságának második, a kolozsvári szakasza kezdődött el, mely az elsőnél változatosabb volt. Vallomása szerint életének legboldogabb korszaka volt a pataki tanársága: Fialat volt s teljes munkakedvvel és erővel végezhetette hivatalos és magándolgait. Ekkor alakult ki tanári egyénisége és jelleme, s itt élte meg boldog házasságának 16 évét. Patakon köztisztelőnek örvendő tanár volt, akit nemcsak a közvetlen tanítványok ismertek és tiszteltek. Finkeyt nagyra becsülték és szerették a főiskola teológiai hallgatói, a gimnazisták, a tanártársak és a pataki polgárok, lakosok is. Mutatja ezt az is, hogy amikor Kolozsvárra költözik, a jogászok, teológusok, gimnazisták fáklyásmenettel búcsúztak tőle s a búcsúzóknak tömegében sok városi polgár is jelen volt.

A főiskola fájlalta kiváló tanárának elvesztését, de örült is a volt tanítványa, majd tanára érvényesülésének, előrehaladásának. Rácz Lajos közigazgató tanévzáró beszédében egyebek közt a következőkről szolt: „Főiskolánk egyik legkitűnőbb tanárát, jogakadémiánk egyik legerősebb oszlopát veszíti el, aki széleskörű, nagy értékű tudományos munkásságával az egész országban, sőt annak határain túl is, tiszteletet és becsületet szerzett nemcsak magának, hanem főiskolánknak is. De ő nemcsak mint tanár és tudós szolgálta főiskolánkat, hanem mint zsinati képviselő, egyházkerületi aljegyző, tanügyi bizottsági előadó, dékán és igazgatótanácsos is gazdag és nagybecsű munkásságot fejtett ki református tanügyünk érdekeinek előmozdítása s közelebből a jogi oktatás színvonalának emelése körül. Ha mindezen okok miatt, amelyeket megkoronázott főiskolánk iránti szerelme és hűsége, kinevezését főiskolánkra nagy veszteségnek tekintjük s őszinte sajnálattal vesszük tudomásul, másfelől öröm és büszkeség tölti el mindnyájunk keblét a kinevezésben kartársunk s egész főiskolánk iránt megnyilvánuló kitüntetés láttára”.¹⁰

Tanári munkáját Kolozsvárt is a Patakon kialakult módon végezte. Az elmélet mellett nagy gondot fordított a gyakorlati munka megismertetésére, elemzésére. Az egyetemen magas volt a hallgatói létszám. Míg Patakon csak 10-12 tanítványa volt, itt 300-400. Egyéniségével, tanítási

módszerével azonban itt is meg tudta szeretetni hallgatóival a büntetőeljárást s közülük később többen is (Rácz Béla, Zehery Lajos stb.) a büntetőjog professzorai lettek.

Nagy gonddal mélyedt bele a büntetőperjog tudományának a tanulmányozásába s folyamatosan lépést tartott a hazai és külföldi szakirodalomban publikált fejlődéssel. Megismerkedett a büntetőeljárás szakembereinek gyakorlatával s segítségükkel következetesen megismertette hallgatóival a gyakorlati élet igényeit, követelményeit és sikeresen vezette be őket a patronázs-munkába is. Tanítványainak itt is bemutatta a fegyházak, a fiatakorúak fegyháza, javítónevelő intézet gyakorlati munkáját. A tanár és elméleti szakember Finkey Ferenc szoros kapcsolatba került a gyakorlattal azért is, mert az igazságügyi miniszter kinevezte a marosvásárhelyi ügyvédi és bírói vizsgabizottság tagjává. A katonai büntetőeljárásról hirdetett speciál-kollégiumának a hallgatói között külön engedéllyel ott voltak a kolozsvári hadbírák is.

1915-ben az Igazságügyi Minisztérium sürgetésére átment az 1914-ben megnyílt s még csak jogi karral működő pozsonyi egyetemre a büntetőjogi tanszékre. Nagy munkát, egyben azonban nagy élményt is jelentett számára itt az, hogy az 1917/18. tanévben mint az egyetem rektora ő szervezte meg a bölcsészeti és az orvostudományi kart. Ez a szervező munka kiterjedt az egyetemi épületek kiválasztására, megszerzésére és megfelelő kialakítására, továbbá a két új kar létrehozására, szervezetének kiépítésére egyaránt. „Pataki szívével” arra is törekedett, hogy „ne a fővárosi mezeiség, de igazi szívélyes barátság kapcsolja össze a három fakultás tagjait”. S sikerült elérnie, hogy „ritka szép harmónikus viszony alakult ki” közöttük.¹¹

Finkey Ferenc Pozsonyban is szerepet vállalt az egyetemen kívüli társadalom, a város életében. Bekapcsolódott a patronázs-munkába: Szakmailag segítette e tevékenységet s újabb patronázs-egyleteket hozott létre más városokban (Nagyszombat, Nyitra). Tanácselnöke volt a Fiatakorúak Pozsonyi Felügyelő Hatóságának, elnöke a hadigondozó bizottságnak. A gyakorlati feladatok megoldása s előadások tartása mellett külön tanulmányt is jelentetett meg a hadigondozás feladatairól, amit németül is kiadtak.

A Finkey család életében sok gondot okoztak az első világháború elvesztésével járó nehézségek, az azt követő korlátozások, a fizetéscsökkenés. Ezért a sárospataki tapasztalatokra építve, hozzáfogtak ott is a gazdálkodáshoz: Bérelt villájuk nagy kertjében zöldséget termeltek s gyümölcsösük terméseiből barackot, szilvát, almát árultak. Virágkertészettel is foglalkoztak. Felesége baromfit is tartott, továbbá eladásra gyermekruhákat is készített.

„1921 őszén – írja – a csehek egyoldalúan felmondták a pozsonyi Erzsébet-tudományegyetem jogtanáiraival 1919 februárjában három évre kötött ottmaradhatási szerződésünket, és máról holnapra kitétek bennünket az ősi koronázó városból. Így költöztünk át – sok viszontagság után mi is – a már két évvel előbb kiüldözött orvosi és bölcsészeti kari kartársaink után – Budapestre.”¹² Pozsonyból kiutasítva november elején érkeztek meg Pestre, ahol a jogi kar a tanítást néhány hallgatóval még másfél éven át az egyik népiskola helyiségeiben folytatta.

1922-ben Finkeyt hívták vissza a Kolozsvárról Szegedre költözött egyetemre, ahol újabb másfél évet töltött, tanított. Szokatlan s nehéz helyzetet jelentett ez számára: Mivel Szegeden nem tudtak lakáshoz jutni, néhány tanártársával együtt utazó tanárként járt Szegedre tanítani. Szegedi munkája rövid ideig tartott: Ez a másféléves tanári működése volt tanári pályájának záró szakasza. Hosszas tusakodás után ugyanis elfogadta a felkínált koronaügyész-helyettesi kinevezését, lemondott egyetemi tanári állásáról s ezzel hivatalosan be is fejezte 30 éves tanári munkásságát. A tanári tevékenységtől azonban nem szakadt el véglegesen. Később néhány éven át a Közgazdaságtudományi Kar felkérésére kedves szaktudományából, a büntetőjogból félévenként néhány órás kolégiumot tartott.

Koronaügyész-helyettesként 1923 júniusában kezdte meg igazságügyi szolgálatát. Eddigi tudományos munkássága jó felkészülést jelentett ehhez a munkához. Mint tanár is, mindig figyelemmel kísérte a bírói gyakorlatot s szaklapokban tette közzé a bíróságok különböző ítéleteivel kapcsolatos tapasztalatait, elemzéseit, bírálatait. Most az lett a munkája, hivatalos feladata, hogy az első és másodfokú bíróságok jogerős ítéleteit elemezze s a törvénysértő ítéleteket a kúria tanácsa elé vigye és a hibát, törvénysértést a kúriával helyreigazíttassa, kijavíttassa. Kiváló felkészültsége, szakmai képzettsége következtében rövid idő alatt belejött a nehéz gyakorlati feladatok megoldásába s közelebről, alaposan megismerte a felsőbbírói és ügyészi munka gyakorlatát. Végzett jó munkája alapján a kormányzó 1930 októberében a királyi kúria tanácselnökévé nevezte ki.

A kúriai tanácselnökség Finkey igazságügyi szolgálatának második állomása volt. A megbízást nagy megtiszteltetésnek tartotta, hiszen magyar bíró számára ez volt abban az időben az elérhető legmagasabb és legdíszesebb állás. Azt is érezte, hogy a kúriai tanácselnökség az ő egyéniségének, elméleti és gyakorlati képességének megfelelő feladatkör. Úgy érezte itt magát, mintha katedrán volna!

Kúriai tanácselnökként az volt a feladata, hogy öt kúriai bíróval megvitassa az odakerülő bűnügyeket. Vezette a tárgyalásokat, döntött a vélemények eltérése esetén, a hozott határozatot előszóval kihirdette és indokolta. Fin-

key a tárgyalásokra minden ügy előzetes, gondos tanulmányozásával alaposan felkészült. Ugyanakkor meghallgatta az előadók érveléseit és sok esetben el is fogadta a javaslatokat. Igen sok csalási, okíráthamisítási, rablási, gyilkossági bonyolult ügygel, családi drámával kellett foglalkoznia. „Bizony, elméleti álláspontomat – írta később – a halálbüntetés ellen, az igazság és a társadalom védelme érdekében nekem is szög-re kellett akasztanom és több halálos ítéletet mondtam ki, melyben a vádlottak mellett valóban nem lehetett semmi nyomós enyhítő körülményt megállapítani... A tiszazugi méregkeverő asszonyok némelyike, – egy bestiális kádármester, aki képes volt feleségét és három ártatlan kis gyermekét saját kezével megfojtani, hogy tőlük megszabadulva, élvezhesse új szeretőjét, ilyen esetekben valóban nincs értelme kíméleteskedni az emberi mivoltukból kivetkezett vádlottakkal szemben.”¹³

1935 június 23-án Finkey Ferencet a kormányzó kinevezte legfőbb királyi ügyésszé s ezzel együtt az országgyűlés felsőházának tagjává. Ez a koronaügyészi működés volt igazságügyi szolgálatának harmadik s egyben utolsó szakasza. Eskütétele utáni beszédében feladatait, működése vezérelveit az alábbiak szerint foglalta össze: „A koronaügyész a törvények őre, a jól felfogott állami közérdek képviselője és az anyagi igazság érvényesítésének mozgatója a büntető perekben.... A koronaügyész működésének első vezérelve a törvényesség, a törvények tiszteletben tartása és a jogegység megóvása feletti őrködés. De ezek mellett ott áll a harmadik legfőbb vezérelv: a büntető igazságosság, mint a törvények végső célja, melynek két arca van: egyik a kíméletlen szigor a valóban nagy, közveszélyes büntetésekkal szemben, másik a méltányosság és az elnézés a nem romlott lelkületű kis bűnelkövetőkkel szemben. Viszont még az igazságosságnál is szentebb elv a haza jóléte, a salus Reipublicae, ami szeretett hazánk és nemzetünk fennmaradásának, integritása helyreállításának legfőbb törvény gyanánt szem előtt tartását jelenti”.¹⁴ A koronaügyészi munkásságában ezt a programot igyekezett megvalósítani, az állam és társadalom érdekét s a szükséges szigort következetesen érvényesíteni és ez sikerült is neki. Mint koronaügyészt Horthy Miklós kormányzó is többször fogadta kihallgatáson. Finkey számára nagy megtiszteltetést, elégtételt jelentett az, hogy a kormányzó mindig a legnagyobb figyelemmel és helyesléssel fogadta azokat az előterjesztéseket, amelyeket a magyar igazságszolgáltatás továbbfejlesztésére tett.¹⁵

Felsőházi tagként is sokat vállalt s lelkiismeretesen dolgozott. Tevékenyen, szorgalmasan részt vett a felsőház és bizottságainak munkájában. Számos büntetőjogi és közoktatási kérdésben felszólalt, törvényjavaslatnak előadója volt. Többször sürgette a Büntetőtörvénykönyv korszerűsítését, a jogi oktatás, a középiskolai idegen nyelvi tanítás reform-

ját. Egyik felszólalásában elismeréssel beszélt a sárospataki angol, a gödöllői francia és pannonhalmi olasz internátus eredményes munkájáról. Javasolta ezek kibővítését és továbbfejlesztését, továbbá szükségesnek tartotta a hazai nemzetiségi nyelvek számára egy-két ilyen internátus létesítését, hogy a leendő hivatalnokok a nemzetiségi, kisebbségi nyelvet meg tudják tanulni.

1936-ban az „igazságügyi közszolgálat és a közélet terén szerzett kimagasló érdemei elismerésül” a kormányzó a *magyar királyi titkos tanácsosi méltósággal tüntette ki*.

1938-ban az igazságügyi miniszter megbízta Finkey Ferencet mellékfoglalkozásként az Országos Bírói és Ügyvédi Vizsgabizottság elnökségével. Ezt a megbízást, melyet 1940 végéig látott el, azért vállalta örömmel, mert szeretett munkájának, a fiatalokkal való foglalkozásának folytatását is lehetővé tette, illetve biztosította számára.

Amikor betöltötte a 70. életévét, kérte nyugdíjaztatását azzal a megfontolással, hogy átadja helyét másnak és idejét teljes mértékben szakirodalmi munkálkodásra fordítja. Maga így vallott erről: „Azt tartottam, hogy ha a jó Isten testi és szellemi frissességben megtartott 70 éven át, éppen ideje kilépni a tényleges szolgálatból s helyet adni az állásuk elnyerésére jogosan váró fiatalabb kartársunknak. Mennyi elvégezni való irodalmi munka várt még rám! Nem abszolút pihenésre vágytam, sőt éppen azt óhajtottam, hogy a hivatalos munkától felszabadulva a még hátralévő csekély időmet felhasználhassam különböző, régen elkezdett dolgozataim befejezésére”.¹⁶ Levelében, melyben az igazságügyminiszter Finkeyt a nyugdíjazás iránti kérése elfogadásáról és a koronaügyi állásból való felmentéséről értesíti, az igazságügy szolgálatában végzett munkásságát az alábbiak szerint értékeli s köszöni meg: „Engedje meg Nagyméltóságod, hogy ebből az alkalomból azokért a kiváló érdemekért, amelyeket Nagyméltóságod kúriai tanácselnöki, majd koronaügyi állásában teljes odaadással, nagy körültekintéssel és igen magas színvonalon álló jogi tudással kifejtett rendkívül értékes munkásságával szerzett, legteljesebb elismerésemet és legőszintébb köszönetemet fejezhessem ki”.¹⁷

A magasabb fórumok elismerésének kinyilvánítása most sem maradt el. A kormányzó a legmagasabb kitüntetést, a Magyar Érdemrend nagykeresztjét adományozta Finkeynek. Vallomása szerint nagy elismerést jelentett számára elődje, a kiváló szakember Vargha Ferenc koronaügyi levele is, melyet 1940. február 1-én írt. Vargha Ferenc volt az, aki Finkeyt a szeretett tanári pályáról az igazságügyi pályára elhívta s aki levelében többek között a következőkről is szól: „A hivatali önzés vezetett engemet akkor, amikor hálómat kivettem Reád, mert Benned

láttam megtestesülve a koronaügyész ideálját. Nagy tudásoddal párosult gyakorlati érzéked, amihez kapcsolódott egy másik jellembeli tulajdonságod, amit én elsősorban nagyra becsültem s nagyra becsülök Benned: a Veled született szerénységed. Ezek az ismérvek voltak azok, amik arra sarkalltak, hogy munkatársammá tegyelek. S ezek a feltételezett ismérvek valóra váltak. Egy olyan ember állott Veled a koronaügyészség élére, akit az Isten is arra teremtett. Mély, széleskörű tudásod, melegen érző szív volt az, amit Magaddal hoztál a koronaügyészi állásba. Így tehát énnékem kell köszönetet mondanom azért, hogy a tanári pályát felcserélted a koronaügyészi állással".¹⁸ A koronaügyészség tiszteletét, szemléletét azzal is kifejezésre juttatta, hogy galériájában elhelyezte Finkey festett képét, Gyarakai Pál alkotását.

Már nyugdíjas volt, amikor az igazságügyi minisztertől újabb megbízást kapott: Felkérte s 1942. február 5-én kinevezte a *Fiatalkorúak Budapesti Felügyelő Hatósága elnökének*. Nem könnyen szánta rá magát a felkérés elfogadására, mert attól félt, hogy ez a tevékenység majd nagymértékben gátolni fogja tudományos munkálkodását. Mivel azonban ez a munka, ez az újabb feladat is közel állt szívéhez, végül is igent mondott. A *Fiatalkorúak Budapesti Felügyelő Hatósága* munkájának újrászervezése akkor indult, így rá hárult a feladat: a szervezés elvégzése. Ebben a tevékenységében is, továbbá a hatósági feladatok megoldásában is nagy segítségére voltak munkatársai. A munkához sikerült elnyernie a fővárosi hasonló karitatív egyesületek, intézmények és hatóságok támogatását is. Ennek megfelelően a szervezet rövid ottléte alatt „újra életre lendült és igen sok áldásos munkát végzett az erkölcsi romlás veszélyében forgó fiatalok megmentése és talpraállítása körül”.¹⁹

Finkey irányításával a Felügyelő Hatóság különböző jól sikerült tanfolyamokat szervezett, így 1942-ben ismeretterjesző tanfolyamot, 1943-ban a pártfogók és a pártfogó-tisztviselők számára továbbképző tanfolyamot. Ezek előadói a legkiválóbb jogászok, bölcsészek, teológusok, orvosok, közigazgatási szakemberek voltak. Az előadásokból többet nyomtatásban is megjelentettek.

Amikor ezt a munkáját is befejezte s visszatekintett rá, a következőket is megfogalmazta: „Ez a különleges feladatkör is régóta szívemhez forrott. Mindig azt a higgadt és gyakorlatias felfogást hirdetem, még mint tanár, majd mint gyakorlati ügyész és bíró, hogy a büntetés célja nem a merő megtorlás, nemcsak a szükséges szigor alkalmazása a büntetésekre, de azoknak felemelése, lehetőleg az erkölcs és becsület munka útjára terelése. Ezt a második és érdemleges célt pedig legnagyobb sikerrel a fiatalok bűnelkövetőkkel szemben érhetjük el,

ha őket szeretettel, rendre, fegyelemre, munkára és tanulásra serkentéssel jellemileg átalakítjuk és a társadalom hasznos, becsületes tagjaivá képezzük ki a javító iskolákban és a hasonló célú jótékony intézetekben. Csak örömöm telt abban, hogy életem végén valamicskét segíthetem ennek a nagy nemzetmentő gondolatnak megvalósításában és ezzel fejezhettem be immár valóban több, mint ötven évi közszolgálatomat”.²⁰

Közszolgálati tevékenységét befejezve különös sikerként könyvelte el azt is, hogy az utógondozás fontosságára, mely szerinte a kriminalitás megelőzésének leghatásosabb eszköze, s annak intézményes megvalósítására sikerült felhívnia a figyelmet, felkeltenie a közérdeklődést még az országgyűlésben is s reménykedett, hogy javaslatai előbb-utóbb meg is valósulnak.

*Rendkívül gazdag s kiemelkedő tudományos munkássága elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia Finkey Ferencet 1908-ban levelező, 1929-ben rendes, 1940-ben tiszteletbeli tagjává választotta. Levelező taggá a kor két legkiválóbb büntetőjogásza, Wlassics Gyula és Balogh Jenő javaslatára választották. Ajánlásukból, értékelésükből álljon itt néhány sor: „Ez idő szerint Finkey az egyetlen az élő magyar büntetőjogászok közt, aki az anyagi és alaki büntetőjog egész rendszerét, valamint a börtönügyet és a büntetési rendszert önálló nagyobb munkákban kiemerítően feldolgozta. Mindkét terjedelmes tankönyve igen becses és igen használt tankönyvünk és ezek a szigorú tudományos mérték szerint mérve is alapos, lelkiismeretes, több tekintetben önálló ítélőtehetségre valló dolgozatok. Különösen ki kell emelnünk azokat a tudomány színvonalán álló monográfiákat, melyekben Finkey évek hosszú során át a büntetőjognak számos fejezetét tette tüzetes vizsgálat tárgyává. Ezek bizonyítják, hogy Finkey bűvárkodásának tárgyaiul előszertettel választotta ki a nehezebb és ez időszert legvitásabb kérdéseket. Dolgozatai bizonyítják, hogy az ítélőképessége és alapossága hivatottá is tették őt a választott nehéz problémákkal való eredményes munkára... Egész eddigi működése bizonyítja Finkeynek komoly, bűvárkodó munkásságát, igaz tudományoszeretetét, fáradhatatlan szorgalmát és azt a lelkesedését, mellyel szakmáját folytonos kitartással műveli. Tudományos egyénisége teljes biztosítékot nyújt afelől, hogyha a tekintetes Akadémia őt eddigi érdemeinek elismerésül tagjai sorába felveszi, ez a kitüntetés csak arra fogja buzdítani, hogy még évtizedeken át lankadatlanul dolgozzék”.*²¹

S a bírálók és ajánlók jóslata beteljesedett: Finkey Ferenc egész életében, ezután még négy évtizedig, igen szorgos tudományos tevékenységet folytatott, sok értékes következtetésével, megállapításával

jelentősen gazdagította a jogtudományt s segítette a jogelmélet és gyakorlat fejlődését.

Munkásságát több más elismerés is kísérte, értékelté. A kolozsvári-egyetemi tisztelete, szerette Finkeyt, ragaszkodott hozzá. Az egyetem javaslatára 1925-ben tiszteletbeli egyetemi tanári címet kapott. Ezt a címet, mint „valódi élethivatását külsőleg is bizonyító megtiszteltetést” haláláig boldogan és büszkén viselte s hálás volt érte. Számára ugyanis a legkedvesebb s legszebb cím, megszólítás a „tanár” volt. Mindig, nyugdíjas éveiben is örült annak, ha így szólították meg. – 1940 májusában „a jogtudományok művelése és a jogi oktatás terén elért kimagasló érdemei elismerésül” az egyetem díszdoktorrá, a jogtudományok tiszteletbeli doktorává is avatta. A kormányzói kitüntetés és a díszdoktorság alkalmából a Sárospataki Református Lapok, melynek pataki tanár korában hosszabb ideig főmunkatársa is volt, többek között így köszöntötte: „Lapunk szeretetteljes tisztelettel köszönti gazdag érdemei legmagasabb elismerésekor a feledhetetlen volt pataki professzort, a feledhetetlen kartársat, az örök pataki diákot, a pataki szellem drága értékeinek nemzete és egyháza szolgálatában istenáldotta hordozóját”.²² S néhány hónap múlva, 1940. október 24-én az egyetem díszdoktoraként részt vett a kolozsvári egyetem átvételi díszünnepélyén, amelyen jelen volt Horthy Miklós kormányzó a középső díszemelvénnyel s Finkey Ferenc az egyetem másik díszdoktorával, gróf Csáky István külügyminiszterrel az oldalt lévő emelvénnyel kapott helyet.

Életének hátralévő részét külsőleg nyugalomban, de belsőleg a háború és a bombázások miatt annál több és nagyobb lelki izgalomban élte le. A háború, annak utolsó szakasza sok szenvedést jelentett Finkey és felesége számára. 1944 végén és 1945 elején Budapest gyakori, mindennapos bombázása miatt kb. 10 hetet légópincében kellett tölteniök. Ez idegileg megviselte, tesztileg legyengítette. Fokozta az izgalmakat az is, hogy a budai Nyúl utcai szép lakásukat bomba és gránát találat érte, tolvajok a szobát feldúlták, írásait szétszaggatták, összetiporták s a lakást kifosztották. Finkey az 1947. június 25-én kelt végrendeletében így ír erről az időről: „Súlyos három esztendő viharzott el felettünk: Hajléktalanok és koldusok lettünk 1945 január-február óta”.²³ „Az 1945 januárjában és februárjában a budai lakásunkra hullott mindennapi rettenetes bombázásorban – írja másutt – minden percben készen voltunk a halálra s abból valóban csak az isteni kegyelem mentett ki bennünket. Hálával borulunk le a Mindenható előtt ezért a kivételes nagy kegyelemért. Szívvel-lélekkel hisszük és hirdetjük, hogy jó az Isten”.²⁴ „S mivel a budai lakásuk lakhatatlanná vált, 1945. április 6-án visszaköltöztek Sárospatakra s „egy félévi

aggodalom és keserves élmények után” felesége volt otthonában, a Radácsy családi házban megpihenhettek.

A szeretett feleségnek és a rokonságnak sikerült Finkeyt pár hónap alatt felerősíteni s így Patakon is folytathatta tervének megvalósítását, irodalmi munkásságát. Munkakedve és munkakészsége élete utolsó napjáig megmaradt. Nagyobb jogi tudományos munkába már nem fogott bele. Idejét elsősorban iskola- és családtörténeti munkák írására fordította. Befejezte a Sárospataki jogakadémia története, 1793-1923. c. munkájának utolsó oldalait. Követve kedves költőjének, Tompa Mihálynak a példáját, aki élete utolsó éveiben felesége számára Olajág címmel imakönyvet írt, amely a református magyar nőknek Finkey életében még mindig egyik legkedveltebb „áhitatkötete” volt, Kis Olajág címmel megírta felesége számára harmadik önéletrajzát.

S aztán Finkey életében a cukorbetegséghez újabb megpróbáltatás jelentkezett. Hallása egyre jobban romlott s végül is nagyot halló lett. Finkey ezt a súlyos csapást is Isten akaratában megnyugodva, türelmesen vállalta és hordozta. Felesége s a nagyszámú közeli rokonság igyekezett feledtetni vele az öregséggel járó bajokat s számára elviselhetőbbé, könnyebbé tenni a mindennapokat. S Finkey ebben az időben sem a nyomorúságát emlegeti, hanem az eltelt szép évekre gondol s a következőket fogalmazza meg: „Boldognak érzem és vallom magamat, hogy 50 évi kimondhatatlan boldog családi étellel jutalmazta meg a Mindenható törekvéseimet...Hála telt szívvel köszönöm Neked – írja feleségének – újból és újból azt az 50 évi földi boldogságot, amit nekem juttattál. Sőt többet, mert a hét évi törekvésemet a Te angyali kis kezedért, szintén az Általad nyújtott legboldogabb éveim közé számíthatom.”²⁵

S Finkey ebben az időben is szorgalmasan tevékenykedett, lekötötte magát. A mindennapi rendszeres szellemi munka mellett segített a kert gondozásában. Sokat sétált. Feleségével gyakran kimentek a temetőbe. Rendszeresen részt vett a templomi istentiszteleteken, még akkor is, amikor már teljesen megromlott a hallása.

1949. január 25-én aludt el szép csendesesen. Temetése január 27-én a református templomból történt. A rokonok, barátok, tanítványok, tisztelők, ismerősök s a patakiak nagy számban vettek részt a gyászszertartáson. Koporsójánál az ígét Darányi Lajos pataki lelkipásztor hirdette, s a sírnál pedig egy rokon, Harsányi László lelkész-tanár végezte a szertartást. A Magyar Tudományos Akadémia és a szegedi egyetem nevében Buza László volt tanítvány és tanártárs s a pataki iskola nevében Trócsányi József búcsúzott tőle. Mindannyian szeretettől ihletett szép beszéddel!

Sírja a sárospataki ref. temető keleti részén, a Finkey sírkertben található, végrendeletének megfelelően, édesapja és édesanyja mellett.

Szeretett Alma Materének 1948. évi tanévzáró ünnepélyén a főiskola halottairól szólva Nagy Barna közigazgató az alábbi szavakkal emlékezett meg a főiskola ragaszkodó, hálás diákjáról és kiváló akadémiai tanáráról: „Finkey Ferenc, az egykori pataki diák és jogakadémiai tanár, a legmagasabb közéleti és tudományos csúcok – koronaügyészség, egyetemi professzorság és akadémiai tagság – megjárása után, életalkonya derűjében, félévszázadon át hűséges hitvesével együtt az anyyira szeretett Patakra tért meg, ahol szinte halála órájáig szorgosan forgatott pennája alól – egy könyvtárra való szakművek szép sora után – főiskolánk történetének számos szakaszát megörökítő, nagyértékű művek kerültek ki (jogakadémiánk története, Radácsy György élete stb.). Az egyik legnagyobb, nemzetközi viszonylatokban is elismert büntetőjogász – nem is tudjuk, melyikben volt a legnagyobb: a tudományban-e, vagy a keresztyén alázatosságban és egyszerűségben; Patak és főiskolája iránti rajongó ragaszkodásában, vagy a családja iránti kedvességben; a nemzedékeket átölelő emlékezés bájában, vagy az egyház és nemzet szolgálatára lelkesítő hit Isten kezére hajló végső, szelíd magamegadásában? Amikor emlékezésünk virágait sírjára hintjük, bízó kívánsággal mondjuk: legyen példája maradandó, szolgálata és hűsége lelkesítő az Alma Mater diákjai és tanárai számára!”²⁶

3.

FEJLŐDÉSÉT MEGHATÁROZÓ FŐBB TÉNYEZŐK

Az ember életének alakulására, fejlődésére számos tényező hat. *Finkey Ferenc fejlődésében, azzá válásában, akivé lett, elsősorban 3 tényezőnek volt meghatározó szerepe.* Ezek: a református egyház puritán szelleme, a család és a sárospataki kollégium szellemisége s nevelési rendszere.

Személyiségének alakulására különösen nagy hatással volt a református egyház tanítása és gyakorlata, az a vallásos szellem, amely erőteljesen érvényesült családjá életében és a kollégium nevelésében is. Ebben a fel fogásban, életgyakorlatban az ember Isten teremtménye, bűnös, de megváltott gyermeke. Képessége, tehetsége Istentől kapott ajándék, ta lentum, melynek fejlesztése, kamatoztatása minden embernek felelős ségteljes feladata, kötelessége. *Az embernek a földön küldetése van s ezt vállalnia kell és a rábízott feladatokat: Istennek, a hazának, a közösségnek, az em bernek a szolgálatát hivatásszeretettel teljesítenie.* Ezért is törekedett Finkey arra, hogy minél jobban hasznára legyen hazájának, egyházának s se gítse a fejlődést, munkálja a bírói gyakorlatban az igazság teljesebb ér vényesülését. Az a nagy felelősség, amelyet önmaga küldetéséért, to vábbá a társadalomért érzett, igényessé tette önmagával szemben. Arra törekedett, hogy életében következetesen érvényesítse a református vallás puritán eszméit. Ezért képezte nagy szorgalommal s sokoldalúan magát, ezért végezte nagy odaadással, hivatásszeretettel minden mun káját. Ezért igyekezett a haza, a társadalom számára tiszta erkölcsű, lel kiismeretes munkát végző, jól képzett jogászokat nevelni, az életre fel készíteni, majdani gyakorlati munkájukat humánusabbá, eredménye sebbé tenni. Igazságügyi szolgálatában is azért törekedett következe ten a minél erkölcsösebb eljárásra, helyesebb megoldásra. Ez a szellem képezte emberi értékeinek alapját, műveltségének magvát, amelyben – más tényezők hatásával is kiegészülve – kibontakoztak Finkey emberi vonásai, értékei.

Fejlődésére, életének alakulására nagy hatással volt a családjá. Mivel édesanyját és édesapját már két éves korában elvesztette, fejlődését szülei huzamosabb ideig nem irányíthatták, kevés személyes élménye maradt róluk. Nevelő nagyanyjának, idősebb testvéreinek és a család barátainak, a ta nártársaknak a velük kapcsolatos elbeszélései azonban mély nyomokat hagytak a szerető szívű árva gyermek lelkében. Édesapja közelebbi, jobb megismerésében nagymértékben segítette a tanártárs, Szinyei Ger-

zson. Tőle hallotta többek között, hogy „édesapja arcán a komolyság és határozottság a jóság és szelídség vonásaival együtt volt látható”. „A magán és társas érintkezésben nyájas és szeretere méltó ember, szívesen és áldozatra mindig kész barát volt. Modorában az egyszerűség, igénytelenség, a szerénység tartózkodása, az emberbaráti szeretetteljes ragaszkodás sajátyszerűen olvadtak együvé. A társas köröktől nem húzódott vissza”.²⁷ Vallomása szerint ismeretei alapján Finkey apai örökségként tartotta számon a vallásosságát, tanítványainak szeretetét, lelkiismeretes nevelését, az életre való igényes felkészítésüket, az egyházi énekek és magyar dalok szeretetét, éneklését, a takarékoságot, a család szeretetét, a felesége iránti gyöngédséget, figyelmességét.

Gyermekkori életére, szellemi fejlődésének első szakaszára az öt felnevelő anyai nagyanya volt döntő befolyással. Hatására alakult ki, erősödött a vallásossága és a hazaszeretete. Mivel nagyanyjának a látása is megromlott s életének utolsó négy évében már nem látott, vasárnap délutánonként ő olvasott fel neki a bibliából 1-2 fejezetet s a Szikszai Imádságoskönyvből imádságokat. Nagymamája sokat beszélt neki a magyar történelemlről, a Rákócziakról. Finkey visszaemlékezései szerint nagy hatással volt rá gyámja, Eszternek legidősebb leánytestvérének férje, Kovácsy Sándor gimnáziumi tanár is, tőle tanulta meg elsősorban a pedáns, folyamatos munkásélet szeretetét és a takarékoságot.

Emberi, tanári, tudósi, gyakorló jogászai fejlődését nagymértékben segítette, meghatározta a pataki református kollégium, az a pataki szellem, amely a kollégium több évszázados működése során kialakult és hatott. Ez a szellem megbecsülte, nagyra értékelte a tudást, a tudományt s kellő tudásvágyat ébresztett, fejlesztett ki tanítványaiban. Ez a hatás nagymértékben érzékelhető Finkey tudóssá fejlődésében, tudományszomjában, magas képzettségében. A pataki szellem a közösségért, a társadalomért érzett felelősséget erősítette s Finkeyt az egyház, a haza, az ember szolgálatára nevelte, kötelezte és készítette fel, a magyar művelődés tevékeny és hasznos munkásává formálta. Arra nevelte, hogy tisztelje a múltat, használja fel annak értékeit, de legyen érzékeny a jövő, a fejlődés iránt s segítse az előrehaladást, igyekezzék minél jobban hasznára lenni a közösségnek.

Finkey 12 évig volt az iskola diákja, majd 19 éven át tanára. Ez a hosszú idő mély nyomot hagyott a fiatal Finkey fogékony lelkében. Erősödött, mélyült a vallásossága és hazaszeretete. A kollégiumi nevelés a kiváló tanuló Finkeytől nemcsak szorgalmas egyéni tanulást kívánt, hanem aktív tevékenységet, részvételt az iskola tanító munkájában és nevelésében. Finkey lelkiismeretesen tanult, igyekezett gyümölcsoztetni Istentől kapott tehetségét, talentumát s jól, eredményesen felkészülni az életre, a reáváró feladatok sikeres megoldására. Ezzel együtt lelkiismeretesen tanította a gyengébbeket, részt vett a tanórán

kívüli nevelési feladatok megoldásában s segítette az iskolai közösségek munkáját.

*Fejlődésére különösen nagy hatással voltak a pataki kollégiumban működő ifjúsági egyletek. Szerinte „az ifjúsági egyletekben képezi ki magát a fiatal ember arra, amire sem a család, sem az iskola mint társaságok meg nem tanítják, ezekben szokhat az önállósághoz, független gondolkodáshoz, ezekben fejtheti ki egyéni hajlamait, próbálhatja és gyakorolhatja elsősorban tehetségét, egyszóval ezekben képezheti ki egyéniségét. Az ifjúsági egyleteknek tehát igen nagy jelentőségük van s azok hasznát, aki bennök volt, a gyakorlati életben fogja igazán megérteni”.*²⁸ A pataki gimnazisták és akadémiai hallgatók 12 ifjúsági egyesületben művelhették különböző irányban magukat. Finkey csaknem mindegyik egyesületnek aktív tagja volt s sokoldalú fejlődésére az egyesületekben való tevékenykedések nagy hatással voltak. Öreg korában is hálásan emlékezik vissza pl. az önképzőkörre, amely „a gimnáziumi növendékek színe-javának pompás irodalmi iskolája” volt s a magukban hivatást érző fiatalokat nagymértékben segítette az irodalmi munkára való felkészülésben is. A diáktársak előtti fellépés, az azt követő őszinte, elfogulatlan bírálat, s hibák nyesegetése, a tehetségek buzdítása, a verseny „nagyszerű iskolája volt a nagyobb irodalmi és tudományos életben való helytállásnak és érvényesülésnek.”²⁹

A főiskola nevelésében szerepet kapott a legáció is. Finkey VII. osztályos gimnazista korától kezdve járt a nagy egyházi ünnepek alkalmával legációba s végezte az istentiszteleteken a lelkészi szolgálatot. Ennek megfelelően 6 év alatt a tiszáninneri református egyházkerület számos gyülekezetébe eljutott s sok emberrel találkozott, megismerkedett. A pataki iskola hagyományos szelleme mellett ez a legációs szolgálat is erősítette, mélyítette vallásosságát s nagyszerű eszköze volt az emberek közti helyes viselkedésre és bátor fellépésre nevelésnek.

A magas mérce, követelmény, amelyet az iskola a diák, majd a tanár Finkeyvel szemben támasztott, a megbízás, amelynek teljesítését az iskola, az egyházi és világi társadalom tőle elvárta, egész életében felelősségteljes munkálkodásra, vállalt szolgálata lelkiismeretes teljesítésére ösztönözte.

Az iskola szellemének alakításában, érvényesítésében, tanítványokra átszármaztatásában a legjelentősebb, felelősségteljesebb szerepük van a tanároknak. Nevelő-tanító tevékenységük, magatartásuk, emberségük, példaadásuk nagy hatású lehet a tanítványokra, személyiségük alakulására, jellemvonásaik kifejlődésére. Ezért is emlékezik Finkey még öreg korában is szívesen, hálásan, szeretettel a legtöbb nevelőjére. Meghatóan gondol vissza első tanítójára is, Gérecz Károlyra, aki a reggeli órák előtti zsoldárénekléssel s izzó hazafiságával tovább mélyítette vallásosságát és hazaszeretetét. Külön hálás volt azért, amiért együttérzéssel törődött vele, az árva gyermekkel s árva voltát mindig eszében tartotta. „Egy al-

kalommal – írja egyebek között – rám következett a sor, hogy báró Eötvös József: 'A megfagyott gyermek' című románcát szavaljam. Az első versszak el is ment baj nélkül, de a másodiknál / Egy árva gyermek andalgott / bizony elpityeredtem. Erre Gérecz bácsi megölelt: Hagyd abba fiacskám, tudom, hogy neked nehéz ezt szavalni, de légy nyugodt, az árváknak a jó Isten az édesapjuk".³⁰

A gimnáziumban Szívós Mihály latin tanára a szükséges szigorot is igaz szeretettel párosította s meg tudta szeretetni a tárgyat. Kovácsy Sándor „Valósággal a szívébe oltotta a helvét hitvallás (református) alaptételeit”, sok gyakorlati életbölcsségre megtanította tanítványait s megszerettette velük az irodalmat, az olvasást. Zsindely István mennyiségtan és fizika szakos tanár a pontosságával, gyakorlatiasságával különösen erősen hatott diákjaira. Kun Pál szerettette meg vele a francia nyelvet s olyan jól megtanulta, hogy Párizsban sok dícséretet kapott a helyes kiejtésért. Ivánka Sámuel énektanár mélyítette el benne az ének és a zongorajáték szeretetét.

A jodakadémiai tanárok közül Szánthó Gyula nagy általános műveltségével s elegáns szép előadásaisal hatott Finkeyre. Emödy Dániel, az 1848-as ifjak egyike hatalmas tudásával, kristálytisza előadásaisal, szemléletes magyarázataival s tiszteletet gerjesztő egyéniségével teljesen lenyűgözte Finkeyt. Egyébként Kövy Sándor után Finkey Emödyt tartotta a pataki jogakadémia második legnagyobb csillagának. A társadalom problémáinak meglátására, megoldásainak segítésére, a szellemes és gyakorlati ismereteket is nyújtó előadásra Ballagi Géza példája adott ösztönzést. A többi akadémiai tanárára is hálás szeretettel gondolt. Ezek a kitűnő, lelkiismeretes, buzgó tanárok szerinte jól felkészítették tanítványaikat az életre: A pataki joghallgatók a pesti és kolozsvári egyetemeken tett kötelező szigorlataikon is megállták a helyüket. Vallotta, hogy a Patakon tanultaknak ő maga később a gyakorlati jogéletben is nagy hasznát vette.

A tanárok mellett nagy hatású Finkey életére a diákközösség, a pataki diákélet. A tanítási órán kívüli közös feladatmegoldások, a diákok egymást segítő részvétele a tanultak elmélyítésében, rögzítésében, a különféle diákközösségek, egyesületek munkájában rendkívül ösztönző, nevelő hatású volt: Önképzésre, sokoldalú érdeklődésre, tevékenységre, egymás helyes bírálatára, a másik véleményének meghallgatására, esetleg megváltoztatására és továbbfejlesztésére szoktatta, nevelte Finkeyt is. Az iskolai közösségekben olyan meleg baráti kapcsolat alakult ki Finkey és sok-sok diáktárs között, amely később is megmaradt. Ez az erős közösségi szellem is hozzájárult ahhoz, hogy Finkey nemcsak Patakon, hanem Kolozsvárt, Pozsonyban és Budapesten is meleg baráti kapcsolatot tudott kialakítani s fenntartani munkatárसाival.

Visszatekintve életére, 1944-ben arról szól, hogy a joghallgatói évek különösen nagy jelentőségűek voltak további fejlődésére: „Ez alatt a négy év alatt alakult ki jellemem és a komoly munkás élet iránti szeretetem is. Boldog vagyok, hogy ezt az egyéniségalkító koromat ott, a szép Bodrogszparti Athénben tölthettem, ahol az akkor ott működő kitűnő és lelkiismeretes jogtanároktól elsajátíthattam a kötelességtudást, a pontosságot és a jogi tudományok művelésének módját.”³¹

Fentiek mellett természetesen sok más tényező is segítette Finkey fejlődését. Tudósi alakulására pl. nagymértékben hatottak azok a külföldi tanulmányutak, amelyek során sok ismeretre, tapasztalatra tett szert. Ezek tanulságait következetesen felhasználta a maga tudományos és gyakorló jogászai tevékenységében. Jó hatású volt Finkeyre a hazai igazságszolgáltatás intézményeinek közvetlen megismerése is. A gyakorlat ismeretében ugyanis jól fel tudta készíteni tanítványait az életre, tudományos munkásságához pedig megfelelő témákat, megoldandó feladatokat szolgáltatott a szerzett tapasztalat. Elsősorban mégis a fentebb ismertetett három tényező hatására vált, fejlődött Finkey Ferenc korának kiváló pedagógusává, tudós és gyakorló jogászává, a jogászképzés fejlesztésért s az igazságszolgáltatás korszerűsítéséért szorgalmasan munkálkodó emberré.

AZ EMBER

Ha Finkey Ferenc felfogását, vallomásait, munkásságát, életművét elemezzük, kirajzolódnak azok a fontos emberi vonások, jellemző jegyek, amelyek a mindennapi életében, tevékenységében következetesen érvényesültek, amelyek emberségének általános velejárói voltak. A legfontosabb, legmeghatározóbb emberi vonásai a következők:

VALLÁSOSSÁG

Finkey Ferenc életének legfőbb meghatározója vallásos meggyőződése, hite. Felfogása, eszmevilága, törekvése, munkássága, egész élete arról tanúskodik, hogy Istent és embert szerető, a társadalom jobbításáért következetesen küzdő vallásos ember volt. Egyik kedves tanítványa, majd tanártársa és közeli barátja, Buza László szerint példamutató életének alapja és magyarázata „az élő hite és mélyen vallásos érzése, mely lelkét kisgyermek korától eltöltötte”.³² Maga Finkey is vall erről: „Őszintén vallom, hogy ilyen lelkülettel születtem... Belső lelki szükségletből, lelkiismeretem sugallatára szeretem hitemet és ha gyarló módon, de igyckszem követni Jézus tanításait”.³³ Vallásos lelkületét, a református egyház iránti olthatatlan szeretetét a jó Istentől családi örökségként nyerte s azt lelkében tovább erősítette az ősi főiskola – gimnázium és akadémia – nevelő munkája. „Ha boldognak érzem magamat, amiért az Úristen magyarnak teremtett, éppenúgy hálával vagyok iránta azért is, hogy a református hitet örököltem elődeimtől. Patakon születve, a főiskola négyszázados hagyományait, töretlen kálvinista életfelfogását közvetlenül tapasztalva, átérezve és átélve, csak legbelsőbb egyéniségemet tárom fel, ha feljegyzem a református hitért való igaz rajongásomat és érett meggyőződésemet. A kálvini puritán életfelfogás, az egyszerű és szigorúan erkölcsös életmód, a nyílt, bátor és mindig őszinte beszéd, mindenféle miszticizmustól való irtózás valóban véremben volt és van ma is”.³⁴

Finkey a református keresztyén vallásban nőtt fel, s annak tanítását magáénak ismerte és egész életében követte, tevékenységében érvényesítette. Református vallásosságát boldog örömmel, felelősséggel vállalta, élte. Imádkozó, hálaadó életet élt. E felfogásban, törekvésben több külső tényező, tapasztalat és élmény is erősítette. Egy élményről, melyet 1889-ben a fiumei tengerparton szerzett, átélt, azt írja, hogy „a tenger fensé-

gessége úgy meghatja az embert, hogy ha nem tudott, ott megtanul imádkozni”.³⁵

Vallotta, hogy „az élet a Mindenható legnagyobb adománya az embernek. Isten a maga lelkét lehelte az emberbe. Felruházott minden embert ésszel, szellemmel, fejlődési képességgel. Adott neki munkateret, a föld urává tette. Az állatvilág fölé emelte. Hivatásává tette, hogy használja fel képességeit, szellemi és erkölcsi erejét, használja fel a földön és a föld mélyében lévő kincseket, értékeket, tegye szebbé, gazdagabbá, élvezetesebbé a földi világot”.³⁶ Mivel Isten az embert a maga képére, hasonlatosságára teremtette, s mivel ez az isteni képmás a bűn által az emberben megromlott, az embernek a rendeltetése a földön az isteni képmás visszanyerése, a Jézus utasítása szerinti tökéletesedés. Bűnös állapotában az ember egyéni hite által, de nem a maga erejéből, hanem egyedül Isten kegyelméből szabadulhat meg.

Tanári és igazságügyi szolgálatát egyaránt Istentől kapott küldetésként fogta fel s minden munkát nagy felelősséggel, odaadással, kitartó szorgalommal igyekezett végezni. „Az Isten utain titok van, – írja. Mi elindulunk a magunk gyarló esze után az egyik úton, és a bölcs akarata mégis odavezet, ahová az ő végzése szerint jutnunk kellett, hogy igazi hivatásunkat teljesíthessük. Petőfi és Arany színészek, Jókai festő szeretett volna lenni, az Úristen bölcs végzése szerint azonban költőfejedelmekké kellett válniuk”.³⁷ Gyermekkorában Finkey is másnak, nyelvszakos tanárnak készült, de jogi tanulmányai közben megszerette a jogot és rájött arra, hogy feladata, hivatása a jog tanítása, a haza igazságügyének szolgálata. S ettől kezdve mindig tudatosan törekedett arra, hogy ezt a szolgálatát, munkáját a legnagyobb eredményességgel, hatékonysággal végezze.

Az embernek az a feladata, hogy az Isten által számára kimért idő alatt Isten rendelésének megfelelően teljesítse hivatását: „fejlessze ki tehetségét, a benne lévő isteni szikrát, kamatoztassa talentumait s tehetsége szerint járuljon hozzá az egész emberiség tökéletesítéséhez”.³⁸ Arra kell törekedni, hogy tehetségével és szorgalmával elérje a lehető legmagasabb szellemi és erkölcsi színvonalat. Ennek megfelelően Finkey igényes ember volt s önmagával szemben magas követelményeket támasztott, hogy küldetését a legeredményesebben tudja teljesíteni. Ezért nagy gondot fordított a önművelésre. Örült annak, hogy ehhez Patakon jó elindítást, alapot s nagy segítséget kapott a tanórákon túl az ifjúsági egyesületekben is, melyekben a legkülönbözőbb irányban képezhette magát.

Finkey lelkében erősen élt „az isteni eleve-rendelés, a predestináció gondolata, Szent Ágoston és Kálvin hittétele”. Ravasz Lászlóval együtt vallja, hogy „a hívő ember predestináltsága boldog tudatában végzi, ami rábízott, és neveti az ördögöt és a halált”.³⁹ Finkey szerint az a köteles-

ségünk, hogy az Úristen által rendelt hivatásunkat becsülettel, szorgalommal betöltsük s ne féljünk a haláltól se, mert az Isten rendelése, hogy mikor jön el az utolsó óránk. „Ha nem élt volna – írja – lelkemben gyermekkoromtól fogva az Istenben való hit és bizodalom, megtérített és megtanított volna erre az 1944/45 telén a budai lakásunkban és az ottani óvóhelyen két és félhónapon átélt szörnyű bombazápor, amelyből tényleg csak a jó Isten kegyelme mentett meg bennünket száz halálos veszedelemből. Megértettük feleségemmel és velünk volt sógornőimmel együtt a Dávid király két zsoldárának igazságát:

*Akik bíznak az Úristenben, Nagy hiedelemmel,
Azok nem vesznek el Semminémű veszedelemben, és
Az Isten a mi reménységünk, Midőn reánk tör ellenségünk,
Minden háborúságunkban Megtart erős hatalmában.*

Áhitattal énekeljük ma is... Jó ismerőseimet is mindig ezekkel biztattam a katasztrófánk idején... Mikor az agyonbombázott budai lakásunkból menekülnünk kellett, a jó Isten kegyelméből és ujjmutatása szerint Patakra költöztünk, a szép tavaszi és nyári estéken gyönyörködéssel szemlélve a csillagos égboltozatot, újból megerősödött lelkünkben az Isten iránti szeretet és hála”.⁴⁰ *Finkey a maga megtapasztalása alapján vallja, hogy a vallásos ember bízik Istenben és megnyugszik minden rendelkezésben.* Jellemzi az egyházi közösség, a gyülekezet szeretete és egyéni hitének a gyülekezeti közösségben való élése, a gyülekezeti istentiszteleteken való rendszeres részvétel, a templombajárás. „A vallásos ember szívében mélyen boldogító, áhitatos érzéseket kelt, ha bemegy a templomba, ahol összesereglenek hitsorsosai s velük együtt imádkozhatja a Mindenhatót, hálát adhat jótéteményeiért és kérheti segítségét. Én gyermekkorom óta, ha csak beteg nem voltam, vagy túlságosan rossz idő nem gátolt, egyetlen vasárnapot sem mulasztottam el, hogy templomba ne menjek. Nyaraló helyeinken is nagy örömmel vettem részt az ottani istentiszteleteken. Sokszor az orgonista-kántor szerepét is szívesen vállaltam... Kicsi koromtól mai napig nagy gyönyörűséggel énekelek a templomban. Sokszor otthon is magányosan vagy családtagjainkkal együtt olykor zongorakísérettel. Az ember ilyenkor felülemelkedik a mindennap bajain, házi dolgain s mintegy társalog Istennel. Szerencsésnek mondom magamat azért is, hogy népiskolai tanítónk, a boldog emlékéü Gérecz bácsi megtanította velünk az összes szebb zsoldárokat és dicséreteket. Ma is könyv nélkül tudom mindeniket. Nagy lelki öröm és kitüntetés volt kisgyermek koromban, ha a pataki gyönyörű nagy templomban Ivánka bácsi, a nagyszerű orgonista-kántor maga mellé ültetett az orgonapadra, hogy énekeljem az ő remek baritonjához a szopránt”.⁴¹

Finkey boldognak tartja magát azért is, mert a feleségét is „igazi vallásos lelkülettel áldotta meg a jó Isten. Mindig örömmel jött és jön ma is a templomba, sohasem kellett arra kérnem vagy szorgalmaznom. S otthonunkban is az igazi valóság sugárik le angyali arcáról”.⁴² Sokszor énekelnek együtt, különösen sokszor élik át örömben és bánatban az „Ó könyörgést meghallgató Édesanya, Mindenható” kezdetű ének mondanivalóját: „Ha örömmel gerjedezem És rebegni igyekezem, Tetőled mennyi áldást veszek, Feltekintvén rád, Atyámra, Könyű csordul az orcámra, Az által olyan újjá leszek, Mint a plánta, mikor arra. Harmatcseppet szülsz hajnalra. – Ha szívemet bánat járja, Szemem keserűség árja: Előtted való zokogásom, Titkon ajtómat behajtva És magánosan sóhajtva Akkor is édes újulásom, Mert minden könyűvel, jajjal Könynyebbül sorsom egy bajjal”.⁴³

Szerinte a protestantizmus, a kálvinizmus fontos vonása a haladás, a tudományok bátor és elfogulatlan kutatása s hirdetése. „A református vallásért való rajongása és érett meggyőződése” azonban nem tette elfogulttá. A református felfogás fontos vonásának s így saját élete, tevékenysége fontos jellemzőjének tartja a szabadabbelvű, türelmesebb felfogást, a más felekezetekhez tartozók, a más vallási meggyőződésű emberek tiszteletét, megértését. A másik embert egész életében nem vallási hovatartozás, hanem „az embersége” alapján értékelte. A napjainkban fel erősödő törekvés, a keresztyén ökumené híve. Vallja, hogy a felekezeti elfogultság és a felekezetek közti torzalkodás árt a keresztyénség ügyének. Azt kívánja, mielőbb érje el az emberiség, hogy a különböző keresztyén felekezetek hívei különösen tiszteljék egymás vallási meggyőződését, mert „ez már földi megközelítése lesz az „egy akol – egy pásztor” igazi értelmének, a keresztyénség egységének, az Isten országának e földön”.⁴⁴ Finkey vallásosságára nem jellemző a világtól visszahúzódás, a magabazárkózás. Vallásos meggyőződése hitvallásra, missziói feladatok vállalására ösztönzi. A Fiatalkorúak Budapesti Felügyelő Hatóságának 1944. január 29-én tartott teljes ülésén elnöki megnyitójában egyebek között a következőket mondja: „Ha az lenne a bölcs Gondviselés végzése, hogy a jövő januárban már ne én elnököljek Hatóságunk teljes ülésén; engedjék meg, hogy... az első teljes ülésünkön kifejtett jeligémhez tartva magamat, ezuttal is azt kössem mindnyájunk szívére, hogy legyenek hívek mindhalálig a Krisztus evangéliumához, teljesítsék szívük szerint az ő legfőbb parancsolatát: Isten és felebarátaink szeretetét, legyenek törhetetlenül optimisták, ami a hívő emberre azt jelenti, hogy bízzanak Istenben, az Ő megsegítő kegyelmében s akkor az Ő áldása nem fog hiányozni munkájukról”.⁴⁵

Jellemző Finkey vallásosságára a keresztyén alázat. Szerény ember volt. Nem harcolt a magasabb posztért. Tehetsége, kiváló képzettsége, elhivatottsága, odaadó szolgálata, jó munkája volt az ajánló levél: Fe-

lettesei felfigyeltek munkájára, elismerték eredményeit, a kortársak pedig megbecsülték, szerették Finkeyt.

Egyik önéletrajz írásában *foglalkozik a halál, a feltámadás, a lélek halhatatlanságának a kérdésével is*. Szerinte nem kell félni a haláltól, az elmúlástól. „Minden nap – írja – próbát veszünk belőle, amikor este álmra hajtjuk a fejünket, de mindennap kóstolót kapunk a feltámadásból is, amikor a nap első sugara átszűrődik ablakunk hasadékán”. A 90. zsolnárból temetéseken elénekelt parancs: „Legyetek porrá, kik porból lettetek!” szerinte a bosszúálló Jehova parancsa. Jézus tanítása így hangzik: „Én vagyok a feltámadás és az élet! Aki hisz énbennem, ha meghal is, él, és aki énbennem hisz, soha meg nem hal”. Testünk ugyan elporlad a halál után, de „a lelkünk, mint lényünknek isteni része, szellemünk, fennmarad örök ideig, mint maga Isten, aki a saját lelkét lehelte belénk”.⁴⁶ A halál szerinte egy hosszú mély álom, de nem örök álom. Belőle Jézus angyalainak trombitái ébresztik, támasztják fel az embereket a végítélet napján s az igazakat, a megtérteket Krisztus beviszi az Égi Atyánkhoz az örök életre. Vallja, hogy a keresztyénség magasztos dogmája a feltámadás hite s ezt tartja a legmegnyugtatóbb vallási felfogásnak. „A feltámadás hitét jól eszembe véste Kovácsy Sándor bátyámnak egy szép húsvéti predikációja. Mint a búzaszem, melyet ősszel elvet a szántóvető ember, télen elrothad, de tavasszal a rothadásból új élet, új búzaszál fakad és nő fel s hoz új kalászokat, így az ember teste is elporlad ugyan a sírban, de lelkünk nem semmisül meg, tovább él, mert halhatatlan. Erről tesz bizonyosságot Pál apostol is”.⁴⁷

A feltámadás értelmezésére, a feltámadás hitének erősítésére idéz a tudomány tanításából is. „Az élettan ma uralkodó elmélete a természeti törvény biztosságával tanítja, hogy az emberi nemzedékekben a csíraplazma egyik része változatlanul jön át az újabb és újabb nemzedékek testébe s így az új kiadásai, ismétlődései az előző nemzedékeknek. Az utódokban az elődök testi és lelki vonásai kelnek új életre. Az apostoli hitvallás „...testi feltámadása”⁴⁸ természettudományi igazság is, mert az utódokban az elődök támadnak fel új alakban, mint ahogy az elveszett búzaszemből, megfelelő talajban dús kalással, a fenyőmagocskákból hatalmas fenyőóriás nő fel.⁴⁸

Vallja, hogy a feltámadást, a földöntúli másik életet csak a hit által teheti sajátjává az ember. Ezt fejezi ki Tertullian egyházi atya axiómája is: Credo, quia absurdum (Hiszem, mert fel nem foghatom). Az azonban ésszel is felfogható, hogy a nagy emberek, a nagy költői, művészi alkotások, a jó cselekedetek örökké élnek. A feltámadás hitének igazolására, megvallására idézi a gyászjelentéseken olvasható búcsúszavakat: „A lélek él. Találkozunk”.⁴⁹

HAZASZERETET

Vallásossága mellett fontos vonása Finkey személyiségének az *áldozatos hazaszeretete*. Elméleti munkásságában és gyakorlati tevékenységében egyaránt szeretett hazája érdekeit tartotta szem előtt. Ennek megfelelően kiválóan képzett magyar jogászok nevelésére törekedett. Sokat tett a hazai jogtudományok fejlesztéséért, a gyakorlati jogász feladatmegoldások tudományos elemzésével, a hatékonyabb eljárások munkálásával, sokrétű tudatos törekvésével célratörően igyekezett szolgálni hazáját.

Vallomása szerint *kis diákkorától kezdve egész életében két „hazafiúi eszményképe volt: Széchenyi István, a legnagyobb s (Kemény Zsigmond szerint) leghívebb magyar és Kossuth Lajos, a volt pataki diák. Különösen él szívében Széchenyi István két axiómája: „Minden erénynek kútfeje a honszeretet” s „Légy hű fajtádhhoz!”* Szerinte Patakon az élő emberek, a tanárok és a holt kövek, a falak is erre nevelnek. S arra nézve, hogy mit kíván a hazaszeretet az embertől, a fiataloktól, hogyan érvényesülhet az a tanuló ifjúság életében, utal Radácsy György 1896-ban mondott tanévnyitó beszédének egy részére: „Ahhoz, hogy ez a föld, melyen annyiszor apáink vére folyt, az új ezer évben is a mienk, az Önöké, az Önök utódaié maradjon, nem elég csak a letűnt nagyok fényében sütkéreznünk..., ahhoz mindenekelőtt munka, kitartás kell, versenyképesség a világ legműveltebb népeivel a tudomány, a művészet, az ipar terén. Nem a szuronyok millióinak hegyén függ, hanem ezekben rejlik ma egy élni akaró magyar nemzet jövőjének biztosítéka.”⁵⁰ S Finkey Ferenc életét, tevékenységét, fejlődését ez a hazaszeretet nagymértékben meghatározta: szorgalmasabb munkára, világszínvonalú képzettség, műveltség megszerzésére kötelezte s nagy feladatok megoldására tette képessé.

Maga Finkey már jogáshallgató korában is szót emelt a hazaszeretet erősítéséért, segítette a hazaszeretetre nevelést. A Sárospataki Ifjúsági Közlöny főszerkesztőjeként 1890-ben arra hívta fel az ifjúságot, hogy ne csak március 15-ét, a szabadság és egyenlőség felvirradtának, a szabadsajtó kikiáltásának emléknapiját ünnepeljék meg, hanem október 6-át, a szomorú végű szabadságharcunk hősi áldozatainak, nemzeti gyászunknak fájdalmas emléknapiját is. Október 6-ának a megünneplése is hazafias kötelessége az ifjúságnak: Március 15-én, szabadságunk tündöklő hajnalán örömmünepélyt, október 6-án, szabadságharcunk véres alkonyán pedig gyász ünnepélyt kell tartani. „Meg kell ünnepelnünk – írja –, mert jobban ápolja hazafias, nemzeti érzületünket, hathatósabban tanít hazaszeretetre, mint március 15-e. Megbocsátani lehet a múltat, de felejtetni nem szabad!”⁵¹

Fiatal tanár korában 1896 elején újra az ifjúsághoz fordult. Azt kérte, hogy értsék meg a múlt tanulságait s használják fel az ezeréves Magyarország javára. „A hazaszeretet, a nemzeti jogokhoz való törhetetlen ragaszkodás, a nemzeti műveltség: Ezek azok, amik egy nemzetet nagyvá tehetnek. A haza- és szabadságszeretet volt a két géniusz, amely itt tartott bennünket ezer év óta, ez legyen vezetőnk az új ezer éven is s az igazi nemzeti műveltség legyen a harmadik, amely a két előbit megaranyozza”.⁵²

S amikor megfelelő jó felkészülés után a millenniumi nagyszerű rendezvények lezajlottak, hazaszeretete ismét tollat adott a kezébe, büszkén gondol a nagy eseményre és örömmel állapítja meg: *„Félretettük egy esztendőre a politikát, az annyi jót és rosszat hozó fegyvert... s közös erővel siettünk megmutatni a világnak, hogy ezeréves nemzet vagyunk itt Európában, hogy erő és képesség van bennünk lépést tartani a művelt nyugati államokkal s joggal kérhetünk helyet az európai törzsnemzetek között. Méltó büszkeséggel gondolhatunk az ezredéves kiállításra vissza. A hódoló díszmenet, mely keleti jellegünket a legélénkebben állította a bámuló idegenek elé, a kiállítás, mely értelmi, gazdasági s művészeti életünknek a nyugattal való versenyképességéről a legfényesebb s kézzelfogható bizonyosságait szolgáltatta, a főváros, mely gyors fejlődésével szintén szellemi és anyagi erősödésünk méltó tanújele: mindezekben megtestesülve láthattuk ezer éves múltunk örömeit és dicsőségét”*.⁵³

Őszinte hazaszeretete ösztönözte arra, hogy magát folyamatosan, tudatosan továbbképezze, a tudományok, különösen szaktudományai fejlődésével lépést tartson s képzettségét a gyakorlati jogászi feladatok megoldásában is hasznosítsa, szeretett hazája javára fordítsa. Vallotta, hogy a művelt embernek világot kell látnia, azért is, mert a világjárás az értelmes embert arra tanítja, arra ösztönzi, hogy még jobban szeresse hazáját. Finkey ezt önmagán is tapasztalta. Sokat utazott külföldön. Mindig nyitott szemekkel járt, szorgalmasan gyűjtötte a tapasztalatokat s tevékenységében itthon igyekezett hasznosítani is azokat. „Rengeteg szép és tanulmányos élmény után – írja – mindig azzal tértem vissza, hogy igaza van Zrínyinek, a költőnek, hogy „egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak”. A magyar kultúra, tudomány, művészet, ipar, kereskedelem bátran kiállja a versenyt a legnagyobb államokéval”.⁵⁴

Külföldi útjain a magyar nemzet, a haza követének, képviselőjének tudta magát s arra törekedett, hogy a külföldiek hazánk létéről közelebbi tudomást szerezzenek, nemzetünket megismerjék, értékeinket elismerjék. 1909-ben a genfi egyetem jubileumi ünnepségein a pataki főiskola küldöttségének egyik tagjaként szerzett tapasztalatait összegezve egyebek között a következőket fogalmazza meg: „Egyik legnagyobb eredménye a genfi ünnepségeknek reánk magyarokra, hogy közvetlen összeköttetésbe léptünk a világ legkülönbözőbb református egyházai-

val. Ők megismertek minket, megtudták, hogy mi is civilizált emberek vagyunk, a nyugati kultúrához tartozunk s a magyar református egyház nemcsak lélekszámra, de történelme és értéke szerint is méltó a megismerésre". Ezzel együtt arra is törekszik, hogy az ott szerzett tapasztalataival segítse a hazai fejlődést. Ennek megfelelően beszámolójában szól arról is, amit a svájci egyházi tevékenységből a magyar református egyház életében is megvalósítandónak tart. „A cura pastoralis (lelkigondozás) lényeges gyakorlása – írja –, a hívek folytonos, rendszeres látogatása a lelkész részéről, a „népszerű evangélizáció”, az ifjúság szeretetteljes gondozása: mind nagyon megszívlelni való emlékek és tanulságok lelkészeinkre”.⁵⁵

EMBERSZERETET

Finkey megnyerő, jó ember. Jellemző vonása az emberek tisztelete, megbecsülése, szeretete. Humanizmusa ösztönzi arra, hogy felemelje szavát az embertelenség ellen. Az első világháború idején és a pataki főiskola ellen hadakozók jobb útra térítése céljából egyik írásában azt emeli ki, hogy háború helyett a társadalom bajainak, nyomorúságainak eltüntetésére, orvoslására kell törekedni. Őszintén, igazán kell szeretni a békés munkát s lelkünkben gyűlölni a durva erőszakot.⁵⁶

Emberszeretete nemcsak a család, a rokonság, a barátok, a munkatársak, a tanítványok tekintetében érvényesül, hanem jelentkezik másokkal, az elesettekkel kapcsolatban is. *Humanizmusa közel viszi a másik emberhez.* Már gyermek korában szoros kapcsolatba kerül nevelőivel, tanuló társaival, munkatársaival, majd később tanítványaival, a gyakorló jogászokkal, az egyházi és társadalmi közösségek tagjaival, a jogtudományok művelőinek egy részével is. *Finkey mindenkiben – a büntettekben is – az embert látja, az embert értékeli.* Számára nem a rang az elsődleges, hanem az emberi tartalom, amely az emberben él s tevékenységében megvalósul. Bizonyítja ezt jogtudományi munkája és az igazságügyben kifejtett tevékenysége egyaránt. *A büntetőjog tudósa, de munkájában az ember, az emberiség védelmére, az emberiség érvényesítésére törekszik.* Védi a megtévedt kis büntettest, de az ember, a társadalom érdekében, védelmében szigorú ítélkezést kíván az elvetemült bűnözőkkel szemben.

CSALÁDSZERETET

Embersége, emberszeretete tükröződik családi életében is. *Finkey Ferenc rendkívül családszerető ember volt.* Mivel szüleiről alig volt személyes emléke, arra törekedett, hogy a rokonság és ismerősök segítség-

gével minél többet megtudjon róluk. Az őt szeretettel felnevelő nagymama, az idősebb testvérek és a család barátainak elbeszélései, jellemzései mélyen bevésődtek lelkébe s élete végéig hálás szeretettel őrizte szülei emlékét. Nagyon szerette nagyanyját, aki áldozatos munkájával boldog családi légkört biztosított számukra, továbbá Eszter nővérét és férjét, Kovácsy Sándor gimnáziumi tanárt, gyámját, akik nagy szerepet játszottak fejlődésében, irányították a növekvő diák életét.

Magáévá téve Széchenyi István megállapítását, „egy jó feleség oldalán... a férfi elérheti legnagyobb értékét”, *vágyott a házasság életre*. 1889-ben a református templomban tartott év végi vizsgán figyelt fel a 12 éves Radácsy Erzsébetre, akit végül 1896-ban feleségül is vett, s akit élete végéig rajongással szeretett s becsült. Sorsában igazoltnak látta s sokszor szívesen idézte Széchenyi István egyik gondolatát: „A legnagyobb szerencse, amit ember ezen a földön elérhet, a boldog házasság”. „Rám nézve – írja 1943-ban – ez a boldog házasság annál nagyobb szerencse és jutalom is volt, mert feleségem révén olyan eszményien meleg családi körbe jutottam, melyhez hasonlót valóban ritkaság találni”.⁵⁷ Finkeyt nagy szeretettel forgadta tagjává a Radácsy család, melyben még 5 kisebb lány és 2 fiúgyermek volt. Finkeyék házasságából nem született gyermek. A gyermekek neveléséből azonban kivették a részüket: szeretetükkel felesége kisebb testvéreit, majd ezek gyermekeit és unokáit árasztották el. Segítették nevelésüket. „Végzetlenül nyertünk abban, hogy gyönyörködhettünk – írja – fölnevelésükben s alkalmunk volt őket szívünk szerint segíteni, gyámolítani. Igyekeztünk támogatni az egész rokonságot s az a meleg szeretet, amivel ők is körül vettek minket, mint lassacskán a nagy család legöregebbjeit, kárpótolt bennünket minden fáradságunkért”.⁵⁸ Ennek megfelelően Finkeyéknek „népes családjuk” volt, melynek tagjai mindig hálásak voltak szeretetükért.

Feleségét aranylakodalmi ajándékkul egy önéletrajzi könyvvel lepte meg. S ebben többször is vall családi élete boldogságáról: „Az azóta eltöltött csaknem félévszázad minden napján – írja 1943-ban – buzgó hálát adtam és adok ma is a jó Istennek, hogy nekem adta ezt az angyali szépségű és jóságú, derült kedélyű, takarékos, gondos feleséget, aki életemnek betű szerinti örangyala lett”.⁵⁹ A könyv előszavában, „ajánlásában” írja a következőket: „Aranyom és mirhám nincsen, amikkel méltóképpen meghálálhatnám azt a kibeszélhetetlen boldogságot, amit öt évtizeden át rám pazaroltál... Csak ezzel a – talán utolsó – kis könyvemmel köszönhetem meg Néked azt az angyali türelmedet és sok-sok jóságodat, amivel az én gyarlóságaimat elnézted s életem minden napját ötven éven át megaranyoztad”.⁶⁰ S az „utóhang”-ban a következőket köti felesége lelkére utolsó tanácsként. „Légy ezután is hű Magadhoz! Kövesd Pál apostol bölcs tanítását: Higgy, remélj, és sze-

ress! Őrizd meg rendíthetetlen hitedet az isteni Gondviselésben, aki bennünket is közel ötven éven keresztül megóvott minden nagyobb bajtól és a kisebb bajainkat is javunkra fordította... Tartsd meg a Te eddigi legnagyobb erényedet, a szeretetet is, melyet oly pazarul árasztottál ránk, családunk aprájjára, nagyobbjaira egyaránt... Légy jóságos „Keresztanyukája” a folyton szaporodó fiatal sarjaknak, hűséges gondozója és Őrangyala a nagyobbaknak s ezek között az immár legöregebbnek, a Te zsémbes öreg uracskádnak”.⁶¹

BARÁTSÁG, TÁRSASÁGSZERETET

Finkeynek sok barátja volt. Feleségével együtt nagyon szerették a társaságot. Házukban sokan megfordultak. Felesége nagyon jó gazdaasszony volt és szíves vendéglátó. Híres volt vacsoráiról, kitűnő pogácsáiról, tortáiról. Finkey jó társaságbeli ember volt. Szórakoztatta az egybegyűlteket, magyar dalokat, csárdásokat játszott zongorán s zenéjére sokszor táncra perdültek a jelen lévők.

A Finkey család a diáktársakon és pataki tanártársakon kívül meleg baráti kapcsolatot épített ki a kolozsvári, pozsonyi tanártársakkal s a budapesti munkatársaival is és velük bensőséges, szeretetteljes társasági életet éltek. Lakásukon sokszor látták vendégül a nagyszámú rokonságot. A kolozsvári és pozsonyi, de különösen a pesti lakásuk sokszor volt a pataki és vidéki rokonság „kedves gyűlőhelye. Boldog örömmel élvezzük itt a folyton szaporodó unokák indulását és felnövekedését. Feleségem mindeniknek valóságos vagy u.n. keresztanyja, így magunkénak tekintjük őket”.⁶² A rokonság és barátok számára a hónap első szombatján rendszeresen fogadónapot tartottak, amelyről a rokon fiúk, Zombory László és Harsányi Gyula a pataki kollégiumban a legációk helyek választásakor szokásos elekciós vershez hasonló krónikát írtak s ebben Finkeyt a következők szerint jellemzik:

*„Őnagyméltósága, kedves Feri bácsink
Dicsérete jönne, ha volna kurázsink,
De mivel az nincsen, legalább imtgyen
Kívánjuk: Éltesse sokáig az Isten!
Azt azonban mégis eláruljuk róla,
Napjait hányféle munkássággal rója:
Könyvet ír, könyvet köt, olvasgat és gépel,
Operába jár más zenebarát néppel.
Zongorázik, zenét hallgat a hímondón,
Felsőházban beszél mindig sokat mondón.
Korcsolyázik. Akadémiának tagja,*

*Ügyvédjelölteket is ő vizsgáztatja.
Budai hegyeket naponta bejárja,
Hitvesének örök hű szerető párja.
Bevásárolgatni személyesen eljár,
Egyetemi nyilvános és rendes tanár.
Koronaügyész is, ha ideje futja,
Mikor eszik s alszik, csak az Isten tudja!”⁶³*

TÁRSADALMI SZOLGÁLAT

Emberségének vonása a kisebb-nagyobb egyházi és világi társadalmi közösségek segítése, közösségi célok szolgálata. Ezt is Istentől kapott küldetés-ként s nagy felelősséggel igyekezett végezni. Saját gyülekezeteiben, Sárospatakon, Pozsonyban és Budapesten egyaránt vállalta a presbiteri szolgálatot. Éveken át aljegyzője volt előbb az alsózempléni református egyházmegyének, majd a tiszáninneni református egyházkerületnek. Ezek közgyűlésein mindig részt is vett. E funkciójában fontos feladata volt az egyházmegyei, illetve az egyházkerületi jogi természetű, bírósági ügyek intézése. Már pataki jogtanár korában megválasztották zsinati pótképviselőnek s ebben a minőségben tevékenyen részt vett az egyház 1904-1907-ben tartott zsinatának ülésein, ahol több alkalommal felszólalt s a zsinatra rendszerint ő dolgozta ki a tiszáninneni egyházkerület véleményes javaslatait is. Tagja volt a református egyetemes konvent egyetemes tanügyi bizottságának s előadója a jogakadémiai ügyeknek. Pozsonyi tanársága idején vállalta csehszlovák uralom alatt kialakult új tiszáninneni református egyházkerületben a tanácsbírói tisztelet s kidolgozta az összehívandó zsinat elé terjesztendő egyházi törvénykönyv tervezetét. Budapestre költözése után tanácsbíróként segítette a dunamelléki egyházkerület munkáját.

Mindezeken túl egyéb társadalmi munkát is végzett. Sárospataki tanársága idején a nőegylet javára többször rendezett műkedvelő előadást, majd a többi munkahelyén, Kolozsvárt, Pozsonyban és Budapesten főleg a patronázs munkában tevékenykedett, annak irányításában, vezetésében vett részt. Bekapcsolódott több országos egyesület vezetőségének munkájába is. Már 1902/3-ban tagja lett a Magyar Jogászegylet igazgató-választmányának, 1903/4-ben a Társadalomtudományi Társaság igazgatóságának, 1905/6-ban a nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztálya választmányának is. Még nyugdíjba menetele után is mint a Fiatalkorúak Budapesti Felügyelő Hatóságának elnöke igen felelősségteljes s nagy munkát végzett a megtévedt fiatalok megmentéséért, amit maga Finkey fontos nemzetmentő tevékenységnek tartott.

Saját életében is tapasztalva az ifjúsági egyesületek nagy nevelő hatását, tanár korában segítette ezeknek a tevékenységét. Ezenkívül nagymértékben segítette az akadémiai ifjúsági önképzőkört abban is, hogy virágregéiért és hazafias költészetéért hálából az ifjúság szobrot emeljen Tompa Mihálynak, a nagy pataki diákelődnek. Hasonlóan fontos szerepet vállalt és sokat tett azért is, hogy Budapesten a Margitszigeten Arany János szobra közelében szobrot állítsanak Tompának. Itt a szoboravató ünnepi beszédet is ő tartotta.

Társadalmi szolgálatának fontos megnyilvánulásai, bizonyítottái azok az előadások, amelyeket mindig szívesen vállalt s tudományos fejtegetésekre, a tudomány igazságainak ismertetésére igyekezett felhasználni. Nemcsak jogi kérdésekről, hanem más problémákról is szívesen kifejtette véleményét, elgondolásait. Kálvin születésének 400. évfordulója alkalmából pl. a Sárospatakon rendezett előadássorozatban „Kálvin egyházpolitikája” címmel tartott nagyszerű előadást. A pataki főiskola és a Pataki Diákok Országos Szövetsége rendezésében több alkalommal emlékezett meg a valamikor élt nagy pataki tanárokról és diákokról, így Kövy Sándor, Orbán József, Nemes Ferenc tanárok munkásságáról, továbbá Kosuth Lajosról, Finkey Pálról, Finkey Józsefről, a két Rác Lajosról, Rác Gáborról.

Társadalmi munkájának jellemző eredményei azok a szakértői vélemények is, amelyeket legtöbbször az igazságügyi minisztérium felkérésére, különböző törvényalkotások, előterjesztések előkészítésekor dolgozott ki. Ilyen szakértői vélemények készítésére nemcsak az igazságügyi szolgálata idején került sor, hanem már sárospataki tanár korában is. Így többek között 1896/7-ben a „Bűnvádi perrendtartás” életbeléptetéséről és az „Esküdt bíróságok szervezéséről” szóló törvényjavaslatok minisztériumi tervezetere állított össze megfelelő szakvéleményt. 1900/01-ben előterjesztést készített „A magyar büntetőtörvénykönyvek törvényhozási javítása és módosítása tárgyában”. 1907/8-ban az igazságügyi miniszter megbízásából törvénytervezetet dolgozott ki „a csavargás, koldulás és iszákosság megakadályozására”. Elkészítette a Büntetőtörvénykönyv különös része revízióját is.

EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD

Finkey egészséges életmódot folytatott s sportszerű életet élt. Korán kelő ember volt. A reggeli órákat fordította irodalmi alkotó munkára, este olvasott. Naponta egy órát szabad levegőn, sétálással töltött, hetente egyszer több órát a határban, lehetőség szerint erdőben. „Rajongó szerelmese vagyok a természetnek” – vallja önéletrajzában. Szereti a szép tájakat, a hegyeket és völgyeket, a folyókat és a tengert, az erdőket, a növényeket és virágo-

kat. Sokfelé járt, sok szép tájat, vizet látott, de „magyar szíve” számára legszebb volt a magyar (pataki és budai) táj és a Balaton. Minden lakóhelyén rendszeresen kirándult a természetbe, a legtöbbször a feleségével együtt, de legkedvesebb kiránduló helye a sárospataki táj, a Nyúl-kút és a Gombos hegy volt. Itt volt a szőlőjük is szép borházzal, ahol gyakran tartottak nagyobb családi vagy baráti összejövetelt, mulatságot. Finkey Ferenc pataki tanár korában naponta kiment a szőlőbe. Érezte, hogy a rendszeres gyaloglás és a kinti szabad levegő, munkálkodás jó hatású az egészségére. Sárospatakon fontos sétahelye volt még a református temető is. Ide igen gyakran kiment, legtöbbször a feleségével együtt s elidőztek rokonaik sírjainál.

Télen korcsolyázott. Már elmúlt 70 éves, amikor a korcsolyázást abbahagyta.

Finkey életének szerves része volt a turizmus és a nyári rendszeres üdülés. Takarékos életet éltek s fizetéséből és tankönyvei, tanulmányai tiszteletdíjából ilyen célokra is félre tudtak tenni, bizonyos összeget. Nemcsak a kikapcsolódás, a pihenés, a világlátás, a tapasztalatszerzés szempontjából tartották mindezt fontosnak, hanem egészségük védelme, megőrzése céljából is. Sok szép emlékük, élményük volt Tátraszéplakról, a Magas Tátráról, ahová nyaranta csaknem 20 éven át rendszeresen elmentek s elvittek magukkal egy-egy rokont is. 1924 után Balatonfüred és Parádfürdő volt kedves üdülőhelyük. Közben sok üdülő vendéggel megismerkedtek s nagy részükkel szorosabb barátságba is kerültek.

Finkey nagyobb kirándulásaira is feleségével együtt ment s a különböző tájakkal, városokkal, a településeken található művelődési értékekkel együtt ismerkedtek meg. Nagy kirándulást tettek Felső-Olaszországba és Svájcba. Emlékezetes szép heteket töltöttek Németországban, Olaszországban, Ausztriában, Abbáziában, Karlsbadban. Finkey a kirándulásokra is alaposan felkészült a beszerezhető úti leírásokból, műtörténeti könyvekből. Kirándulásaik alkalmával nemcsak üdülésük helyével és környékének nevezetességeivel ismerkedtek meg, hanem visszautazásukkor a közbeeső fontosabb városok értékesebb látnivalóival is. S mivel sokfelé jártak, így rendkívül gazdag ismeretanyagot gyűjtöttek, sok tapasztalatot s élményt szereztek.

EGYÉB JELLEMZŐK

Finkey tevékeny, munkaszerető ember volt. Sohasem unatkozott. Sokat olvasott, tanult. Egyéni szorgalomból önkéntes úton, elsősorban Psenyiczky Nagy Sándor önkéntes levelei segítségével fejlesztette angol és francia nyelvtudását. Elsajátította a gyorsírást s szorgalmas gyakor-

lással annyira fejlődött, hogy jogászhallgató korában 274 szótag/perc írásával többször megnyerte a főiskolai gyorsírási versenyt. Kedves szórakozása volt a zongorázás s idősebb korában a könyvkötés is.

Szerette a szépirodalmat, a képzőművészetet és a zene remekeit. Szerette a könyveket. Különösen kedvelte a nagy magyar klasszikus költők műveit s nagyon sok verset tudott könyv nélkül. Sok magyar és külföldi regényt olvasott. Nagy könyvtára volt, melyben sok szépirodalmi és szakirodalmi művet gyűjtött össze. Ez utóbbiak nagy részét Patakra költözésük előtt a budapesti tudományegyetem büntetőjogi szemináriumának adta. Saját munkáinak egy-egy példányával következetesen megtisztelte Alma-Materének nagykönyvtárát. – Ismerte a legnagyobb külföldi képtárakat is. – Szerette a klasszikus zenét, mert az „csodálatosan hozzáférkőzik az emberi lélekhez”.

Felfogása, irodalmi munkássága, egész élete mutatja, a Kis Olajágban meg is fogalmazza, hogy teljes meggyőződésével az *idealizmus híve*. Szerinte a materializmus mint világnézet tarthatatlan, nem tudományos. A világnak kizárólagos mechanikai intellektuális felfogása nem fogadható el. „A Marx-féle történelmi materializmus, helyesebb kifejezéssel a történelem materialista felfogása nagy egyoldalúság és a közgazdasági tudományok mai tanításával is ellenkezik. A tőke uralmának voltak nagy kinövései, de tőke nélkül a közgazdasági élet megáll és nem fejlődik”.⁶⁴ Meggyőződése, hogy a szellemi és erkölcsi erők tartják fenn a világrendet.

S hogyan él Finkey Ferenc az egyik keresztfiú emlékezetében? Álljon itt néhány megállapítása Harsányi István pszichológusnak, akinek az édesanyja Radácsy Ilona, Finkeyné testvére volt s aki a többi keresztyermekkel együtt élvezte Finkeyék szeretetét: „Finkey Ferenc vékonydongájú, élete végéig, egyfolytában sovány, szikár, szőke, mozgékony ember volt, kemény rövid bajuszkával... Nézése komoly figyelő volt, nagyon tudott mosolyogni... Beszédtempója a megszokottnál kissé gyorsabb volt. „Képtelen volt tétlenkedni. Csak akkor nem aktívkodott, amikor aludt. Olvasni különösen szeretett. Sokat és gyorsan olvasott. Új olvasmányait lapszéli jelekkel, olykor jegyzetekkel látta el”... „Kedvenc sportja volt a kirándulás, szapora léptekkel bármennyit szívesen gyalogolt. Nagy passziója volt a korcsolyázás az Ó-Bodrog sima jégfelületén... Hivatalainál, beosztásánál, irodalmi működésénél fogva magas értelmiségi körökben nagy tekintélye volt, amivel soha nem élt vissza. Nagyon szerény és feltétlenül pontos ember volt...A szellemi munka jószívvel, sőt szenvedéllyel vállalásából élő példát adott nekünk, a család fiatalabb tagjainak... (Feleségével) *Aranyszívfű emberek voltak, a pataki gyökerű nagy család összetartói*”.⁶⁵

A TANÁR

Finkey Ferenc a pataki nagy tudós tanárok közé tartozik, aki nagyon szerette, élvezte s éppenolyan kiváló hatékonysággal oldotta meg a tanári munka gyakorlati feladatait, mint amilyen kiemelkedő eredményességgel végezte a szakmai elméleti tudományos tevékenységét. *Oktatói munkájával, a jogászok nevelésével és tudományos tevékenységével egyaránt a magyar joggyakorlat, a jogtudomány és igazságügy fejlődését szolgálta. S tette ezt olyan magas szinten és eredményességgel, amilyennel csak keveseknek sikerül.*

A/ AZ ELMÉLETI PEDAGÓGUS

Finkey Ferenc pedagógus alkat, akinek elméleti tevékenységében sok pedagógiai vonatkozású megfogalmazás, megállapítás szerepel. Pedagógiai elméleti munkásságában különösen fontos szerepet kapnak a következő témák: Vizsgálja a nevelés problémáját, elsősorban a büntetéssel kapcsolatban. Fontos törekvése a jogi oktatás hatékonyságának fokozása, az oktatás és tanítási módszer továbbfejlesztése. Ezzel együtt nagy gondot fordít a jogi oktatásügy, a jogtanítás szervezeti és tartalmi korszerűsítésére is.

a/ Büntetés és nevelés

A jogtanár Finkeynek nemcsak a jogászok képzése, nevelése volt a szívé. A társadalom, a nemzet és az egyház szolgálatára elkötelezetten nagy felelősséget érzett a törvénnyel összeütközésbe került emberekért, különösen pedig a gyermek- és fiatalok büntetéseikért is. Fontos feladat szerinte egyrészt a nevelés s ezzel a bűnözéstől való visszatartás, a megelőzés, másrészt pedig a züllés útján lévőknek a társadalom hasznos tagjaivá nevelése. Ezért is foglalkozik tudatosan, mélyebben a büntetés és nevelés kérdéseivel.

A büntetésnek Finkey szerint 3 általános célja van:

1. Visszatartás a bűn elkövetésétől,
2. az elkövetett törvénysértésért elégtétel szolgáltatás az államnak és az okozott sértésért a sértettnek,
3. a büntetett nevelése, azaz a büntetéssel, annak kiszabásával olyan lélektani hatást kell gyakorolni az elítéltre, hogy a büntetés teljesítésével érezze, fogadja el, tegye magáévá annak jobbitó, nemesítő

szándékát, hatását s ez helyesebb viselkedésre ösztönözze, a bűn elkövetésétől visszatartsa.

A büntetés különös céljai:

1. A halálbüntetés, melynél a cél a büntetett ártalmatlanná tétele.

2. A szabadságvesztés, melynek alkalmazásánál cél a helyes viselkedésre intés, figyelmeztetés, tovább a jellemformálás, a jellem átalakítása, fejlesztése, illetve testi, értelmi s erkölcsi edzés.

3. A pénzbüntetés és a közjogi jogositványok időleges megvonása. Ennek célja a helyesebb viselkedésre intés és figyelmeztetés.

Finkey felfogásában a büntetésben a nevelési cél érvényesülése, megvalósulása nagyon fontos feladat. Mint a büntetőjog tudományának kiváló elméleti művelője és tanára a büntetőjog modern felfogásának megfelelően vallja, hogy a büntetéssel a megtorlás, megsemmisítés helyett a büntettest meg kell javítani, hibáitól megtisztítani s az erkölcs és becsületes munka útjára vezetni. A büntető törvények programja hármass irányú: javítónevelés a gyermek és fiatalok büntettekkel szemben, fenytés és ezáltal jobbítás a felnött kisebb büntettekkel szemben s biztonsági letartóztatás útján ártalmatlanná tétel a közveszélyes büntettekkel szemben.⁶⁶ A gyermek- és fiatalokkal szemben alkalmazott büntetés mindig nevelő jellegű intézkedés, de a felnöttekkel szembeni büntetésnek is van nevelési célzata.

A halálbüntetésen kívül minden állami büntetés legeszményibb célja a nevelés. Minden elítéltet nevelni kell: jobb útra téríteni, rossz jellemvonásait módosítani. A büntetés által az állam nevelőlélektani hatást akar gyakorolni mind a társadalomra, mind az egyes elítéltre. Szerinte „a nevelés a legeszményibb, legemberiesebb és egyúttal leghasznosabb büntetési cél... de nem az egyetlen. A büntetés célja nem egyedül a nevelés, amint a büntetés nem is az egyetlen s nem is a legelső eszköze a nevelésnek”.⁶⁷

A nevelés a gyermek és fiatal testi, értelmi és erkölcsi fejlesztése. S mivel minden gyermeknek joga van a fejlődéshez, a büntettestől sem lehet megtagadni a nevelést. Vallja, hogy „a kulturállam, amely a népnevelést kötelezőnek tekinti, köteles különösen gondoskodni a bűn útjára tévedt gyermekek és ifjak neveléséről”.⁶⁸ Azt kívánja és sürgeti, hogy nemzetünk, az állam és a társadalom juttassa diadalra „a modern koreszmét: a gyermekek és a fiatalok megmentését a bűn útjától s az elbotlottak erkölcsi átalakítását, a büntetés helyett a javító nevelést”.⁶⁹

Vallja, hogy *a büntügyi pedagógia a neveléstudománynak egyik alkalmazott tudománya* s így a büntetésben is azt kell érteni a nevelési cél alatt, amit általában a neveléstudomány hirdet. Ennek megfelelően a nevelési cél alatt „nem pusztán az értelem fejlesztését, a szellemi kiképzést, az ismeretekre, a tudományokra való tanítást vagy képessé tevést

értem – írja –, hanem éppúgy az erkölcsi fejlesztést, a jellem helyes irányú alakítását, az akaratnak jó irányban való nevelését is, illetőleg összefoglalva: a büntett miatt elítélt egyének testi, értelmi és erkölcsi fejlesztését, kiképzését”.⁷⁰

Az erkölcsi nevelés mozzanatai szerinte:

1. a figyelmeztetés, a felhívás a helyes viselkedésre;
2. a helytelen szokások elhagyására való rendszeres fegyelmezés, ami a nemesítő foglalkozásokra, szellemi képességek helyes irányú fejlesztésére való szoktatással történhet;

3. az akarat nevelése a jó, igaz, szép szeretetére, az erkölcsi kötelességek önként való teljesítésére szoktatással, rábírással. Finkey szerint az erkölcsi nevelésnek ez a három mozzanata a tanári hivatás programja is.

A modern büntetőjogtudomány a fiatalkorú büntettekkel szemben közvetlen feladatnak az erkölcsi javítást, az erkölcsi megmentést tekinti, azaz humanizmussal, szeretettel igyekszik őket felemelni, a büntől visszatéríteni, illetve visszatartani. Így a büntetésben fontos szerepet kap az emberieség, a javító nevelés. Ezen túlmenően a cél érdekében az állam támogatja a terjedő társadalmi gyermekvédő mozgalmat, a patronázsügyet is. Szerinte hazánkban a legmodernebb eszmék érvényesítésével alakult ki a gyermek- és fiatalkorúak büntetőjoga.⁷¹ Ennek alapeszméje: Meg kell menteni a büntettet elkövető gyermeket s nem büntetni. Ezért a megelőzés a fontos, az erkölcsi megjavítás s nem a megtorlás. A törvény sikeres végrehajtása érdekében sürgeti s javasolja a fiatalkorúak bíróságainak szervezését, az eljárás szabályozását. Ezzel együtt fontosnak tartja a bíróságok segédszervei gyanánt a pártfogó tisztségviselői hivatalok szervezését.

Vallja, hogy „az embernek nemcsak az értelmi tehetségei fejleszthetők, hanem erkölcsi képességei is, érzelmei nemesíthetők, akaratára erősíthető, így jelleme is alakítható, tökéletesíthető. A jellem fejlesztése vagyis az akarat nevelése, az ember önfegyelmezése és mások által való figyelmeztetése, acélozása a neveléstan alappripcipiuma”.⁷²

Finkey szerint a javító nevelés, általában a nevelés során a következők szerint kell eljárni: „A gyermeket először testileg kell fejleszteni, nevelni, azaz teste, ruházata tisztántartására, testi erejének fokozására, a rendes ésszerű étkezésre rászoktatni, azt annyira begyakoroltatni, hogy elválhatatlan szokásává váljék... Külön része a nevelésnek az értelem fejlesztése, a családi, majd iskolai tanítás, a hasznos, gazdaságos munkára, foglalkozásra, valamely életpályára való kiképzés... Külön mozzanata a nevelésnek az erkölcsi nevelés, a fegyelemre, rendre, pontoságra, a kötelességek teljesítésére való rászoktatás”.⁷³

A nevelésnek nemcsak a fiatalkorúak, hanem a felnőtt büntettek büntetésében, megjavításában is fontos a szerepe, hiszen a felnőtt

tek jó része is neveltlenségből, tudatlanságból stb. követ el kisebb-nagyobb bűntetteket. Az amerikai büntető felfogás ezért is terjeszti ki a nevelést a felnőttekre is, hiszen okszerű rendszeres neveléssel, a képességeknek és az akaratnak jó irányba való trenírozásával a nem teljesen romlott emberek is jobbakká nevelhetők. Ezért tekinti Finkey is a nevelést a büntetés általános céljának. A nevelés három mozzanata a felnőtt emberre is érvényes: „A nevelés nemcsak a gyermek- és ifjúkorban, de a felnőtt emberre is állandó lelki szükséglet. Minél intelligensebb valaki, annál nagyobb gondot fordít egyaránt testi, értelmi, erkölcsi képességeinek fejlesztésére, tökéletesítésére. A nevelést (a testi, értelmi, erkölcsi fejlesztést) a felnőtt szabad ember önként, belátása szerint, önmagától teljesíti a saját jóléte, boldogulása érdekében. A börtönbüntetésre elítélt egyéneknek, kiknek legnagyobb része azt éppen eddigi neveltetésének elhanyagolása vagy erkölcsi hibái, fogyatkozásai miatt nem tudja, vagy nem akarja teljesíteni, a büntetés tartama alatt kényszer útján, a tisztviselők utasítása, parancsa szerint kell teljesíteniök”.⁷⁴

A nevelés mint a börtönbüntetés közvetlen célja Finkey szerint *tágabb körű fogalom, mint a javítás.* A javítás a már erkölcsileg romlott vagy a züllés útján lévő, hosszabb időre elítéltekre vonatkozó feladat, a nevelés az összes szabadságvesztés nemekre elítéltekre fontos cél. Az enyhe jellegű szabadságvesztés hathatós figyelmeztetés a helyesebb viselkedésre, azaz bizonyos fegyelmező fenyítés, az elítélt eddigi életrendje helyett fogházi szabályokhoz való kényszerű alkalmazkodás, erkölcsi lecke az akarat fegyelmezésére, indulata jobb fékezésére. Figyelmeztetés az elkövetett cselekvés helytelenségére, akaratának erősítésére, azaz erkölcsi edzés, az akarat nevelése.

A büntetéssel kapcsolatos nevelés feladatainak megoldásában szerepe van a gyermekek és fiatalok bűnügyében eljáró bírónak. A bíró „ne legyen rideg, megtorló igazságot kereső büntető bíró, hanem jóindulatú, emberbarát, aki ha kell, szigorral, de ahol az felesleges, tudjon szelídséggel, atyailag bánni a fiatalokorúval”.⁷⁵

A nevelési feladatok megoldásában szerinte nagymértékben segítheti az állami szerveket a patronázs-mozgalom, mely a büntetésnek kitett vagy már a bűnözés útjára tévedt elhagyott, züllésnek indult vagy már büntetett egyének erkölcsi védelmét, a további bűnelkövetéstől való megmentését igyekszik segíteni. Finkey nagy jelentőséget tulajdonított e társadalmi munkának s maga is aktívan részt vett benne.

Az erkölcsileg veszélyeztetett gyermekek és ifjak megmentése erkölcsi kötelessége az államnak és társadalomnak. Az ifjúság felnevelése nemzeti építő feladat. „A nemzetek sorsa, fennmaradása – vallja – a fiatalságon, annak testi, lelki erején, a helyes nevelésen fordul meg. A fiatalkorúak modern büntetőjoga és az azt kiegészítő patronázs csak egy ága, legkellemetlenebb, de épp ezért felette nagy jelentőségű ága a népnevelés-

nek, melynek felkarolása, helyes kiépítése a legbölcsebb önvédelem, a belső ellenségek, a büntetettek gárdájának kevesbítése”.⁷⁶ S visszatérve későbbi munkájára, örömmel állapítja meg, hogy tevékenységével segítette ennek a nagy nemzetmentő gondolatnak a megvalósítását.

b/ Oktatási-módszertani kérdések

Finkey, a tanár szeretné minél eredményesebbé, a haza számára minél hasznosabbá tenni a jogi oktatást. Ezért foglalkozik a jogászképzés reformjával s ezen belül is az egyetemi oktatás hatékonyságának fokozásával. A tanítás során szerzett tapasztalatainak a felhasználásával arra a következtetésre jut, hogy a jogi oktatás reformjának fontos feladata a jogászképzés belterjesebbé és gyakorlatiasabbá tétele. Szerinte „az egyetemi tanítás túlságosan dogmatizáló, illetőleg szisztematikus módszerét ki kell egészíteni oly módon, hogy részint már az egyetemeken, részint úgynevezett továbbképző tanfolyamokon a gyakorlati jogi pályákra lépő, illetőleg azokon működő egyéneket a szorosan jogtudományi szakismereteken és az előírt bölcsészeti és történelmi studiumokon felül bizonyos mérvű lélektani, szociológiai és gazdasági ismeretekkel is ruházzuk fel, s így elméleti és gyakorlati ismereteik mélyítésével tegyük alkalmasabbakká őket feladatuk betöltésére”.⁷⁷

A pozsonyi rektori székfoglaló értekezésében történetiségében vizsgálja a jogtudományok művelésének, a jogtanításnak a módszerét. A Platon elvont szemlélődéséből kiinduló módszerrel szemben Aristoteles kialakította a megismerésnek megfigyelésre, tapasztalásra építő módszerét. Később a római jogtudósok – még nem kellő kiforrottsággal ugyan – a tételes jogtudományt művelték és utat törtek a helyes eljárásnak, mely szerint a jogtudomány művelésében a gyakorlati életből, a felmerült jogesetekből kell kiindulni. Az egyes eseteket azonban mindig a közhaszon szempontjából kell elbírálni, azaz az egyéni érdeket az állam érdekével egyeztetni kell. Ez az eljárás volt az első igazán jogtudományi módszer. A fogalmak logikai kiépítésére s a bizonyításra törekvő középkori skolasztikus módszer is hatással volt a jogtanítás eljárásainak, módszerének fejlődésére. Később Bacon, majd Leibniz elvezetett az induktív eljáráshoz, a tapasztalati adatgyűjtés és az ezekre való építés módszeréhez. Leibniz már eljut annak a megállapításához is, hogy a jogtudományok művelése és tanítása nem történhet egyetlen módszerrel, hanem csak több módszer, a dogmatikai, történelmi és bölcsészeti (spekulatív) módszerek összekapcsolásával, együttes alkalmazásával lehet eredményes. S ezzel együtt fontosnak tartotta a jogtanítás gyakorlatiasabbá tételét: a forrástanulmányozást, a vitatkozást és a jogalkalmazási gyakorlatokat is.

Kant, Fichte, Hegel hatására erősödik a dogmatizáló módszer, a fogalomkultusz. Ugyanakkor van olyan törekvés is, mely nagy szerepet szán a jogfejlődés megfigyelésének és tanulságai érvényesítésének. Comte hatására később uralkodóvá lesz az egyetemes összehasonlító jogtörténeti módszer, a genetikus, explikatív vagy természettudományi módszer. E módszer szerint a jogi oktatásnak nemcsak a tételes jogszabályok elemzése s tanítása a feladata, hanem az is, hogy ismertesse meg egyrészt az embert mint a jogügyletek, bűncselekmények alanyát, másrészt a társadalmi és gazdasági életet s annak intézményeit is.

Finkey az egyetemes történeti összehasonlító módszert tartja a legeredményesebbnek s vallja, hogy a jogtudomány a jogszabályok és jogesetek tudománya s így a helyes módszer az életet, a valóságot ismerteti meg és annak szűklégleit akarja kielégíteni. Ez a módszer általános, fontos módszere minden jogtudomány művelésének. Mivel azonban különböző jogtudományok vannak, tárgyuk és jellegük szerint az egyes jogtudományoknak sajátos módszereik is vannak. A történeti jellegű jogtudományok (jogtörténet, római jog, egyházjog) művelésében, tanításában dominál a történeti módszer, az elméleti jellegűeknél (jogbölcsészet, politika, közgazdaságtan) a felépítő, konstruktív módszer, a tételes jogtudományoknál (magánjog, büntetőjog, perjog, közjog, közigazgatási jog) az egyetemes jogtörténeti és az elemző, magyarázó módszer egyaránt fontos.

Finkey szerint a jogtudományok kidolgozásában, művelésében és tanítási módszerének kialakításában, kiválasztásában döntő szempont: *Olyan módszert kell alkalmazni, amely nagymértékben segíti, hogy alaposan képzett és a gyakorlatban is sikeresen dolgozó jogászok kerüljenek ki az életbe.* E szempontból fontos módszernek tartja az előadást, de annak hatékonyságával elégedetlen. Ezért keresi, hogyan lehetne az előadással jobban segíteni a cél elérését. Szerinte *az előadást közelebb kell vinni az élethez, gyakorlatiasabbá kell tenni.* A törvények ismertetésével együtt az előadás mutassa meg a jogszabályok gyakorlati jelentőségét, alkalmazását, továbbá ahol lehet, legyen szemléletes, azaz az előadó szemléltessen joganyagokat. Harcol azért, hogy a jogi előadásban is, *ahol lehetséges, alkalmazzák a szemléltető módszert, a kísérleteket s e célra szervezzenek gyakorlati joganyag-gyűjteményeket.* „Valóban csodálatos, hogy míg az oktatásügy többi ágaiban – írja – mindenütt elengedhetetlennek tekintik a Comenius által már közel 300 év óta hirdetett szemléltető módszert, az előadás vagy tanítás tárgyának valóságban vagy képekben, rajzban bemutatását, a felsőoktatás legtöbb ágában, az orvosi, természettudományi szakon, a műegyetemen pedig a kísérletek nélkül szinte lehetetlennek látszik az előadás, addig a jogi oktatásban ez a módszer még mindig jóformán ismeretlen s egy-két kezdeményezéstől eltekintve, mint egészen új reform-eszméről kell arról beszélnem”.⁷⁸ Csak az el-

méleti és történeti jogtudományokban, továbbá a tételes jogtudományok egyes részeiben nem alkalmazható a szemléltető módszer, de az előadást itt is ki lehet egészíteni a források bemutatásával vagy olvasásával. A tételes jogtudományok tanításában azonban szerinte általában megoldható s igen hasznos a gyakorlati jogi tárgyak kézbeadása.

A szemléltető módszernek és a jogalkalmazási kísérleteknek a bevezetését, alkalmazását, felhasználását a jogtudomány tanításában nagymértékben lehetővé teszi, segíti a *gyakorlati joganyag-gyűjtemény, a gyakorlati jogi tárgyak gyűjteménye*. Ezért fontosnak tartja és sürgeti a gyűjtemény kialakítását. Hazánkban ilyen gyakorlati joganyag-gyűjteményt Finkey és tanártársai alakítottak ki 1912-1913-ban a kolozsvári egyetemen, melyhez a mintát és ösztönzést a Finkey által létrehozott u.n. kriminalisztikai gyűjtemény szolgáltatta, melyet Finkey a büntetőperjogi előadásaihoz a tantermében berendezett. A gyakorlati joganyag-gyűjtemény létrehozásának szükségességét azzal is indokolja, hogy a joghallgatók elméleti képzése nem öncélú s elsősorban nem a jogtudományok művelésére, hanem a gyakorlati jogász pályákra készülnek a hallgatók. „Egyetemeink jogi karai nem merőben jogtudósokat képező, hanem egyben gyakorlati jogászokat nevelő intézetek, amiből következik, hogy az egyetemi jogi oktatásnak olyannak kell lennie, hogy a joghallgató a tudományos elméletek, igazságok és tételek gyakorlati jelentőségéről, horderejéről, a jogi és gazdasági élet szoros kapcsolatáról is teljes, vagyis a valóságnak megfelelő képet nyerjen”.⁷⁹

A gyakorlati joganyag-gyűjtemény segítségével az előadók a valóságban előforduló jogi tárgyakat (jogügyleti iratok, szerződések, periratok, könyvek, rajzok, térképek, jogintézmények képei, modelljei), valamint a jogi kútfőket (törvénykönyvek, rendeletek, szabályrendeletek, jogesetgyűjtemények, bírói határozatok stb.) az előadásokon és gyakorlati órákon bemutatják, illetve több másolatban a hallgatók kezébe adhatják. S az ilyen bemutatás nagymértékben fokozza az előadás eredményességét, megkönnyíti az előadó és a hallgatók munkáját, az elméleti kérdés kifejtését és megértését, az ismeret elsajátítását, a megértés mellett segíti a biztos és maradandó képzetek kialakítását, az elmélyítést is, anélkül, hogy ártana az előadás, a tanítás tudományosságának. „Szerinte érthetetlen, hogy a jognak, az egyik leggyakorlatiasabb célú és rendeltetésű intézménynek a tanításánál eddigelé mondhatni ügyet sem vetettek arra, hogy a jogtanuló közvetlenül is meglássa és megismerje azokat az intézményeket, azokat a tárgyakat, amikről a jogtanár beszél és amiknek a gyakorlására, intézésére, alkalmazására akarja képessé tenni, rávezetni, kiképezni hallgatóit. Én magam is hallgatótársaimmal egyetemben, tanúskodhatom arról, hogy az egész négyévi joghallgatói pályámon nem láttam egy keresetlevelet, nem egy váltót, egy vádiratot, egy ítéletet, sem telekkönyvet; nem lát-

tam fényképen sem egy börtönt vagy javítóintézetet. S már mint felavartott doctor juris ügyvédjelölt nagy aggodalommal fogtam hozzá princípálisom rendeletére a pár sornyi kielégítési végrehajtási kérvény megszerkesztéséhez”.⁸⁰

*A jogtudomány gyakorlati tudomány, ezért a jogi oktatásnak is alkalmazkodni kell az élet szükségleteihez, azaz a legelvontabb tudományos kérdéseket is úgy kell kifejtetni, hogy a hallgató lássa azoknak az étellel való szoros összefüggését. Finkey magáévá teszi Berzeviczy Albert állásfoglalását, mely szerint: „Nincs szerencsétlenebb félreértés, mint az, amit a gyakorlatnak a tudománnyal, az életnek az elmélettel való szüntelen ellentétbe helyezése szül. A magasabb civilizáció egyik legnemesebb vívmánya, hogy benne a tudomány gyakorlativá lesz, megszűnik elvont, meddő elmegimnasztika lenni, viszont a gyakorlat tudományossá válik, vagyis a közönséges mesterség lélekölő gépiességén felülemelkedik”.*⁸¹

Finkey szerint a gyakorlati joganyag-gyűjtemény felhasználása fokozza a jogi oktatás eredményét, az előadások hatékonyságát, vonzerjét, közelebb hozza a tudományos fejtegetéseket a valósághoz, másrészt a tanárokat is közelebb viszi a gyakorlati élethez, a mindennapi joggyakorlás figyelemmel kíséréséhez. Ennek megfelelően a tanárok is állandó kapcsolatban lehetnek a gyakorlattal, ami jótékony hatású lehet a jogtudományok művelésére is, növeli a jogi tankönyvek és tudományos munkák értékét, tanulhatóbbakká teszi azokat s egyben lehetővé teszi, biztosítja azt is, hogy a jogtanárok érveikkel, állásfoglalásaikkal segítsék a gyakorlat tévedéseinek, ingadozásainak megszüntetését. Sürgeti, hogy a hallgatókat az életre való jobb felkészítés céljából be kell vezetni a jogalkalmazás gyakorlatába, s ezért praktikumok órákat kell tartani az összes hallgatóra nézve kötelező érvénnyel, hiszen az ott folyó képzés minden hallgató számára szükséges, nélkülözhetetlen.

A praktikumok órákkal együtt fontosnak tartja a szemináriumi foglalkozásokat is a kiválóbb és szorgalmasabb hallgatók tudományos képzése céljából. Szerinte a jogi szemináriumok és praktikumok kiegészítik egymást. „A szemináriumok alkalmat nyújtanak a hallgatóknak a mélyebb tudományos búvárkodásra és a jogtudományok önálló művelésére való előkészületre, ezek a valóban tudmányszomjas és tudományos pályára készülő joghallgatóink laboratóriumai; a praktikumok pedig rávezetik a hallgatókat a jog gyakorlati jelentőségének kézzelfogható megértésére, a jogszabályoknak a valóságban felmerült esetekben való alkalmazására, ezzel jövőendő élethivatásuk feladatainak helyes felfogására. Egyik éppenoly fontos, mint a másik s az egyetemi jogi oktatás eredményessége szempontjából egyiket sem lehet a másikkal szemben lebecsülnünk... Nem szabad lesajnálni a praktikumokat, sőt minden tételes jogtudomány tanárának kötelessége, hogy akár az előadások, a fő-

vagy speciálkollégiumok keretében, akár külön órán igyekezzék az elméleti fejtegetések gyakorlati értékét demonstrálni hallgatói előtt. A demonstrációnak segédeszköze a gyakorlati joganyaggyűjtemény, mely így egyenlő jelentőségű a szemináriumi könyvtárral s amint egy berendezett egyetemi jogi kar nem lehet el szemináriumi könyvtárak nélkül, éppen ilyen nélkülözhetetlen egyetemi segédintézménynek tekintendő a joganyag-gyűjtemény is”.⁸²

Finkey jelentős módszertani segítséget nyújt a jogtudományok oktatóinak azzal is, hogy megkönnyíti számukra a gyűjtemény kialakítását s közzéteszi a közreműködésével készült pozsonyi egyetemi gyakorlati joganyag-gyűjtemény tervezetét és berendezését. Olyan jól kialakított, a jogászai munka gyakorlati feladatmegoldásait sokoldalúan figyelemmel kísérő és a jogászai tevékenységekkel kapcsolatos mindenfajta feladatot, tárgyat, eszközt bemutató anyaggyűjtemény ez, mely hasznosan segíti nemcsak a jogászképzés hatékonyabb megoldását, a jogászok életre való felkészítését, nevelését, hanem ösztönzőül s egyben – kialakításával és tudományos rendszerezettségével – mintául is szolgálhat más – a gyakorlati szorosabb kapcsolatban lévő – tudományok oktatói számára is.

c/ A jogászképzés korszerűsítése

Finkey magasra értékelte a jogászai hivatást, felelősségteljes munkának tartotta a bírói-ügyészi és ügyvédi tevékenységet. Vallotta, hogy a jogászai munka eredményes végzésére csak elméletileg és gyakorlatilag egyaránt jól képzett jogászok képesek. A nemzet, a társadalom, az ember érdeke a minél jobb jogi képzés. Ezért sokat foglalkoztatta jogi oktatás problémája.

Már joghallgató korában, 1889-ben felhívással fordul a Sárospataki Ifjúsági Közlönyben tanuló társaihoz. Ebben elismeréssel szól a pataki jogászegylet működéséről, mely lehetőséget biztosít tagjai számára ahhoz, hogy jogi felolvasásokat, vitatkozásokat tartsanak, tanulmányokat, pályamunkákat készítsenek. Mindezzel hozzájárul ahhoz, hogy a hallgatók önképzéssel fokozzák tanrendszerű képzésük eredményességét. Finkey szerint az életre való jobb felkészítés érdekében azonban a vitatkozás módját tökéletesíteni kell. Fontosnak tartja, hogy „minél gyakrabban vitatkozzanak s ne csak fontosabb tudományos, hanem kisebb gyakorlati s talán fiktív és váratlanul felvetett kérdések felett is”. Ennek érdekében javasolja, hogy indítsanak jogi önképzőkört, melyben „a dialektika, a szóbeliség s vitatkozásban való gyakorlás végett, önerőből hetenként legalább egyszer s a magunk vagy egyes szaktanárok által kitűzött tételek felett szóbeli eszmecserét folytathatnánk”.⁸³ S Patakon a jogászegylet működése mellett ez a jogi önképzőköri munka is megindult.

Ezzel együtt a hallgatók „beszélési, szónoklási képességének művelése”, fejlesztése céljából is fontosnak tartja, hogy a jogi oktatás akkor túlnyomóan tudományos irányba mellett fokozni kell a gyakorlati irányú képzést. Ennek megoldására a teológiai akadémián rendszeresített gyakorlati teológiai órákhoz hasonló órák bevezetését, tartását javasolja. S ezt a gondolatát, a gyakorlatias irányú elméleti oktatást később meg is valósítja.

Mint tanár, elégedetlen a magyar jogászképzés helyzetével, eljárásával. A jogászok nagy részével együtt vallja, hogy a képzést fejleszteni kell, korszerűsíteni. Több írásában is sürgeti a reformot, a jogi oktatásügy törvényhozási szabályozását. Hangoztatja, hogy az 1874. évi ügyvédi törvény és jogi képzési tan- és vizsgarend tartalmilag sokat ártott a képzésnek, csökkentette a minőséget. Ez a törvény az ügyvédi vizsga megszerezésének feltételéül előírta a jogi doktorátust s ennek feltételét az egyetemi jogi fakultás privilégiumává tette. S mivel emiatt az akadémiai hallgatók egy része az utolsó félévben vagy félévekben a pesti egyetemre iratkozott be, csökkent az akadémia tanulóinak a száma. Az egyetem jogi fakultásán így a hallgatók létszáma nagymértékben megnőtt s az egyetem vizsgáztató egyetem lett, „a tanárokat a szakadatlan doktorátusozás elvonta egyéb tanári és tudományos működésétől. Ez teremtette meg a Budapestre „beiratkozott” +, de tényleg az egyetemnek felé sem néző joghallgatók százait, majd ezreit s lassanként demoralizálta a többi jogi tanintézetek hallgatóságát is. Így lett rendszerré az előadások számba nem vétele, a merő vizsgákra készülés s a jogi pálya lett a legkönnyebben elvégezhető főiskolai pálya, mely csak beiratkozásból és a vizsgákon úgyahogy átaluszásból állt és áll, sajnos, ma is”.⁸⁴ Sajnálja, hogy ezt a rendszert átvette a kolozsvári egyetem és sok jogakadémia is, mert ez a megoldás, gyakorlat árt a képzés minőségének.

Harcol azért, hogy a jogakadémiák ne legyenek alárendelt állapotban. A jogászképzés követelményeit minden jogtanító intézményre nézve egységesíteni kell, mindegyiket azonos jogokkal felruházni. A jogi oktatásügyet szerinte az 1893-ban kidolgozott törvényjavaslatnak megfelelően kell szabályozni: A csak egyetemeken megszerezhető kötelező doktorátust el kell törölni, s eltörlésével egységes elméleti jogi államvizsgát kell bevezetni, amely egyenlő hatállyal tehető le az egyetemeken és a jogakadémiákon.

A jogi oktatás másik nagy hibáját, gondját abban látja, hogy az intézmények egy részében, főleg az egyetemeken, nem volt vizsgakényszer, a pályavégzettséghez csak a hallgatást kellett bizonyítani, azt, hogy a studium a leckekönyvbe be legyen írva s a hallgatás bizonyítva, a tanár által aláírva. „Van-e valahol pálya – írja –, amelyen elég a „hallgatás” a pályavégzettséghez, ahol a két alapvizsgán nagy bajjal átvergődik a „hallgató”, tulajdonképpen kezében a végbizonyítvány, csak az indexét kell 3-4 félévben még aláíratni”.⁸⁵ Hangsúlyozza,

hogy ez a rendszer nemcsak a jogászképzésre káros, hanem megnehezíti azoknak a jogakadémiáknak a helyzetét is, amelyek magasabb követelményt támasztanak, alkalmaznak, s ezért ezekben a hallgatóság létszáma csökken. A tapasztalat bizonyítja, hogy a magasabb követelményt támasztó jogakadémiák végzett hallgatói a kötelező kollokviumok folytán általában több elméleti ismerettel kerülnek ki az életbe s ott jól meg is állják a helyüket. Ezért a képzés érdekében fontos, szükséges, hogy legyenek kötelező kollokviumok és gyakorlatok. Ennek megfelelően *harcol azért, hogy a jogi oktatásügy reformját a kötelező kollokviumok és gyakorlatok alapulvételével s az összes jogi intézményre való kiterjesztésével oldják meg.*

A jogászképzés korszerűsítésére irányuló törekvésében fontos szerepet kap a büntetőjogi szakképzés reformjának sürgetése is. Mint a büntetőjog tanára és tudósa vallja, hogy a hazai büntetőjogi szakképzés bővítése, tartalmasabbá és gyakorlatiasabbá tétele fontos feladat s része az Európában folyó jogi szakképzési reformnak. S mivel *a büntetőjog tudománya látványosan fejlődött*, a szociológiai és természettudományi, kriminológiai törekvések, azok nagymérvű előnyomulása, hangsúlyosabb érvényesülése következtében *ezt a fejlődést a büntetőjogi képzésnek is követnie kell.* „Nem szabad összetett kezekkel néznünk, hogy míg a büntettek a modern technika legújabb eszközeivel követik el a legszörnyűbb büntetteket, mi a szándék fajainak vagy a szubjektív és objektív okozatossági elméleteknek subtilis hajszállhasogatásával készítsük elő azok elleni védekezésre az arra hivatott hatóságok leendő tagjait. A kriminalisztikát, a büntett és a büntettek elleni küzdelem taktikáját tehát a társadalom jól felfogott érdekében minél alaposabban és szakszerűbben kell fejleszteni, arra az összes leendő büntetőjogászokat minél alaposabban előkészíteni”.⁸⁶

Az új feladatokra Finkey szerint a nyomozó, az ítélő és a végrehajtó hatóságok tagjait egyaránt fel kell készíteni s a büntetőjog leendő gyakorlati munkásait a lehető legszélesebbkörű elméleti és gyakorlati kiképzés segítségével kell képessé tenni a rájuk váró új feladatok megoldására is. Azt a képzési modellt, amely az egyetemeken megfigyelhető, tovább kell fejleszteni. A büntetőjogi szakképzést ki kell bővíteni. Nem elegendő szerinte az anyagi büntetőjogból és büntető perjogból dogmatikus előadásokat, speciálkollégiumokat, szemináriumokat és praktikumokat tartani. Az új feladatokra való felkészítés igénye megkívánja, szükségessé teszi a büntetőjog testvértudományainak, a kriminológiának, a kriminalisztikai és büntetéstani ismereteknek a feldolgozását, rendszeres előadását, az ezekben való alapos képzést is. Javasolja, hogy a kriminológiai, kriminalisztikai és büntetéstani felkészítés az egyetemeken történjék, külön szaktanfolyamok szervezésével s ezek elvégzését az előkészítő joggyakorlatokon lévőkre is kötelezővé kell tenni. Ezeket a kurzusokat az egyetemek jogi

fakultásain a büntetőjog tanárának vezetésével kell megszervezni, de a képzési feladatok megoldásában másokat (orvosok, szociológusok, gyakorlati jogi szakemberek, rendőrök stb.) is be kell vonni.

A korabeli büntetőjogi szakképzés továbbfejlesztését annyira fontosnak, szükségesnek, minél előbb megvalósítandónak tartja, hogy 1913-ban mind a szervezeti megoldásra, mind a tantervre tervezetet, javaslatot dolgoz ki.⁸⁷ A Finkey munkásságát figyelemmel kísérő egyik kritikus éppen e nagy körültekintéssel kidolgozott reformjavaslat megjelenése után nyilatkozott nagy elismeréssel Finkey munkásságáról, annak eredményeiről, hatásáról.”⁸⁸

B/ A GYAKORLÓ PEDAGÓGUS

Finkey szerint a jó iskolának, az iskola jó eredményének fontos feltétele, munkása a pedagógus. Csak jó, hazafias és vallásos szellemű, puritán felfogású, hivatásukat szerető, a társadalomért és tanítványaikért felelősséget érző, küldetésüket vállaló és teljesítő, jól képzett tanárok végezhetik eredményesen az iskolai tanítást-nevelést. S gyakorló tanári tevékenységében Finkey ezt a pedagógusi eszményt igyekezett érvényesíteni, megvalósítani, és ez sikerült is neki!

Szerette, valódi élethivatásának tekintette a tanári pályát. Vallo-mása szerint „lelkületének és szívének legmegfelelőbb a tanári katedra. S nagy öröm számára, hogy igazságügyi szolgálata idején, 1925-ben a szegedi tudományegyetem felterjesztésében a kormányzó tiszteletbeli egyetemi tanári címmel tüntette ki, mert így élete végéig „büszkén és boldogan” viselhette, viselte külsőleg is a tanári címet.

Törekvő, igényes, tehetséges ember volt, aki a tanári feladatok megoldását illetően is magas követelményeket támasztott önmagával szemben. Tanári munkájára, jogászai pályájára következetesen, tudatosan, kitartó szorgalommal, jól felkészült és munkája során tervszerűen, folyamatosan továbbképezte magát. Már joghallgató korában is nagy kedvvel és odaadással foglalkozott jogtudományi munkákkal és több kisebb tudományos dolgozatot is készített. Amikor tanárrá választották, gondosan áttanulmányozta és feldolgozta az alapvető jogtudományok és a tanított szaktárgyi irodalmat. S néhány év alatt sikerült úgy felkészülnie, hogy szaktárgyait önálló felfogásban tudta előadni, továbbá irodalmilag is hozzáfoghatott szaktudománya műveléséhez.

Tanári működése során folyamatosan lépést tartott szaktudománya hazai és nemzetközi fejlődésével, hogy állandóan bővítse tudását s ismerje szaktudománya legfrissebb fejlődését, korszerű megállapításait. Tervszerűen megszerezte és feldolgozta a magyar és külföldi legújabb szakmunkákat és folyóiratokat s igyekezett „látókörét minél tágabbá és intenzívebbé” tenni. Ezzel együtt szoros kapcsolatot teremtett és tartott

a gyakorlati szakemberekkel is, hogy az életet, a büntető eljárás hazai gyakorlatát, a gyakorlatnak a képzéssel kapcsolatos igényeit közelebről s minél jobban megismerje és munkájában, a hallgatók képzésében felhasználja, s ezzel a képzés hatékonyságát, a hallgatók életre felkészítésének eredményességét fokozza. S örömmel tapasztalta, hogy a gyakorlati szakemberek szívesen adnak segítséget ehhez. Mivel pedig folyamatosan figyelemmel kísérte a magyar és külföldi jogtudósok munkáit, eredményeit s tervszerűen tájékozódott az igazságügyi szolgáltatás gyakorlatának magyar és külföldi eljárásairól, megoldásairól, továbbá elemző kritikával fogadta mind az elméleti megállapításokat, mind a gyakorlati munka tapasztalatait, nemcsak a jogászok felkészítésében tudott mindig korszerű lenni, hanem a gyakorlati feladatmegoldások vizsgálatával és elemzéseinek közzétételével nagymértékben segítette a bírói gyakorlat fejlődését és az egységesebb eljárás kialakítását is. Finkey a szaktudományát nem öncélúan kutatta, elemezte, dolgozta fel, illetve tanította, hanem a mindennapi gyakorlattal szoros kapcsolatban, a gyakorlati feladatok helyes, igazságos megoldását segítve. Sárospataki büntetőjogi tanulmányai, továbbá a hazai, ausztriai és németországi börtönök látogatásának tapasztalatai alakították ki azt a meggyőződését, hogy „a büntetőjog tételes joganyagának nem két, de három ága van”: Az anyagi jog, a büntető eljárás és a büntetések végrehajtása, a börtönügy. Vallotta, hogy a börtönügyet a jogászképzésben és a tudományos feldolgozásban egyaránt nagyobb figyelemre kell méltatni s a büntetések végrehajtását eredményesebben, nagyobb hatásfokkal kell megoldani. S oktatása során e felfogását következetesen érvényesítette is.

Finkey Ferenc hitt a nevelés erejében, s arra törekedett, hogy élete, tanári munkája nevelő hatású legyen. „Szívvel-lélekkel – írja – mindig arra igyekeztem, hogy hallgatóimnak ne csak szaktudományom hivatalos előadója és magyarázója, de nevelője, tanácsadója és jóbarátja is legyek. Sok kedves volt hallgatóm későbbi nyilatkozatai megerősítik ezt”.⁸⁹

Jogtanári eszményképe a híres pataki jogtanár, Kövy Sándor, a régi magyar magánjog egyik legnagyobb mestere volt, akinek „egyénisége – szerinte – prototípusa volt a tudomány és ifjúság szeretetét, a vallásos és hazafias szellemet önmagában egyesítő és hallgatóiba átplántáló protestáns jogtanárnak”.⁹⁰ Kövy nem elégedett meg azzal, hogy tanítványait bevezesse a jog szellemébe és szabályaiba, céltudatosan elő is készítette őket jövőendő életpályájukra, a közigazgatási, bírói, ügyvédi tisztségek teendőinek végzésébe, titkaiba is. Vallásos és hazafias szellemű, szilárd jellemű, másokkal szemben türelmes honpolgárok nevelésére törekedett. S ez az őszinte vallásosság s a más felekezetűek iránti elfogulatlan tisztelet és töretlen hazafiasság mindig szent tradíciója volt a sárospataki főiskolának.⁹¹ 1943-ban is vallomást tesz Kövy Sándor, „legnagyobb

Mesterünk" iránti rajongásáról, elkötelezettségéről: „Mi, volt pataki jogtanárok, mindig büszkék és boldogok voltunk hogy Kövy utódai lehettünk és igyekeztünk gyenge erőnk és tehetségünk mértéke szerint az ő nyomdokain haladni és az ő szellemében vezetni a ránk bízott hallgatóságot”.⁹² Ennek megfelelően Kövy tanításához hasonlóan *Finkey felfogásában és gyakorlatában is a tanítási intézmény munkája, nevelése életnevelés*. Különösen érvényes ez a szakképzésre, a felsőoktatás intézményeiben folyó képzésre, amellyel valamilyen sajátos munkára, szakfeladat megoldására készítjük fel a hallgatókat. Vallja, hogy az elméletet a gyakorlattal, a tudományt az étellel közvetlen kapcsolatba kell hozni. Úgy kell megtanítani a szükséges ismereteket, a tudomány tanítását, hogy a hallgató majd használni, alkalmazni is tudja azokat.

Ennek megfelelően már pataki tanári működésének első évében „kiérelődött lelkében” az az alapvető pedagógiai meggyőződés, hogy a jogtudományok tanítását és tudományos művelését egyaránt „gyakorlatiasabbá” kell tenni. Szerinte „nem elég szép előadásokat tartani, nem elég a jogi fogalmakat, így a büntetőjogban a megtorlás és megelőzés eszméit vagy a kísérlet és részesség szép dogmatikai kérdéseit heteken, talán hónapokon keresztül tudományosan fejtegetni, hanem a hallgatóságot rá kell kapni, hogy a jogintézményeket ne csak hírből, de a maguk valóságában, az életből is ismerje meg. Ezt a jogi oktatásügyi programot... hallgatóimmal tényleg minden úton-módon igyekeztem megvalósítani. Előadásaim alatt azért nem értem be a minél szebb és vonzóbb szavakkal, a régi stílusú szavaló módszerrel, hanem kezükbe adtam a büntetőtörvénykönyvet, a büntető perrendtartást, megtörtént bűneseteken világítottam meg a dogmatikus kérdéseket”.⁹³ Ennek megfelelően arra törekedett, hogy hallgatói ne csak tudományos fejtegetéseket halljanak és tanuljanak meg, hanem ismerjék meg a jogszabályok gyakorlati jelentőségét, fogadják el a jogszabályok tudásának fontosságát, szükségességét a gyakorlati jogász feladatok helyes megoldása érdekében. *A tudományos igényű előadással, tanítással együtt Finkey tehát nagy gondot fordított arra is, hogy hallgatói közelebről, kellően tájékozódjanak a joggyakorlatot, az életben felmerülő jogi kérdéseket, problémákat, vitákat illetően s jól felkészüljenek a rájuk váró gyakorlati feladatok megoldására is.*

Előadásai során a téma egyszerű, világos, könnyen érthető kifejtésére törekedett. Előadásait mindig állva tartotta s az anyagot szabad előadás formájában fejtette ki. Azt tartotta, hogy így közvetlenebb kapcsolatot tud teremteni s tartani a hallgatósággal, jobban le tudja kötni a figyelmüket s jobban be tudja kapcsolni őket az anyag feldolgozásába. *Nagyon fontosnak tartotta, hogy hallgatói megértsék a jog, a törvény szellemét, a jogszabályokat, felfogják a törvény értelmét, gyakorlati célját és feladatait, továbbá jelentőségét az állami és társadalmi életre. Az anyag kifejtésébe előadásai alkalmával is igyekezett bevonni a hallgatókat.* Ennek megfe-

lelően a büntetőjogi előadásokon kezükbe adta több példányban a Büntetőtörvénykönyvet vagy a Büntetőperrendtartást és velük kerestette ki, olvastatta fel a tárgyalt törvényt, törvényhelyet. Tette mindezt azért, hogy hallgatói figyelmesen vegyenek részt az anyag feldolgozásában s megfelelő tájékozódást, jártasságot szerezzenek a törvénykönyvben s annak használatában, lássák a szemükkel is a szöveget és jobban megértsék annak lényegét, jelentőségét. Önéletírásában arról is beszámol, hogy idősebb egyetemi tanár korábban Lipcsében meghallgatta a büntetőjog híres professzorának, Binding-nek az előadását s örömmel tapasztalta, hogy ő is ugyanolyan módszerrel tartotta az óráit, bevonta a hallgatókat a munkába.

Önéletrajzában 1943-ban említést tesz egyik emlékezetes pataki órájáról is: „Érdekes élményem volt egyszer még fiatal koromban Patakon, amikor a főiskola előljárói, Fejes István püspök és Dókus Gyula, főiskolai gondnokok meglátogatták előadásomat s tanúi lettek előadási módszeremnek. A büntetőjogi elévülést magyaráztam hallgatóimnak s kifejtettem az eljárási elévülési idő számítása tekintetében a bírói gyakorlatban és szakirodalomban fennforgott nagy vitás kérdést. Én a Kuria elvi álláspontját helyeseltem, de felhoztam az ellenvéleményeket is. Erre Fejes püspök, mivel nem volt jelen az előadás elején, arra kért, hogy előlről magyarázzam meg a kérdést. Én örömmel ismételtam az egész problémát és sikerült meggyőzőn az ellennézethez hajló püspök urat az én álláspontom, illetőleg a Kuria döntvényének helyességéről, amit a hallgatóság nagy tetszéssel vett tudomásul.”⁹⁴

Az előadás mellett Finkey szemináriumi és gyakorlati órákat is tartott. A szemináriumi foglalkozásokon azoknak a fiataloknak akart segíteni, akik némi tudományos hajlammal rendelkeztek, a gyakorlati órákon pedig az órai munka megszervezésével, a konkrét gyakorlati feladatok megoldásával minden hallgatója számára meg akarta könnyíteni a törvény majdani gyakorlati alkalmazását. Ennek megfelelően a szemináriumi órákon igyekezett bevezetni a hallgatókat a források tanulmányozásába. Megtanította őket a forrás anyagok, tudományos művek feldolgozására, ismertetésére, bírálatára, az önálló tudományos dolgozatok elkészítésének tennivalóira, követelményeire s igyekezett ösztönözni tanítványait, továbbá lehetőséget is biztosítani számukra kisebb terjedelmű tanulmányok készítésére. S mivel sok kiváló tanítványa volt, akik tudományos igényességgel, kellő jogászai szakértelemmel és jó fogalmazással készítették el dolgozataikat, vallomása szerint ezeknek a dolgozatoknak a megismerése s a készítőjükkel való megbeszélése számára sok örömet jelentett.

A gyakorlati, praktikumi órákon Finkey arra törekedett, hogy a hallgatókat kellően felkészítse a bírói, ügyészi, ügyvédi, közigazgatási gyakorlati feladatok igényes megoldására, bevezesse őket végzendő gyakorlati munkájukba. Ezeket az órákat is nagy gonddal, tudatosan, nevelő hatásúan szervez-

te meg. Előbb csak egyszerűbb feladatokat oldottak meg, majd egyre nehezebbeket és végül igen bonyolultakat is. Előbb apróbb eseteken mutatta be, illetőleg vizsgálták, tárgyalták meg a törvény alkalmazását. Később megismerkedtek a periratok elkészítésének feladataival, a bírósági tárgyalások tennivalóival. Megbeszélték a tárgyalások problémáit, gyakorolták, elsajátították a vád- és védőbeszédet, ítéletek készítése és kihirdetése követelményeit, tennivalóit. Ezeken a praktikum órakon megvitattak gyakorlati eseteket, letárgyaltak olyan nagy esküdtbírói ügyeket is, amelyekben az ítélet kihirdetése már megtörtént. Egyes bűnügyi esetek szabályosan lefolytatott tárgyalásai voltak ezek az órák, melyeken minden feladatot maguk a hallgatók oldottak meg. Sokszor maga Finkey elnökölt a főtárgyaláson azért, hogy hallgatóinak a helyes eljárásra példát mutasson. Mind Finkey, mind hallgatói örömmel vettek részt ezeken a gyakorlati órákon, élvezték a munkát: Finkey azért, mert a hallgatók kiváló gyakorlati feladatmegoldásai azt igazolták, hogy tanári munkája, módszere helyes és eredményes, a hallgatók pedig azért, mert a gyakorlati feladatmegoldásokat élvezték, azokban jól érzékelték elméleti tanulmányaik hasznát, és sikerélményük mégjobb munkára ösztönözte őket. Ezeknek a gyakorlati óráknak a feladatait Finkey irányítása mellett maguk a hallgatók oldották meg s végzett munkájuk és a megállapított következtetések elemzése segítségével jól felkészültek, kellő jártasságot, képzettséget szereztek majdani munkájuk eredményes vézéséhez.

Nagy gondot fordított arra is, hogy a hallgatókat bevezesse a vitatkozásba, „rákapassa” őket a vitára. „Evégből – írja – nemcsak a praktikumokon adtam fel vitás kérdéseket vagy ítéletszerkesztésre s egymás ítéleteinek felülbírlására hívtam fel az összes résztvevőket, hanem az előadási órákon is kérdéseket tettem, hogy döntenék el ezt vagy azt a felderült vitás kérdést. Így önkéntelenül belejöttek a kérdés helyes eldöntésének jelentőségébe és önálló felfogás kialakításába. Nem is panaszkodhatom egyik tanári helyemen sem a hallgatóim leckelátogatási hanyagsága miatt, sőt az is állíthatom, hogy hallgatóim mindig figyelemmel hallgattak és élénken érdeklődtek az előadás tárgya és az én álláspontom iránt”.⁹⁵

Meg volt győződve arról, hogy az iskola mellett a képzésben fontos a társadalom nevelő hatása is. Ezért úgy szervezi a pataki akadémián is, meg az egyetemeken is szaktudományának a tanítását, hogy a társadalom általános nevelő hatása mellett annak közvetlen segítő hatása is érvényesüljön és ezzel a képzés hatékonysága, életre felkészítése fokozódjék. Ennek megfelelően a jogászok képzésébe fontos szerepet tulajdonított a tanulmányi kirándulásoknak is. Igyekezett a hallgatóival közvetlen közletről megismertetni a jogszolgáltatás, az igazságügyi munka eszközeit, a rendelkezésre álló intézményeket, azok életét, mindennapjait,

munkáját, törekvéseit, eredményeit, nehézségeit s ezzel együtt a jogszabályok gyakorlati jelentőségét. Meg akarta mutatni nekik, hogy a társadalom milyen feladatok megoldását várja tőlük, hogy milyen körülmények között végezhetik majd munkájukat; hogy a jogszolgáltatás milyen intézményrendszerrel működik, hogy az egyes intézmények hogyan s mennyire segíthetik a jog érvényesülését. Ezért rendszeresen szervezett tanulmányi kirándulásokat esküdtbíróági tárgyalásokra, különböző büntető intézetekbe, fegyházakba, börtönökbe, javító-intézetekbe, siketnéma-intézetekbe. Tanítványait a helyi bírósági tárgyalásokon túl elvitte budapesti büntető esküdtbíróági főtárgyalásokra, meglátogatták a munkácsi, váci, lipótvárosi, illavai, nagyenyedi, szamosújvári fegyházakat, aszódi javítóintézetet stb.

Fokozta Finkey az életre való felkészítés hatékonyságát azzal is, hogy *hallgatóit a gyakorló szakemberek segítségével bevonta a patronázmunkába* s ezzel bevezetést kaptak az élet eme konkrét feladatmegoldásába, közelebbről megismertek az ilyen irányú gyakorlat fontos követelményeivel s jártasságot szereztek a munka végzésében is.

A tanári munkának egyik fontos része a tanulók számonkérése és osztályozása, minősítése. 30 éves tanári működése alatt Finkey sok hallgatót később pedig ügyvédjelöltet vizsgáztatott. Mind tanárként, mind az Országos Bírói és Ügyvédi Vizsgabizottság elnökeként a vizsgáztatás során azonos elvek szerint igyekezett eljárni. *Mindig arra törekedett, hogy emberségesen, a nevelő hatás érvényesítésével történjék a számonkérés és értékelés.* Mint tanár, a felkészüléshez a hallgatóknak sok segítséget adott: Az anyagot a lényegyet kiemelve, jó magyarázattal, az összefüggéseket megláttatva, érthetően dolgozta fel s a feldolgozásba lehetőség szerint a hallgatókat is bevonta. Ezzel együtt felkészítette őket az anyag önálló feldolgozására, értelmes megtanulására is. A vizsgáztatás során igényes volt, de mind a hallgatók számonkérése során, mind a bírói és ügyvédi vizsgákon igyekezett igazságos s méltányos lenni. Elítélte azt a vizsgáztatót, aki „arra utazik, hogy a jelöltet megfogja”. Finkey a vizsgázók tudására volt kíváncsi s nem azt kutatta, hogy mit nem tudnak. Az volt az elve, hogy a készületlen vagy tehetségtelen jelöltet nem szabad a társadalom nyakára bocsátani. Finkey ezt a felfogását az egységes bírói és ügyvédi vizsgabizottság egyik teljes ülésén 1938-ban így fogalmazza meg: „A bírói és ügyvédi oklevél kiadása elsősorban jogi oktatási, illetőleg jogásznevelésügyi kérdés, hiszen nekünk is a vizsgázó fiatal jogászok ismereteit, a fennálló törvényekben és más jogszabályokban, a bírói gyakorlat körében való tájékozottságukat, a törvények és más jogszabályok alkalmazására való képességüket, jogászai ítélőképességüket kell elbírálnunk, és csak olyan jelöltet szabad az állami és társadalmi élet legfontosabb pozícióinak elfoglalására képesítenünk, akire nézve bizonyosságot szereztünk afelől, hogy a törvényekben való

biztos jártasságával, a bírói gyakorlat ismeretével és jogászai eljárásával hasznára lesz embertársainak és az egész társadalomnak s az államnak. Vagyis: a törvényekben és bírói gyakorlatban járatlan, a jogszabályok helyes értelmezésére képtelen, tehetségtelen embert nem szabad az állam és a társadalom nyakára bocsátanunk, mert az ilyen egyén csak ártalmára, kárára lesz az igazságszolgáltatásnak és a jogkereső közönségnek”.⁹⁶ Ha azonban a vizsgálzó felkészült és általában elfogadható felteket adott, kisebb tévedései miatt nem lenne méltányos elmarasztalni – szerinte. A felkészült vizsgálókat segíteni kell a kérdés kifejtésében.

Finkey mint sárospataki tanár többször volt a *jogakadémia dékánja*, szakelnöke, volt igazgatótanácsos és képviselte a jogakadémiát a tiszáninneri református egyházkerület közgyűlésén. Minden tisztességét, munkakörét lelkiismeretesen, pontosan, Alma Matere iránt érzett nagy hálával és szeretettel látta el, következetesen törődve a joghallgató ifjúság szellemi életének irányításával és erkölcsi nevelésével. Gondot fordított az akadémia munkájának továbbfejlesztésére is: Elsősorban az ő érdeme, hogy Patakon a jogi tanszékek tárgyainak beosztása és a tanulmányi rend az állami jogakadémiák mintájára átalakult, s így a jogakadémia belső szervezete azonos lett az állami akadémiák szervezetével.

Finkey Ferenc az ifjúság őszinte barátja volt. Tanítványait becsülte, tisztelte, szerette. Arra törekedett, hogy mint képzésükért felelős pedagógus segítse őket fejlődésükben, tudományos törekvéseikben és a választott pályájukon. Szerény, barátságos, közvetlen természete következtében tanítványaival könnyen tudott kapcsolatot teremteni: Sikertől őket a képzésbe, az órai munkába bevonna, önképzésre ösztönözte, mások iránti tiszteletre nevelnie s ez nagymértékben fokozta tanári munkájának hatékonyságát. Tanítványainak munkáját, sorsát, életét később is figyelemmel kísérte s előrehaladásuknak őszintén örült. Sok volt diákjával később is tartotta a kapcsolatot, sőt egyikkel-másikkal közeli barátságban volt. Tanítványaival való kapcsolatáról később így írt: „Legnagyobb jutalmam volt egész tanári pályám alatt, hogy az ifjúság szeretetét és ragaszkodását mindenik helyemen sikerült megnyernem. Nemcsak a patakiak, akikhez és akiknek szüleikhez is legközelebb állottam, de a kolozsváriak, majd a pozsonyiak és szegediek is mindig bizalommal közeledtek hozzám és akárhánynak tudtam segítségére lenni mind tanulmányi, mind magán ügyeikben”.⁹⁷

Tanítványai szerették Finkeyt, rajongtak érte. Érezték, hogy embereként, munkatársakként bánik velük, törődik velük. Tapasztalták jóindulatát, segítőkészségét, emberségét. Felnéztek Finkeyre. Bámulták „csodálatos életstílusát”, családyszeretetét, humanizmusát, nagy munkabírást. Csodálták benne a sikeres nagy tudóst, a kiváló tanárt, a nagy embert. Büszkéek voltak hallatlan munkateljesítményére, melyhez hasonlóra csak kevesen képesek. *A lelkiismeretes, tudománysozjas, tanítvá-*

nyát szerető s kartársaihoz ragaszkodó, küldetését teljesítő tudós tanár, a nemzetét, egyházát hűséggel szolgáló ember ideálját látták benne.

Élete végén visszatekintve tanári működésére, Finkey meglepéssel állapítja meg a következőket: „Nagy örömmel tölt el, hogy hallgatóim idősebbjei csaknem kivétel nélkül szép magas állásokba kerültek az életben, kuriai, ítéletáblai bírák, törvényszéki elnökök váltak belőlük. Ez természetesen nem az én érdemem, de annyit talán elmondhatok, hogy jó szolgálatot tettem nekik tanári pályám alatt és jó útravalóval láttam el őket hivatali munkájuk betöltésére”.⁹⁸

Finkey következetes, teroszerű tanári eljárásnak, céltudatos képző tevékenységének, módszerének nagy nevelő hatása volt. A munka ilyen megszerzésének, gyakorlatias módszerének nemcsak az volt a haszna, hogy tanítványai már joghallgató korukban közelebbről megismerkedtek a való élettel, az őket váró körülményekkel, a mindennapi joggyakorlat teendőivel, tehát saját jövőendő feladataikkal, megértették a büntetőjog gyakorlati fontosságát, jelentőségét, hanem az is, hogy megszerették a büntetőjogot, nagy számban vettek részt mind az előadásokon, mind a szemináriumi és gyakorlati órákon s az egyes bűnesetekről gondosan indokolt, jó vádbeszédeket, védőbeszédeket és ítéleteket állítottak össze. A kisebb városban, Sárospatakon ezeken a tárgyalásokon a teológusok közül is sokan voltak jelen. Finkeynek így nemcsak az előadásai folytak zsúfolt teremben, hanem a szemináriumi és a praktikumi órákon is nagy volt a hallgatói érdeklődés. Különösen vonzották a hallgatókat a praktikumi órák, melyeken nagy átéléssel, odaadással vettek részt „a gyakorlati esetek megvilágításában”, a tanúvallomási kísérleteken és a bűnügyi esetek perrendszerű főtárgyalásain. Mindezek következtében a végzett hallgatók a szakismeretek mellett sok hasznos tapasztalat, életismeret birtokában kezdhették meg gyakorlati tevékenységüket.

A GYAKORLÓ JOGÁSZ

Finkey Ferenc nagyon szerette a tanári hivatását. Ragaszkodott hozzá s nehezen vált meg a katedrától. *Vatgha Ferenc koronaügyész rábeszélésének engedve, félévi gyöttrődés után, mégis elfogadta a koronaügyész-helyettesi állást, amelyet 1923-tól kezdve hét és fél évig töltött be.* Döntésének fő oka a trianoni összeomlás, Kolozsvár és Pozsony elszakítása, két szeretett munkahelyének, városának elvesztése volt, közvetlen oka pedig az, hogy Szegeden nem tudott lakáshoz jutni, Pesten viszont megvolt a lakása. Döntésénél különösen sokat nyomott a latba Vargha Ferencnek az az érve is, hogy ez az új állás nem esik messze eddigi tudományos pályájától.

Mint koronaügyész-helyettesnek az volt a feladata, hogy az első és másodfokú bíróságok jogerős ítéleteit tüzetesen megvizsgálja és a törvénysértő ítéleteket helytelenítés, orvoslás céljából a kuria nagytanácsa elé vigye, továbbá a rendes perorvoslatokat, a semmiségi panaszokat is készítse elő a kuria tárgyalására. Ezeknek a feladatoknak a megoldása nem volt idegen Finkey számára. Tanár korában ugyanis folyamatosan figyelemmel kísérte a bíróságok működését s szaklapokban megjelentetett kritikákban bátran rámutatott az alsó és felső bíróságok, továbbá a királyi kuria ítéleteiben előforduló tévedésekre, hibákra.

Finkey nagy ügyszeretettel, felelősséggel oldotta meg a rábízott koronaügyész-helyettesi feladatokat, s közben bőséges gyakorlati ismeretre, tapasztalatra tett szert. Munkájában sok segítséget kapott Vargha Ferenc koronaügyésztől, akinél – szerinte – „az utolsó negyedszázad magyar büntető bírói karában mélyebben szántó és tudományosan képzetebb elme nem volt”.⁹⁹ Előterjesztéseit megbeszélte a koronaügyésszel s annak nevében kellett azokat a kuria elé terjesztenie. Később visszaemlékezéseiben nagy elégtétellel állapítja meg, hogy alig volt olyan büntetőjogi probléma, amelyet mindketten nem azonos módon ítélték volna meg.

Önéletírásában koronaügyész-helyettesi munkáját röviden így értékelte: „Örömmel mondhatom el, hogy igen sok hibát, törvénysértést tudtam a kuria útján helyes mederbe terelteni s ezzel a jogegység fenntartásában közreműködni”.¹⁰⁰

Igazságügyi szolgálatának második állomása volt a kuriai tanácselnökség, melyet szívesen, örömmel vállalt. „Ez az állás tényleg nagyon megfelelt egyéniségemnek – írja később – s elméleti és gyakorlati ké-

pességeimnek. Nyugalmas, méltóságos állás volt ez számomra. Mintha a katedrára tértem volna vissza! ...Tanár koromban többször elnököltem a büntetőjogi praktikumaimban tartott főtárgyalásokon, hogy hallgatóimnak bemutassam, miként kell lefolytania egy szabályszerű bűnügyi főtárgyalásnak. S most a Mindenható rendeletéből valóságos hivatásom lett az elnöklés, és pedig nem is álmodott magas méltóságban".¹⁰¹

Finkey a gyakorló bírói feladatmegoldások tekintetében is magas követelményeket támasztott önmagával szemben. Megfogalmazta a bírói eszményét. Felfogása szerint „a hivatását igazán méltóan betöltő s kartársai előtt példaképpen tündöklő bíró legyen először is igazi törvénytudó. Vagyis ismerje ne csupán az általa alkalmazott törvényeket, rendeleteket és egyéb jogforrásokat, de ismerje a jogélet örök törvényeit, a jogfejlődés történetét és a jog filozófiáját, mert csak így lesz képes nehéz, bonyolódott vagy társadalmilag, esetleg politikailag kényes ügyekben is a biztos és megnyugtató ítélkezésre. De rendelkezék másodsor nagy emberismerettel és életbölcességgel, hogy az eléje kerülő ezerféle vitás jogi kérdésekben a feleknek vagy a felek képviselőinek, a tanúnak, szakértőknek a valóságtól talán eltérő előadásai, esetleg túlzott mesterkedései meg ne zavarják, hanem azokon keresztül is megtalálja mindig a tiszta igazságot és ítéleteivel elégtételt szolgáltatson a jogaiban megsértett félnek és kielégítse a másik féllel szemben is a jog és a törvény követele igazságos igényeket: a szükséges szigorot és a méltányosságot, s ahol kell, az emberiséget”.¹⁰²

Finkey legmagasabb eszménye az igazság. Ezzel kapcsolatban a következő megjegyzést teszi: „Az igazságosság alatt nem a bekötött szemű Justitia szobrát, nem a „fiat justitia, pereat mundus” merev elvét értem, hanem a nyílt tekintetű, a társadalmi élet minden oldalát figyelemmel kísérő és annak követelményeit mindig számbavevő igazságot, az Aristoteles „kiegyenlítő” igazságának gondolatát értem. A büntető bírónak nem szabad behunyt szemmel ítélkeznie. Ellenkezőleg, át kell tekintenie és meg kell látnia a való élet adottságait, fel kell kutatni minden egyes esetben a bűnelkövetés okait, számba vennie a kiszabandó büntetés várható hatását, mind a sértettnek nyújtandó elégtétel, mind az elítélt lelki ségére kívánatos befolyás tekintetében”.¹⁰³

A bírói ítélethozatalra nézve elve, törekvése a következő volt: „A nagy büntettesek, a ma u.n. közveszélyes büntettesek elleni szigorú, kíméletlen fellépés, ezek lehetőleg ártalmatlanná tételére való törekvés, az emberiség elvének szem előtt tartásával, – ellenben a kis büntettesek, az alkalmi és erkölcsileg nem romlott jelleműek enyhébb elbírálása s ezeknek a börtönbüntetéstől lehető megkímélése”.¹⁰⁴

Egész életében vallotta, hogy a büntetésnek a célja nemcsak a megtorlás, nemcsak a szükséges szigor alkalmazása a büntetésekre, hanem azoknak a felemelése, lehetőleg az erkölcs és a becsületes munka útjára való terelése. Különösen fontos feladatnak tartja a fiatalok megmentését, visszatartását a bűnözéstől, az elbotlottak erkölcsi átalakítását s a büntetés helyett a javítónevelést. Meg van győződve arról, hogy a már elbotlottakat is átalakíthatjuk jellemileg szeretettel, rendre, fegyelemre, tanulásra, munkára serkentéssel és szoktatással és megfelelő jótékony intézményekben a társadalom hasznos, becsületes tagjaivá formálhatjuk. Ezért is foglalkozott annyit elméletileg és gyakorlatilag egyaránt a fiatalok ügyével.

Kúriai tanácselnöki eskütétele alkalmával mondott beszédében hitet tesz a büntető igazságszolgáltatás legfontosabb céljai, eszméi mellett. Vallja, hogy „a büntető igazságszolgáltatás vezérelve: a feltétlen törvénytisztelét és az igazság olthatatlan szeretete, – a törvény alkalmazásánál az állami közérdek, a társadalmi élet igazi követelményeinek egyenlően gondos és lelkiismeretes figyelembevétele, – a büntetés kiszabásánál pedig az igazságos szigor a méltányossággal és az emberisésséggel való összeegyeztetése”.¹⁰⁵

Mint kúriai tanácselnöknek az volt a feladata, hogy öt kiváló kúriai bíróval megvitassa a legfelsőbb döntésre kerülő bűnügyeket, s a döntést, a hozott határozatokat kihirdesse és indokolja. Ezt a munkáját szerette és nagy ambícióval végezte. A kúria öt tanácsa közül a Finkeyé főleg csalási és okirathamisítási bonyolult ügyekkel, nagyobb gyilkossági ügyekkel, családi drámákkal foglalkozott. Ezeknek a gyakorlati eseteknek a tapasztalatait azután tudományos munkáiban is hasznosította. Munkája változatos volt. Szerinte „az élet súlyosabb, borzalmasabb bűneseteket produkál, mint aminőket tudományos ember elképzelhet. Nagy tanulságul szűrtem le, hogy a büntető bírónak nem szabad szobatudósnak lennie. Merem mondani, hogy én tanárkoromban sem voltam az, mint bíró pedig mindig a megelőzésnek, az állam és a társadalom védelmének vezérelvét igyekeztem összeegyeztetni a megtorlás és az igazságosság eszméivel”.¹⁰⁶

Igazságügyi szolgálatának utolsó szakasza volt a koronaügyészi működése (1935-1940). Kinevezésekor felmerült benne az az aggály, hogy vajon elfogadhatja-e a megbízást, képes lesz-e az ország legfőbb királyi ügyésze feladatainak a megoldására, de mégis vállalkozott, mert Isten rendelésének tekintette a megtiszteltetést. Végleges döntésében Ravasz László püspök hatása is érvényesült. Ezzel együtt azt is vallotta, hogy ezt a legmagasabb kitüntetést nem a 12 éves gyakorlati igazságügyi szolgálatával érdemelte ki, hanem 30 éves jogtanári s 40 éves szakirodalmi munkássága érdemen felüli elismerésének tekintette s benne a

személyén keresztül a magyar büntetőjogi tudományosság megtisztel-
tetését látta.

Koronaügyészi munkájában igyekezett a modern bűnvádi eljárás vezéreszméinek megfelelően eljárni. Vallotta, hogy „koronaügyészi működésének első vezérelve a törvényesség. A törvények tiszteletben tartása és a jogegység megóvása feletti örökösödés mellett ott áll azonban – a büntető igazságosság, mint a törvények végső célja, melynek két arca van: egyik a kíméletlen szigor a valóban nagy és közveszélyes büntettesekkel szemben, másik a méltányosság és az elnézés a nem romlott lelkületű kis bűnelkövetőkkel szemben. Viszont még az igazságosságnál is szentebb elv a haza jóléte, a salus Reipublicae, ami hön szeretett hazánk és nemzetünk fennmaradásának, integritása helyreállításának legfőbb törvényként való szem előtt tartását jelenti”.¹⁰⁷

A koronaügyésznek Finkey szerint nemcsak az a feladata, hogy az elkövetett bűnöi tévedéseket, hibákat kijavíttassa és orvosoltassa, hanem az is, hogy megtalálja, meglássa a büntető törvények fogyatkozásait és a szükséges reformok keresztülvitele érdekében legyen segítségére közvetlenül az igazságügyi miniszternek és felsőházi tagként közvetlenül, illetve az igazságügyi miniszter által közvetve is a törvényhozásnak. Ezzel együtt fontosnak, szükségesnek tartotta a királyi ügyészség függetlenségének biztosítását is, mivel azt az igazságszolgáltatás biztonsága fontos feltételének tekintette. „Én is – írja –, mint annak idején legtöbb elődöm (Vargha Ferenc, Magyar István), már maga Kozma Sándor, a magyar királyi ügyészi szervezet első mestere, erélyesen szálltam síkra a királyi ügyészség függetlensége mellett, ami az igazságszolgáltatás biztonságának hatalmas emeltyúje lenne”.¹⁰⁸ Finkey azért óhajtotta az igazságügyi minisztertől való függetlenséget, mert a miniszter politikus is s ennek megfelelően nem kívánatos, hogy egyes konkrét ügyekben utasítási joga legyen. Álma 1953-ban vált valóra: Ekkor lett a parlament az ügyészség felettes szerve.

Mint koronaügyész, Finkey tagja volt a parlament felsőházának is. E funkciót szintén lelkiismeretesen, nagy felelősséggel töltötte be. Felszólalásaival, javaslataival, előterjesztéseivel a magyar jogi oktatás, a joggyakorlat, a jogi kódexek fejlesztését igyekezett segíteni. 1935-1938 között tíz alkalommal szólalt fel, kétszer az igazságügyi bizottság előadójaként. Harcolt a büntetőtörvénykönyv reformjáért, korszerűsítéséért, szót kért a felsőház jogköre megállapításának, pontosításának tárgyalásakor, az állami rend megóvása végett szükséges büntetőjogi rendelkezésekről folyó vitában. Mint az igazságügyi bizottság előadója mélyrehatóan, történelmi fejlődésében vizsgálta az ügyvédi kar helyzetét s mondta el véleményét az ügyvédek jogviszonyait szabályozó, az ügy-

védi erkölcsi színvonal emelését segítő rendtartás revíziójára vonatkozóan.

Felszólalásai közül általánosabb vonatkozásai miatt röviden külön is szólok kettőről. Az egyik a *gyakorlati jellegű középiskolákról és a tanítóképző akadémiák létesítéséről* szóló törvényjavaslat vitájában 1938-ban hangzott el. Üdvözli azt a törekvést, hogy az állampolgári nevelés és az általános műveltség emelése érdekében a humanisztikus gimnáziumok mellé gyakorlati irányú középiskolák felállítására kerül sor, melyekben a tanulók a megfelelő általános műveltség elsajátításával együtt kellő felkészítést kapnak a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi életpályákra. Hasonlóan örömet fejezte ki azért is, hogy a tanítói kar műveltsége színvonalának és ezzel együtt a hazai közművelődésnek az emelése céljából a tanítók képzése a középiskolára épülően, felsőfokú képzéssel, tanítóképző akadémián valósul meg.

A másik felszólalása a költségvetés vitájában 1936-ban hangzott el. Ebben nemzeti szempontból károsnak mondja, hogy hazánkban csak kevesen tudnak élő idegen nyelvet. *Helyesli a kultuszminisztériumnak azt a törekvését, hogy a klasszikus neveléssel együtt nagy gondot fordít az élő idegen nyelvek gyakorlatias tanítására. S hogy ezen a téren jó módszerrel milyen sikeres lehet a tanítás, annak bizonyítására felhossa a sárospataki református gimnázium angol tagozatán elért kimagasló eredményeket. Ugyanebben a felszólalásában kéri azt is, hogy a jogi oktatás korszerűsítésekor kerüljön sor az oktatás gyakorlatiasabbá tételére. „Szép dolog – mondta – a szép prelegálás és vizsgáztatás, de nem ebben merül ki a jogi oktatás. Nagy elismeréssel vagyok én is a mai kitűnő jogi professzorok szemináriumi munkálkodása iránt és az iránt, hogy a mai fiatalság sokkal nagyobb képesítéssel, elméleti tudással jön ki az életbe, mint azelőtt, a jogászoknak, joghallgatóknak túlnyomó része azonban mégis csak gyakorlati pályákra törekszik, azért megy a fakultásra, mert bíró, ügyvéd, ügyész akar lenni, ezeknek tehát gyakorlatiasan kell bemutatni a jog jelentőségét, kellő példákkal, gyakorlati esetek tárgyalásával, írásbeli dolgozatok készítésével kell őket nevelni leendő pályájukra”.*¹⁰⁹

Amikor 1940-ben nyugalomba vonult és elbúcsúzott a kuriától, törekvéseiről egyebek között a következőket mondta: *„Az igazságügy szolgálatában mindig az anyagi igazság pártatlan szolgálata, az állani közérdek megóvása, a törvényeknek szigorú és részrehajlás nélküli érvényesítése lebegett előttem mint mindennapi munkám célja és eszménye.”*¹¹⁰ Jelzett programjához, elveihez mindvégig hű maradt. Gyakorlati tevékenységében ezt az eszményt igyekezett megvalósítani. S amikor nyugdíjas korában visszatekintett koronaügyészi tevékenységére, arra a megállapításra jutott,

hogy az állam és társadalom érdekét és a szükséges szigort sohasem tévesztette szem elől.

Finkey Ferenc kapcsolata nyugdíjbamenetelével az igazságüggyel nem szűnt meg teljesen. Ezután 1940-ben még ellátta a Bírói és Ügyvédi Vizsgabizottság elnöki tisztét, majd 1942-ben az igazságügyi miniszter felkérésére – azért, hogy segíthesse a hozzá közel álló patronázs-munka továbbfejlesztését – három évre elvállalta a Fiatalokorúak Budapesti Felügyelő Hatóságának elnöki feladatait. Irányításával a Hatóságot, annak munkáját újja szervezték s más hasonló karitatív egyesületek, intézmények, hatóságok megnyerésével, bevonásával, „igen sok áldásos munkát végeztek az erkölcsi romlás veszélyében forgó fiatalokorúak megmentése és talpraállítása körül”.¹¹¹

Amikor Finkey Ferencet kinevezték koronaügyésznek s öt év után elhagyta a legfelsőbb bíróságot, *Osvald István kúriai elnök 1935. július 1-i búcsúztató iratában többek között a következő értékelést is megfogalmazta: „Méltóságod a magyar királyi kúrián közel öt esztendőn át eltöltött tanácselnöki tisztében nemcsak a gyakorlati jogélet terén szerzett értékes ismereteit, de mélyen megalapozott tudását is gazdagon érvényesítette, az igazságszolgáltatásban is gyümölcsöztetvén a büntetőjogtudomány tanításait, melyeknek Méltóságod egyik leghivatottabb és legelismertebb hirdetője. Méltóságod tanácselnöki működésével tehát emlékezetessé tette a magyar királyi kúrián kifejtett munkásságát, amelyet belső igazságosságánál fogva a bíróságok méltán tekinthetnek ítélezésükben útmutatónak”.¹¹²*

S ezek az értékelő, elismerő megállapítások nemcsak a kúriai tanácselnöki tevékenységére, hanem koronaügyészi munkásságára, egész igazságügyi szolgálatára is érvényesek!

7. AZ ÍRÓ, JOGTUDÓS

Finkey Ferenc gazdag irodalmi tevékenységet fejtett ki. Tanulni vágyó, gondolkodó, mélyebb tudást, képzettséget, műveltséget szerezni akaró alkat volt, aki nagy célokat tűzött maga elé: A társadalom, az ember szolgálatát vállalta és valósította meg életében. Ez természetesen arra ösztönözte, hogy magát minél jobban kiművelje, tudását, gondolatait, következtetéseit másokkal is megossza s a továbbfejlődést ezzel is segítse. Ezen túlmenően édesapja és nagybátyja egyaránt jó példát mutattak e tekintetben is számára, de apósa, Radácsy György teológiai tanár és sógora, Harsányi István, teológiai tanár, főkönyvtáros eredményes irodalmi munkássága is ösztönzőleg hatott rá. Érthető tehát, hogy az irodalmi munkásságot Finkey Ferenc is élete egyik fontos feladatának, hivatásának tekintette.

A/ SZÉP- ÉS EGYÉB IRODALMI MUNKÁLKODÁS

Diákkorára jellemző a szépirodalmi próbálkozás. Az ifjúsági önképző-kör tagjaként gimnazista korában verselemzéseket, irodalmi, történelmi dolgozatokat készített, melyeket az iskolai értesítő szerint a bíráló tanárok „komoly, lelkiismeretes bűvárkodás, kitartó szorgalom eredményeként” értékelték. Joghallgató korában a jogakadémiai pályázatokon sok díjat nyert egyházjogi, nemzetgazdasági, közigazgatásjogi, államtudományi tanulmányokkal, de írt szerelmes verseket is. Amikor tanár lett, a jogi szakmai önképzés és szakirodalmi munkálkodás minden idejét lekötötte. Önéletírásában említi, hogy a szépirodalomhoz elhivatottságot nem érzett, „jogásziasként lelkületéhez a jogtudományok művelése illett”. Később, főleg nyugdíjbamenetele után ismét foglalkozott más irodalmi tevékenységgel is, így iskolatörténet írásával, önéletírással stb.

Diákkori irodalmi munkásságának termékei a főiskolai ifjúság lapjában, a Sárospataki Ifjúsági Közlönyben jelentek meg. Az újságnak III. éves korában főmunkatársa, IV. éves korában pedig főszerkesztője volt. E minőségében az első számban a törekvését, a lap főbb célkitűzéseit többek között az alábbiak szerint fogalmazza meg: „Hú kifejezői s tolmácsolói óhajtunk lenni a jelen iskolai évben a sárospataki ifjúság közszellemének, törekvéseinek. Közölni kívánjuk ifjúságunk szellemi munkálkodásának jelesebb termékeit, ismertetni fogjuk ifjúsági

egyleteink életét, tevékenységét s általában mindazt, mi a sárospataki ifjúságot s ifjúságunkról a közönséget érdekelheti... Cikkeinkben törekedni fogunk az irodalmi színvonal elérésére s ha ezt talán itt-ott valamikor megsértenők, szolgáljon mentségünkre, hogy kiadó társulatunk, ha „irodalmi” önképző is, de ifjúsági egyesület és „önképző” s mi szerkesztők is nem kész írók, hanem ifjak vagyunk, kiknél az „erős akarat” olykor „gyenge erővel párosul”.¹¹³

Irodalmi munkásságának fontos területe azoknak az emlékbeszédeknek a készítése, tartása, amelyekben az általa nagyrabecsült tanárok és jogászok s pataki diákok életművét elemzi, értékeli. Emlékbeszédet tartott Kövy Sándor, Nemes Ferenc, Orbán József, Rácz Lajos, Szánthó Gyula, Finkey József, Szabó Sándor, Radácsy György tanárokról az iskolában, Degré Lajos pozsonyi, Finkey József soproni, Karl Binding lipcsei egyetemi tanárokról, Leibniz filozófusról, Rottenbiller Fülöp büntetőjogászárol, Vargha Ferenc koronaügyészről, Rácz Lajos kuriai tanácselnökökről a Magyar Tudományos Akadémián, Finkey Pál pécsi táblai tanácselnökökről, Rácz Gábor altábornagyról a Pataki Diákok Országos Szövetségének összejövetelein, Kossuth Lajosról, Tompa Mihályról más szervezetek rendezvényein.

Irodalmi tevékenységének másik területe az iskolatörténetírás. Tanulmányai idején s hosszú tanársága során közelről, jól megismerte a pataki jogakadémia munkáját, eredményeit s hatását. S mivel ragaszkodott pataki iskolájához, hálás volt a személyesen tapasztalt nevelő hatásért és az itteni működés lehetőségéért, kötelességének érezte a jogakadémia történetének összeállítását, megörökítését, művelődéstörténeti szerepének bemutatását, értékelését. Ösztönözhetette e munkára az is, hogy a kollégium összefoglaló általános története Szombathy János, Gulyás József és Marton János tanárok tollából már három feldolgozásban is megjelent, sőt Gulyás József a bölcsészeti akadémia történetét külön is megírta. Ezért állította össze 1943-ban „A sárospataki református jogakadémia története, 1793-1923” c. munkáját. A kéziratot át is adta a főiskola vezetőségének. Mivel azonban a háború alatt az utolsó lapok a tárolás során megsérültek, az utolsó 10 oldalt 1948-ban újra megírta hozzá. E munka értékét nagymértékben fokozza az is, hogy Finkey ebben nemcsak a pataki jogakadémia fejlődéstörténetét dolgozza fel szakszerűen, hanem munkája első részében két hosszabb fejezetben ismerteti a nyugat-európai jogi oktatásügy és jogi intézetek kifejlődésének főbb mozzanatait, továbbá áttekintést ad a hazai jogtanítás és jogi tanintézetek kialakulásáról is. Ennek megfelelően a pataki jogakadémia fejlődését az európai és hazai jogi oktatás részeként mutatja be. Ez az értékes iskola-történeti műve azonban még mindig csak kéziratban olvasható, megje-

lentetésére anyagiak és egyéb okok miatt az elmúlt évtizedekben nem kerülhetett sor.

A pataki jogakadémia történetének vizsgálata mellett *Finkey elemezte a protestantizmus jelentőségét is a művelődésben, a jog és politika fejlődésében.* Vizsgálatának következtetéseit, végső megállapításait az alábbiak szerint foglalta össze: „A jogegyenlőség, az emberi és politikai jogok, a vallási és politikai szabadság, a demokratizmus, az igazi alkotmányos eszmék felelevenítése, kialakítása vagy megteremtése által a protestantizmus óriási szolgálatot tett az emberiségnek, a haladás és művelődés ügyének... Ha vallási és erkölcsi tekintetben a felvilágosodás, a meggyőződés szerinti hit, az őszinte, független véleménynyilvánítás, az elvhűség és törhetlen kitartás, a hazugság és képmutatás megvetése, a tiszta puritán egyszerűség az egyéni és társadalmi magaviseletben, az egyházi önkormányzat, a papuralom kizárása, a papi és világi elem egyenlő befolyása az egyházkormányzatban a protestantizmus alapelvei, úgy a jogban és politikában: az emberi vagy polgári jogok egyenlősége, a politikai szabadság, a demokratikus államfelfogás, az államhatalom alkotmányos gyakorlása, az abszolutizmustól, a reakciótól való írtózás, polgári és politikai jogaihoz való törhetetlen ragaszkodás, a meg nem alkuvás, az állam és az egyház önállósága, függetlensége egymással szemben, ezek lehetnek és kell hogy legyenek a protestantizmus elvei és vezéreszméi”.¹¹⁴

Irodalmi műveinek egy részében önmagával, életével, gondolataival, a rokonsággal foglalkozik. Ezek az őszinte önéletírások „lelkéből fakadó vallomások, legbensőbb lényének a kitérülései”, amelyekben tisztán, szépen tükröződik Finkeynek, a szerető férjnek és rokonnak, a pataki kollégiumhoz, Sárospatakhoz, a munkatársaihoz, barátaihoz ragaszkodó, hazáját és egyházát szerető embernek az egyénisége, jelleme. *Vallomása szerint három önéletrajzt írt: Egy tudományos önéletrajzt barátai számára, amelyben bemutatja törekvéseit, munkásságát szemelvények közlésével.* Ennek címe: „Szemelvények Finkey Ferenc kisebb szakdolgozataiból, 1890-1940. Budapest, 1940”. – *A másik kifelé forduló (extravertált) önéletrajzt élete külső eseményeiről, önéletregényként szeretett felesége számára aranylakodalmi ajándékként állította össze.* Ez: „Emlékképek és élmények életem derűs napjairól, Sárospatak, 1944”. Ebben arról akart bizonyosságot tenni, hogy „Istenbe vetett hittel s szorgalommal s becsületes munkával az egyszerű sorsban született s korán árván maradt ember is sokra viheti és hasznos szolgálatokat tehet a hazának és a társadalomnak”.¹¹⁵

Ezt az önéletírását sokan sokféleképpen értékelték, de mindnyájan egyetértően egy igaz ember, egy sokat látott s mindent lélekkel

végző férfi őszinte, szép vallomásának tartották. Harsányi István szerint Finkey Ferenc könyve „a pozitív gondolkodás, a mindenben szépet, jót, derűset kereső ember emlékeinek, gondolatainak irodalmi szintű előadása”.¹¹⁶ Harsányi György azt írja, hogy ez a könyv „a legmegbízhatóbb kortörténet és szellemtörténet, a legértékesebb pedagógiai munka s nagyszerű példamutatás arra, hogy hogyan kell és lehet boldogan, megelégedetten, szépen, jól és igaz emberként élni”.¹¹⁷ Darányi Lajos szerint „ezt a könyvet a szív, több: a lélek adja s mindenki épülhet belőle... Páratlan szeretet és hűség árad a könyv lapjairól”.¹¹⁸ A könyvben Finkey Ferenc Patakot és a főiskolát „lélekből fakadó szeretettel rajzolta meg”, melyért a főiskola közigazgatója, Újszászy Kálmán mond köszönetet: „Megint egy gazdag kútfő áll előttünk és a jövőendő előtt is, drága Patakunk és benne szeretett főiskolánk életével kapcsolatban. Példa ez a könyv arra nézve, hogy munkával hogy meg lehet gazdagítani és milyen értékessé lehet tenni egy életet a család és a köz számára egyaránt. De legfőképpen arra példa, hogy a szeretet az a hatalom, amely minden pozitív és gyümölcsöt hozó munkánknak a rugója”.¹¹⁹

Harmadik önéletrása egy befelé forduló (intravetált) önéletrajz egyéni lélekelemzéssel, individuálpszichológiai kísérletként, felesége és a rokonság számára készült. Címe: „Kis Olajág – Egy öreg ember gondolatai és vallomásai. Feleségemnek jegyváltásunk ötvenedik évfordulójának – 1896. január 1. – 1946. január 1. – emlékére. Sárospatak, 1946”. Ez kéziratban olvasható.

Finkey 1945-ben hozzáfogott a „Dilettáns bölcselkedések Istenről, az életről és a halálról” c. dolgozatának a megírásához is. Ennek bevezetőjében így ír e munkájáról: „Voltaképpen ez az egész kis dolgozatom nem egyéb, mint folytatása és kiegészítése önéletrajzomnak, amelyet tavaly, 1944 nyarán Isten kegyelméből még módomban állott kinyomtatni. Ebben az utolsó kis munkámban nem lehetett ezeket a most leírandó elmélkedéseimet beleillesztenem, zavarta volna rövid önéletrajzom áttekinthetőségét. Így jöttem rá mostani magányomban arra, ... hogy külön összefoglalom azokat a gondolataimat, megjegyzéseimet, amiket hosszú és elég tágkörű... pályám alatt szerzett tapasztalataimból leszűrtem és ma 76 éves öreg fejjel újból átgondolva, lelkem megnyugtatóra, íróasztalom fiókjá számára megrögzítendőnek találtam”.¹²⁰ E munka teljes kidolgozására azonban már nem került sor. A dolgozat egyes töredékei egy füzetben – apró betűkkel, sok átjavítással, kiegészítéssel olvashatók.

Hasonlóan kéziratban olvasható egy másik – 1946-ban készített munkája is. Ez is az 1944-ben kiadott önéletírásához kapcsolódik s a cí-

me: „Újabb visszaemlékezés életem derűs napjaira”. Ezt vallomása szerint azért írta meg, hogy az „Emlékképek és élmények életem derűs napjairól” c. önéletrírásának néhány adatát helyesbítse, kijavítsa, illetve annak anyagát kiegészítse.

B/ SZAKIRODALMI MUNKÁLKODÁS

Finkey Ferencnek rendkívül gazdag a jogtudományi szakirodalmi munkássága. Ez a tudományos tevékenység jobban megfelelt alkatának. Szerinte „az elmélet és gyakorlat kiegészítői, próbakövei s nem ellentétei egymásnak, a legelvontabb elméletnek is van gyakorlati jelentősége, viszont a leggyakorlatiasabb kérdéseket sem lehet egységes elvi alap nélkül megfejteni”.¹²¹ Az igazságszolgáltatásban az elméletnek és a gyakorlatnak együtt kell megvalósulnia. A gyakorló bíró csak kellő elméleti tudás birtokában tudja az egyes konkrét feladatokat jól megoldani, a jogtudomány művelője pedig csak a gyakorlati feladatok, feladatmegoldások ismeretében képes az elméletet helyesen továbbfejleszteni. Ennek megfelelően Finkey jogtudósi munkálkodásával a tudomány és gyakorlati feladatmegoldás fejlesztését egyaránt igyekezett segíteni, szolgálni. S ez a törekvése eredményes és hasznos volt. Tudományos irodalmi tevékenysége hatással volt a büntetőjog fejlődésére és a bírói gyakorlat helyesebb irányú alakulására egyaránt.

Tudományos érdeklődését elsősorban a büntetőjog és annak rokontudományai kötötték le. Arra törekedett, hogy alaposan megismerje, megértse szaktudománya nagy kérdéseit, védelmezze az általa helyesnek ítélt felfogást s a felismert igazságokat terjessze. A tudományos témájára a figyelmét a pataki jogakadémiai tanári feladatának minél eredményesebb megoldására való törekvés, másrészt a mindennapi gyakorlati élet szükséglete irányította. Tanárrá választásakor a büntetőjogot, továbbá a közigazgatási és közjogot kellett tanítania. Tetszését, csodálatát elsősorban a büntetőjog nyerte meg. Ezért „ezt választottam – írja – igazi munkamezőmnek s az egész tanári, majd gyakorlati pályámon is valóban szívemhez nőtt szaktárgyam maradt”.¹²²

A büntetőjog megítélésében ebben az időben külföldön nagyszabású reformmozgalom bontakozott ki s az új irányzatok sürgették a tételes büntető törvénykönyvek gyökeres megreformálását. Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület alakult a szükséges reformok megvitatására és keresztülvitelére. Ez a mozgalom természetesen áterjedt hazánkra is s a Magyar Jogászegylet büntetőjogi szakosztálya nagy munkát végzett a hazai reformok előkészítésében és végrehajtásában. S ebben a munkában Finkey is erőteljesen részt vett.

Az országpolgári jogi felelős kiadások

melé kálával

A

Finkey ferencz

**MAGYAR BÜNTETŐJOG
TANKÖNYVE**

IRTA

FINKEY FERENCZ. *XX. 884.*

eg. k. egyetemi tanár Készenvén
a Magyar Tudományos Akadémia I. tagja

NEGYEDIK ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

a BTK. - 1928. és a módosított törvények hatálya alá tartozóval

BUDAPEST, 1914.

GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA
IV. Város Pálutca-utca 1.

1895-ben tartotta jogakadémiai tanári székfoglaló értekezését Sárospatakon „A büntetőjog alapjai”-ról. Ez időben a magyar bírói gyakorlatban az anyagi büntetőjog eme kérdésével kapcsolatban a felfogás nem volt egységes, sok volt a vitatkozás, az ingadozás. „Én ezt felismerve – írja – , céltudatosan választottam ezt a tárgyat kidolgozásra, hogy ezzel a bírói gyakorlatnak útmutatást nyújtsak a kényes vitakérdések elvi alapon leendő helyes megoldása iránt”. Munkáját, elemzéseit, következtetéseit, állásfoglalásait a hazai elméleti szakemberek és gyakorlati büntetőjogászok nagy elismeréssel, dicsérrel fogadták. Ezzel kapcsolatban megemlíti Finkey: „Amikor 1896-ban Budapestre mentem az ügyvédi vizsga letételére és több tekintélyes büntetőjogásznak bemutatkoztam, meglepve mondták, hogy azt hitték, hogy én idős gyakorlati szakember vagyok, hogy a kuria gyakorlatát olyan alaposan megbíráltam és helyes irányítást nyújtottam a bűnhalmazat körüli viták egységes elvi alapon leendő megoldására”.¹²⁴

Az anyagi büntetőjog általános tanának sok problémájával foglalkozott. Írt tanulmányt a szándékról, a gondatlanságról, a motívumokról, jogtalanságról, bűnösségről, politikai bűncselekményről. „A motívumok tana” c. értekezését a Magyar Tudományos Akadémia 1903-ban a legjobb értekezés díjával jutalmazta.

A büntető eljárási jog kodifikálása hazánkban 1896-ban történt meg s a Bűnvádi Perrendtartás (1896. évi XXXIII. t.c.) 1900-ban lépett hatályba. Az új kódex rendkívül hatalmas jogszabálytömeget (592. §-t) tartalmazott, melynek elsajátítása nagy nehézséget jelentett mind a joghallgatóknak, mind a gyakorlati jogászoknak. Finkey nekik akart segíteni azzal, hogy megírta s a kódex életbelépése előtt egy évvel kiadta „A büntetőeljárás tankönyve, Budapest, 1899.” c. munkáját. A könyvben a nagy anyagot tudományosan feldolgozta s nem kommentárt készített hozzá. Munkájában épített a hazai gyér büntetőjogi irodalomra s ezenkívül felhasználta forrásul a nyugati államok ezzel kapcsolatos irodalmát is. A feladatot sajátos módon, jó pedagógiai érzékkel oldotta meg: Tájékoztatót adott az új Bűnvádi Perrendtartás alapelveiről, a vádrendszer fontosabb eszméiről és az új magyar büntető eljárás szerkezetét, anyagát tudományos rendszerben dolgozta fel. A könyv nagy sikerét bizonyította, hogy a joghallgatók és gyakorló jogászok egyaránt nagy tetszéssel fogadták és felhasználták. A tankönyvnek 1916-ban jelent meg a negyedik, továbbfejlesztett kiadása, melyet a Magyar Tudományos Akadémia 1921-ben Marcibányi-jutalommal tüntetett ki, azzal a jutalommal, amellyel éppen száz évvel azelőtt a híres pataki jogprofesszor, Kövy Sándor „Magyar Polgári Törvény, 1820.” c. munkáját is kitüntették. A jutalom odaítélésének indoklásában egyebek között a

A magyar jogi irodalom története
1848-1918-ig
Dr. Finkey Ferenc

A MAGYAR
BÜNTETŐ JOG
TANKÖNYVE

ÍRTA

DR. FINKEY FERENCZ

MEGYERI NY. R. TÁRSASÁG
A MAGYAR VUD. AKADEMIÁJÁÉK TAGJA

XX. 1365

TELJESÉN ÁTDOLGOZOTT NEGYEDIK KIADÁS.

BUDAPEST, 1918.

GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

IV. VESZES PÁLME-UTCA 2.

következők olvashatók: „Finkey munkája meghaladja a közönséges tankönyvek színvonalát. A könyv igen nagy értékű tudományos mű. Az egyes kérdéseket a legszigorúbb tudományos elemzés eszközeivel világítja meg... Finkey munkájának legnagyobb érdeme, hogy a bűnvádi peres eljárási fogalmaknak beható, jogászias elemzésével igen nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy büntető perjogi irodalmunk magas színvonalra emelkedjék... A legnehezebb kérdések megoldásában is erős jogászai szellem jellemzi és az egész irodalmi anyagot ritka szorgalommal és pontossággal értékesíti”.¹²⁵

Mivel a gyakorlati jogszolgáltatás terén sok vitás kérdés merült fel, Finkey büntetőperjogból ezután még számos tanulmányt írt, melynek nagy része szakfolyóiratokban jelent meg. Ezekkel a tankönyvében megfogalmazott gondolatainak gyakorlati érvényesülését, megvalósulását igyekezett segíteni. Különösen sokat foglalkozott a perorvoslatok kevesbítésével, a kuria hatáskörének szélesbítésével, a királyi ügyészség vádképviselői és vádátvételi jogkörével s ilyen irányú fejtegetéseivel nagymértékben hatott is a gyakorlati életre. Finkey céltudatos törekvéseinek sok gyakorlati eredménye született s nézeti hatással voltak a joggyakorlat fejlődésére. Később, 1940-ben maga állapítja meg a következőket: „Az 1911-ben megtartott Magyar Jogászgyűlés előkészítő bizottsága véleményt kért tőlem a büntető perorvoslati rendszer reformja kérdéséről. Ebben a véleményemben kifejtett álláspontomat és javaslataimat a legújabb (1938) reformtörvények javarészből meg is valósították”.¹²⁶

Szakirodalmi munkálkodásának másik fontos területe a büntetőjog másik ága, az u.n. anyagi büntetőjog volt. Ennek a tankönyvét is kidolgozta és „A magyar büntetőjog tankönyve, Budapest, 1902.” címmel kiadta. E tankönyvben kifejtette, feldolgozta a büntetőjog alapvető problémáit, annak jogbölcseleti alapeszméit, jogtörténeti fejlődését és bűnügyi politikai felfogását. Trócsányi László szerint ez a munkája „nyílt és bátor kritikája az utolsó félévszázad során óriásilag kifejlődött büntetőjogi irodalom legkiemelkedőbb elméleteinek és törekvéseinek”.¹²⁷

Ebből a témakörből is sok tanulmányt, monográfiát, cikket írt. Már 1895-ben egyetemi magántanári habilitációjára „Az egység és többség tana a büntetőjogban” címmel készített monográfiát, melyet az elméleti és gyakorlati szakemberek egyaránt nagy elismeréssel fogadtak. Ez a munkája indította el azt a másik fontos folyamatos tevékenységét is, mellyel a bírói gyakorlatot, a legújabb kúriai ítéleteket elemezte s elemzéseit a szaklapokban, főleg a Büntetőjog Tárá-ban közzétette. Foglalkozott továbbá a szándék, a gondatlanság, a motívumok, a jogtalanság, a bűnösség, az anyagi igazság, a politikai bűncselekmények stb. problémáival. Arra törekedett, hogy munkájával segítse az anyagi büntetőjog sok alapvető kérdésének tiszt-

tázását és az azokkal kapcsolatos gyakorlat fejlesztését. Élete alkonyán ez irányú munkálkodására visszatekintve, nagy elégtételként, jutalomként könyvelte el többek között azt, hogy a rehabilitációról írt tanulmányában kifejtett megoldási mód segítette a büntetőjogi megelőzés szempontjából fontos törvény, „a büntető ítélethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények korlátozásáról és megszüntetéséről” szóló 1940. évi XXXVII. tc. megalkotását.

Büntetőjogi tanulmányainak harmadik csoportja a büntetéstannal, a büntetésvégrehajtási joggal foglalkozik. Munkásságával sikerült elérnie, hogy a büntetőjognak ez az ága is önállósult, a jogi képzésben önálló studiumként szerepelt. Vallomása szerint már jogtanári működése kezdetén rájött a börtönügy gyakorlati fontosságára s kezdett ezzel a problémával is tudományosan foglalkozni. Ilyen témájú munkái közül a legfontosabb a „*Büntetéstani problémák, Budapest, 1933.*” c. könyve, melyben tudományos rendszerben fejtette ki a büntetésvégrehajtással kapcsolatos joganyagot, ismertette a bűnelkövetés megelőzésére szolgáló követelményeket, a bűnügyi politika alapvető problémáit. Több tanulmányában foglalkozott a fiatalok javítónevelésével. Egyéb fontosabb munkái: A szabadságvesztés reformja, a csavargás és koldulás szabályozása, a börtönügy, a patronázmunka, a büntetési rendszerünk. Fontosnak tartotta s tanulmányaiban sürgette a magyar büntetésvégrehajtás törvénykönyvének megalkotását. Ez a törekvése azonban sikertelen maradt s mind a mai napig csak elnöki tanácsi törvényerejű rendeletünk van rá.

Tudományos munkásságának fontos eredményei azok a tanulmányok is, amelyekben a bűnelkövetők lelki világával, a bűnrevezető lelki tényezők kérdéseivel, azaz a bűnügyi karakterológiával foglalkozik. A motívumok tana mellett sok kisebb tanulmányt, cikket írt a szándék és gondatlanság problémájáról, a csökkent szellemi értékű bűnelkövetők kezeléséről. Vizsgálta az eugenika jogi megítélésének, a bűnelkövetők kriminálbiológiai személyiségének s a büntettek jellemcsoportjainak, a bűnügyi karakterológiának a kérdését. Sok cikkben, előadásban foglalkozott a gyermek és fiatalok bűnelkövetők büntetőjogi kezelésének problémájával, harcolva az ezzel kapcsolatos emberies és gyakorlatias reformokért. Sokszor nyilvánított véleményt sajtóbüntetőjogi kérdésben is. „Az 1848-i sajtótörvényünk korszerű reformjának kérdésében – írja – többször síkra szálltam a valódi sajtószabadság biztosítása, másfelől a sajtó útján űzött visszaélések erőteljes megfékezése érdekében. Az 1914-i új sajtótörvényünk javaslata feletti vitában és az annak életbe léptetése után felmerült sokszor éles szellemi harcokban többször vet-

tem részt”.¹²⁸ S a megalkotott törvényről kommentárt is készített, mely a jogászok és a politikusok között egyaránt népszerű volt.

Finkeyt élénken foglalkoztatta a bűnügyi politika reformja is. 70 éves korában így értékeli ilyen irányú munkásságát: „A bűnügyi politikai reformkérdésekről egész sorát adtam ki a kisebb-nagyobb dolgozatoknak. Örömmel és megelégedéssel állapíthatom meg, hogy ily irányú munkásságom nem volt egészen eredménytelen. Hála a magyar bűnügyi politika legnagyobb mesterének, a ma is előttünk vezérkedő Balogh Jenőnek, sikerült kiharcolnunk és törvénybe iktatnunk a feltételes elítélésnek, a fiatakorúak modern szellemű büntetőjogi kezelésének, a csavargók és megrögzöttek erélyes megrendszabályozásának – a dologházak és a szigorított dologházak felállításának, – a pénzbüntetések helyes irányú reformjának és sok más reformkérdésnek a magyar törvényhozás által elfogadását. S büszkén mondhatjuk el, hogy nem egyszerű átvevők vagy utánczók lettünk ezen a téren, de igen sok nagyfotosságú törvényünk követendő mintául szolgált más európai államok előtt is”.¹²⁹ Ebben a témában nagy sikerrel szerepelt az 1905-ben Budapesten tartott nemzetközi börtönügyi kongresszuson is, amely a fiatakorúak fogházának szervezése tárgyában készített előadását teljesen magáévá tette s amelyet az angol börtönök főfelügyelője az angol kormány figyelmébe is ajánlott.

Fentiekén túl *aktívan részt vett több büntetőjogi törvény javaslatának kialakításában, megfogalmazásában s önálló javaslatot készített több törvényhez, így pl. a munkakerülő csavargók és a közveszélyes hivatásos bűntettek elleni rendszabályok, a gyermekvédelem egységes szabályozása, a Büntető perrendtartás perorvoslati rendszerének reformálása, a rehabilitáció törvénybeiktatása tárgyában, továbbá a Büntetőtörvénykönyv általános és különös részének revíziójára.*

Mivel Sárospatakon egy időben jogbölcseletet is kellett tanítania, mélyebben megismerkedett a jogbölcselet kérdéseivel is. Ennek eredményeként 1908-ban kiadta „A tételes jog alapelvei és vezérelvei” c. munkáját. Ezt a művet hallgatói számára kézikönyvként írta. Feldolgozta benne a jogbölcselet történetét, legújabb irodalmi irányait s közben kifejtette saját álláspontját, felfogását is. Lényegében a tételes jogtudományok gyakorlatiasabb szellemű művelését hirdette. A mű a jogbölcselet irodalomtörténetét adta. E munkájával bizonyos szempontból elégedetlen volt. Úgy érezte, hogy nem érvényesül benne megfelelően a filozófiai jelleg. Az akadémia ugyanakkor a bíráló bizottság előterjesztésére – magának az alapítónak a javaslatára is – a Kautz Gyula alapítvány első évi díját ítélte Finkey számára e munkáért. A bizottság indoklásában többek között a következők olvashatók: „A bizottság választása azért

Vz. könyvt. Budapesti

GA.1326

A tételes jog alapelvei és vezéreszméi.

A jogbölcsezet, mint alapvető és össze-
foglaló (általános) jogtudomány kézikönyve
= egyetemes fejlődéstörténeti alapon. =

Írta:

Dr. FINKEY FERENC

kép. egyetemi magántanár,
a törvényszéki joghadórnok ny. r. tanár.

I. kötet.

Bevetés és a jogbölcsezet kifejlődésének története.

BUDAPEST, 1908.

GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

IV. VÉRES PÁL-UTCA 18.

esett erre a munkára, mert a szerző e munkájában a jogtudománynak egy idő óta kevésbé, illetőleg csak egy irányban művelt vidékén oly munkával gazdagította irodalmunkat, amely a Pauler Tivadar közjogi előtanának történeti részéhez s Werner Rudolfnak „A bölc. jogtudomány történelme” című művéhez képest jelentékeny haladást jelent, egyben pedig a jogbölcséleti vizsgálódás erősebb fellendülésére is biztos reménnyel kecsegtet”.¹³⁰

Finkey sikereesebbnek tartotta ennél másik jogbölcséleti munkáját, melyet pozsonyi egyetemi tanárként írt „Leibniz jogbölcsészeti és politikai eszméiről”. Szerinte Leibniz az egyetlen nagy bölcész, aki egész filozófiai rendszerét a jog eszméjére építette fel. Nagy hatású tevékenysége a gyakorlati élet előrevitelére, a tudományok és a jogintézmények tökéletesítésére irányult. Vezérelve volt, hogy a jog az emberek gyakorlati életcéljait, a közjólétet van hivatva szolgálni, tehát annak tudományos művelésénél is a gyakorlati élet szükségleteit, az összesség javát kell szem előtt tartani. Megjósolta a jog jövőjét: A jog hivatott a gazdasági és szociális bajok megelőzésére. Finkey Leibniz tanításában látta igazoltnak saját jogbölcsészeti felfogását, azt, hogy „a meddő spekulációkat és túlzó materialista felfogást elkerülte és a tételes jogtudományok gyakorlatiasabb szellemű művelését hirdette”.¹³¹

Istentől kapott küldetéstudata, a jogtudományok tanításának, megállapításainak és a joggyakorlat helyes eljárásainak terjesztésével, tudatosításával kapcsolatos felelősségérzete Finkeyt sokrétű munkára ösztönözte. Ennek megfelelően nemcsak a büntetőjog, általában a jog tudományának a művelésére törekedett, hanem igyekezett közreműködni a megfelelő jogi társadalmi közvélemény formálásában is. Ezt a tanítási, nevelési törekvését erősítette a tanári alkata, pedagógiai elhivatottsága is. Felfogása szerint a jog a népért van, az embereket szolgálja s mindenkinek szüksége van bizonyos jogi tájékozódásra, a mindennapi gyakorlatban érvényesülő törvények, jogszabályok kellő ismeretére. Ezért tekintette feladatának a gyakorlati élet számára fontos jogi ismeretek és helyes gyakorlati eljárások terjesztését, népszerűsítését. Előadásokat vállalt, melyek segítségével főleg társadalmi egyesületekben hatékony ismeretterjesztő, népszerűsítő tevékenységet végzett. Felhasználta e célra az írást is. Nemcsak tudományos munkáiban terjesztette a legkorszerűbb felfogásokat, gyakorlati megoldásokat, hanem népszerűsítő anyagokat is jelentetett meg. Az új esküdtszékek célszerű, eredményes munkáját igyekezett segíteni pl. az 1900-ban kiadott, az esküdtek számára írt népszerű ismertetésével, „Az új magyar esküdtszék és az esküdttörvényszék előtti bűnvádi eljárás” c. munkájával. Sárospataki tanársága idején a Sárospataki Református Lapokban „Jogi szemle” címmel külön rovatot indított, melyben közérthetően ismertet-

te a legfontosabb aktuális jogi problémákat, jogszabályváltozásokat. Szükségesnek tartotta különösen, a teológusok jogi szemléletének alakítását, a főbb jogszabályok tudatosítását azért, hogy majd mint lelkészek gyülekezeteik tagjait világi problémáik megoldásában is jól tudják segíteni.

Nagyobb munkái megjelenésekor a sajtóban kedvező ismertetések, értékelések, méltatások láttak napvilágot. Amikor pl. „A tételes jog alapelvei és vezéreszméi” c. jogbölcészeti kézikönyve megjelent, az egyik bírálatban egyebek között a következők is olvashatók; „Alaposan tájékozott, higgadtan, józanul gondolkozó, a történelmi fejlődés tényeit, a gyakorlati élet követelményeit gondosan mérlegelő, a lelki élet jelenségeivel számoló, az erkölcsi törvényre mindig figyelő, gondolkodó, eleven, ötletes, szellemes polemikus” világos, könnyed előadás. „Finkey Ferenc műve bámulatos szorgalom és tanulmány, széleskörű irodalmi tájékozottság, alapos jogi és filozófiai készültség eredménye, amely magyar jogi és filozófiai irodalmunknak egyaránt díszére válik”.¹³² Egy másik recenzió szerint „művei a jogi irodalom kiváló alkotásai közé tartoznak s hozzájárulnak ahhoz, hogy neve a büntetőjogi irodalomban ma már – fogalom”.¹³³

Mindezek jelzik, hogy Finkey Ferenc rendkívül gazdag irodalmi tevékenységet fejtett ki, sok anyagot, művet jelentetett meg. Munkái terjedelmes kötetekben, sok tanulmánya általában folyóiratokban s különlenyomatokban olvashatók. Több folyóiratnak s a Magyar Jogi Lexikonnak munkatársa, főmunkatársa is volt. Tanulmányai, cikkei általában a következő folyóiratokban, újságokban láttak napvilágot: Büntető Jog Tára, Jogtudományi Közlöny, Jog, Jogállam, Magyar Jogász Újság, Magyar Jogi Szemle, Bűnügyi Szemle, Közbiztonság, Erdélyrészi Jogi Közlöny, Huszadik Század, Sárospataki Lapok, Sárospataki Református Lapok, Sárospataki Ifjúsági Közlöny, Zemplén, Budapesti Szemle, Budapesti Hírlap, Pozsonyi Híradó, Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft, Zeitschrift der Akademie für deutsches Recht, Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. Számos büntetőjogi szócikket írt a Magyar Jogi Lexikon I., II., III. és V. kötetében, lexikoncikkeket a Napkelet Lexikonban.

C/ IRODALMI HAGYATÉKA

A világháború súlyos eseményei és az átélt lelki megrázkódtatások idegileg megviselték Finkey Ferencet s egy ideig nem folytatott irodalmi tevékenységet. Amikor visszanyerte lelki egyensúlyát s újra hozzáfogott a munkához, a büntetőjog tudományos művelése helyett a korábbi elképzelésének, tervének megfelelően iskola- és családtörténeti munkáit igyekezett befejezni. Így készültek el a következő munkái: „A

sárospataki Radácsy család története, Radácsy György sárospataki református teológiai tanár életrajza”, „Három Kazinczy szobor a sárospataki főiskola kertjében”, „A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete”.

Ezekon kívül újabb témák kidolgozásába is belekezdett. Ösztönözte erre az is, hogy a főiskola vezetősége 1947-ben felkérte: Tartson megemlékezést egykori pataki jogakadémiai tanártársairól: Szánthó Gyuláról, Finkey Józsefről és Szabó Sándorról. Néhány tervét azonban már nem sikerült megvalósítania. Elmaradt „A sárospataki református főiskola világi reformátorai, a Rákócziak, Lorántffyak, Vayak és Dókusok iskolareformjai” téma kidolgozása. Hasonlóan befejezetlen maradt a „Szupplikációi emlékeim, 1889.” egykori naplójának a feldolgozása, bemutatása is. Akart még írni vőtársáról, Harsányi István teológiai akadémiai tanárról is. Különösen sajnálta, hogy nem sikerült kidolgoznia „A tételes jog alapelvei, vezéreszméi” jogbölcészeti munkájának második részét.

Finkey Ferenc gazdag irodalmi hagyatékával együtt örzi a Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtára és Levéltára Finkey egyéb írásait is. Megtalálható ezek között néhány középiskolai tantárgyi füzet, továbbá néhány joghallgató korabeli dolgozata is. Ilyenek: „A női hozomány fejlődése a római jogban, 1888.”, „A fényűzési törvények és adók. Vita-beszéd”, „Corneille Péter Le Cid c. drámájáról – Tanulmányok a francia dráma-irodalom történetéből, 1889”, „Petőfi Sándor: Republica c. költeményének elemzése, 1890”. A gyűjteményekben található a különböző alkalmakkor mondott beszédeinek, előterjesztéseinek, javaslatainak egy része. Olvasható sok kapott levele, könyvtárának leltára, háztartási kiadási naplója stb. Letéti anyagában sok fénykép is van, melynek egy részét ő maga készítette, hiszen szenvedélyesen szeretett fényképezni. Örzi a gyűjtemény Melodáriumát, énektárát is, melybe joghallgató korában a főiskolai énekkar tagjaként, illetve egyik vezetőjeként írta be több szólammal az énekelt darabokat.

8.

A HŰSÉGES PATAKI DIÁK

Finkey életének nagy szerelme a szülővárosa s Alma Matere, a pataki református főiskola. „Szeretett főiskolánk védőszárnyai alól – írja – egy felsőborsodi kis faluból elindult papi családnak száz év alatt hat tagja lett tanár: 3 gimnáziumi, kettő jogakadémiai (ezek egyike később egyetemi) tanár és egy műegyetemi tanár s ezenkívül egy kir.ítélőtáblai tanácselnök és kettő ügyvéd. Az Alma Mater jótéteményei nélkül, ki tudja, mi lett volna belőlünk. Mindnyájan tőle szívtuk magunkba a hazafias és vallásos szellemet és a puritán egyenes jellemet, mely képesekké tett minket arra, hogy a főiskola szárnyai alól kirepülve megálljuk helyünket a társadalomban”.¹³⁴

A/ ALMA MATERE IRÁNTI SZERETETÉNEK BIZONYÍTÉKAI

Gyermekként, diákként s tanárként 42 évet töltött Patakon. Annak a főiskolának és várnak az árnyékában s hagyományaitól átítatottan nőtt fel, amelyek nagy büszkeségei és dicsekvései a magyar történelemnek. Szerette a várost, amely 1836-ban szabadította fel magát a földesúr hatalma alól nagy összegű, 70 év alatt törlesztendő kölcsön felvételével. A kamat és törlesztés szorításából a város 1906-ban szabadult meg s ekkor indult nagy fejlődésnek. S fejlesztésében nagy szerepet játszottak a főiskola tanárai. E tekintetben Finkey különösen nagy elismeréssel szól Ballagi Gézáról, aki munkásságával „Patak városának felvirágoztatója” lett, aki átalakította a népbankot takarékpénztárrá. Ballagi kitarító küzdelmének eredménye a vashíd megépítése és az aszfaltjárda megteremtése is.

Finkey két világrészt ismert, de számára Sárospatak maradt mindvégig „a világ legkedvesebb városa”. Ide vonzotta a város természeti szépsége, gyönyörű vidéke. Sárospatakhoz kötötte a család, amelybe beleszületett s melynek tagjait a korai apátlan-anyátlan árvaság még jobban, erősebben összforrasztotta s a másik család, melynek házassága révén lett megbecsült, szeretett tagja. Nagyon jól érezte magát Patakon s a család mellett ennek egyéb oka is volt. Szerepe volt ebben itt élő rokonainak, barátainak, iskolatársainak, kikkel később is tartotta a kapcsolatot. Szerepe volt azoknak a diákkori tanulmányi eredményeknek, sikereknek,

emlékeknek, melyeket tehetségével, szorgalmas tanulásával, munkájával elért. Szerepe volt annak a templomnak, melynek istentiszteletein minden lehető alkalommal részt vett s melyben életre szóló szerelemre gyulladt egy – az elemi népiskola 6. osztályába járó – vizsgázó iskolás lány, későbbi felesége, Radácsy Erzsébet iránt s amelyben gyermek- és ifjúkorában a basszus hangú kántor mellett ülve szoprán hangján együtt énekelte vele az egyházi énekeket. Szerepe volt továbbá annak a háznak, lakásnak, amelyet ifjú tanár korában a maguk számára kialakított, a ház kertjének és a Gombos hegyen fekvő szőlőnek, melynek gondozását olyan szeretettel és szorgalommal végezte. Szerepe volt az iskola udvarának és az iskolakertnek, ahol gyermek- és ifjúkorában sokat játszott, tanult. Amikor már nem volt pataki lakos, szabadságának egy részét akkor is rendszeresen Patakon töltötte s vallomása szerint a megérkezése utáni reggel első dolga volt „végigjárni az iskola udvarát és kertjét, hogy megfüröszse lelkét a fiatal- és férfikor kedves emlékeiben”.¹³⁵ Szerepe volt Patakhoz ragaszkodásában a református temetőnek, amelyet gyakran felkeresett, a várnak, melyben megilletődötten többször is megfordult, a pataki szép tájnak, a síkságnak és a hegyvidéknek, amelyre rendszeresen s nagyon sokszor kirándult.

*S amikor a kolozsvári egyetemre megírták és kinevezték, ezért is vált meg olyan nehezen Pataktól! Búcsúlevelében, melyben állásáról is lemond, kifejezésre is juttatja ezt. Arról ír, hogy az elválás nagy fájdalommal tölti el, mert úgy érzi, hogy hálátlan gyermek. Az vígasztalja csak, hogy új munkakörében, állásában még többet használhat szeretett hazájának. Majd így folytatja: „Eltávozásom csak térbeli változást jelent rám nézve. Szívvél-lélekkel ezután is a sárospataki főiskoláé maradok, annak hálás tanítványa, érdemeinek, tisztességének, felvirágzásának buzgó harcosa leszek jövőre is, karom, tollam, csekély tehetségem mindenkor rendelkezésére áll a m. t. karnak és elöljáróságának. – Isten áldása legyen a sárospataki főiskolán, a régi dicsőséghez szerezzen az újabb századokon újakat s nagyobbakat, a megpróbáltatásokon, válságokon diadalmaskodjék és legyen időtlen-időig fénylő oszlopa a hazai kultúrának, a felvilágosodásnak”.*¹³⁶

S Finkey Ferenc megtartotta szavát: Távolról is figyelemmel kísérté szeretett főiskolája életét, sorsát s sietett segítségére lenni problémái megoldásában. Már pataki tanár korában is, amikor igaztalan támadások érték a kollégiumot, nyíltan kiállt a főiskola s Patak igazsága mellett.¹³⁷ Küzd a református jogakadémiák, így a pataki jogakadémia életfeltételeinek, életlehetőségeinek biztosításáért, fennmaradásáért. Ezért is készített javaslatokat, felterjesztéseket a jogi oktatás reformja, a jogi képzés kellő megbecsülése, állami elismerése ügyében.

Finkey Ferenc a kiválóan képzett tudós tanár magasra értékelte Sárospatak, a főiskola szerepét a magyar művelődés történetében s harcol a jogi akadémia, a hazai első református jogakadémia fenntartásáért. Szerinte a pataki jogakadémia fenntartása mellett sok nyomós érv szól: „a tiszta történelmi múlt”, az, hogy két fakultásos felső intézet (csonka egyetem), jól épített, felszerelt, jól teljesíti a felsőfokú jogi képzés feltételeit, követelményeit, külső-belső szervezetében megegyezik az állami és a római katolikus jogakadémiákkal. Vallja, hogy a pataki református főiskola „független bátor zászlóvivője a protestantizmusnak, végvára a felvilágosodott, szabadelvű, demokratikus eszméknek”.¹³⁸ S miután a debreceni református főiskola jogi és teológiai akadémiaja egyetemi rangra emeltetett, a pataki főiskola a képviselője az ősi református anyaiskolának s mint ilyen, magva és fészke lehet egy valamikor megvalósulható református egyetemnek. „Sárospatak képviseli a református főiskolák között teológiai és jogi akadémijával az egyetemi jelleget, illetőleg a református egyetem iránti hagyományainkat, jogainkat és aspirációinkat”.¹³⁹

Finkey akkor is, amikor egyesek az akadémiát a kisvárosi jellege miatt Patakról a hallgatók számára a nagyvárosi élet lehetőségeit, alkalmait biztosító Miskolcra szerették volna áthelyeztetni, kiállt Patakért s hitet tett a Sárospatak által nyújtott sajátos nevelési lehetőségek, eljárások értékei és eredményei mellett. „Mindnyájunkat – írja –, akik a sárospataki főiskolát valljuk igazi ‘anyaiskolánk’-nak, akik ott szívtuk magunkba a tudományok elemeit, a későbbi életpályánkon nélkülözhetetlen vallásos és erkölcsi javakat s ott esküdtünk fel a haza és a tudomány szeretetére és szolgálatára, mindnyájunkat felrázott az indítvány”. Fájdalmas megdöbbenéssel értesültek a főiskola egységes szervezetének szétválasztani akarásáról és Sárospataknak főgimnáziumi székhellyé zsugorításáról.¹⁴⁰ Üdvözli a tiszáninneri református egyházkerület döntését, amely megmentette a főiskola egységét. Megállapítja, hogy a pataki főiskola mai helyén is életképes, érdemes és méltó a fennmaradásra és fejlesztésre. Vallja, hogy „Sárospatak a maga hagyományszerű kedélyes diákéletével, a nagyszámú ifjúsági egyletével (jogászegylet, irodalmi önképzőkör, olvasókör, énekkar, zeneegylet, atlétikai klub, vívőegylet, tűzoltóegylet, gyorsírókör stb.), melyekkel a testi és szellemi önképzés minden ágában szabad tért nyit, a legkellemesebb kárpótlást nyújtja a nagyvárosi mulatók hiányaért. Nem ismerünk volt pataki hallgatót, aki ne kedvesen emlékeznék vissza a pataki diákéveire s aki megbánta volna itt töltött éveit”.¹⁴¹ S mindez hozzájárul szerinte ahhoz is, hogy a hallgatókban kifejlődik a szellemi összetartósság s az alma mater iránt érzett hála és ragaszkodás érzése. Ezzel együtt nagymértékben bizonyítja a pataki

képzés értékét, eredményességét az, hogy a hallgatói közül, kikerülve az életbe, alig vész el valaki a jogász pálya számára, a legtöbb megállja a helyét és sok kiváló ember van köztük. Vallja, hogy „a sárospataki jogakadémis 130 évi élete alatt hűségesen és eredményesen töltötte be hivatását, a magyar ifjúság egy részének hazafias és vallásos közéleti emberekké nevelése, szilárd jellemű, erkölcsös állampolgárokká pallérozása nemes munkáját”.¹⁴² Megfigyelése, a gyakorlati tapasztalat szerint a pataki jogakadémia a képzés, a hallgatók tanulmánya, felkészítése tekintetében „kiállja a versenyt bármelyik hazai jogakadémiával, sőt a kötelező kolloviumok következetes fenntartásával kérkedés nélkül az elsők közé számíthatja magát”.¹⁴³

A pataki főiskola, jogakadémia fennmaradásáért indított harcának más indítéka is volt. Szerinte az egyetemes magyarság és a protestáns egyházak érdekében fontos, szükséges, hogy legyenek egyházi fenntartású jogakadémiák. „A protestáns egyház alapelvét az egyetemes papság eszméje, a papi és világi elemnek az egyházi kormányzatban való egyenjogúsítása képezi, amiből természetsszerűleg következik, hogy egyházunknak nemcsak papok neveléséről, hanem arról is kell gondoskodnia, hogy protestáns szellemben nevelt világi elemet is teremtsen, mely annak idején az egyházi kormányzatban lélek szerint vegyen részt. E cél elérése pedig a protestáns jogakadémiák felállítása által volt legbiztosabban eszközölhető, hiszen világi férfaink legnagyobb része hazánkban jogot hallgatott. E mellett a főiskoláknak jogi karokkal való kiegészítése ama másik előnnyel is járt, hogy alkalmuk nyílt a papi pályára lépő ifjaknak is... egyes fontosabb jogi tárgyakkal megismernedniök... S ez kívánatos, mert papjaink legnagyobb része falusi pap, aki híveinek nemcsak lelki gondozója, de ügyes-bajos dolgaikban is tanácsadója”.¹⁴⁴ Ennek megfelelően a protestáns jogakadémiák fontos feladatának tartja a következőket: hitbuzgó, az egyház ügyei iránt érdeklődő s azt szerető, szabad szellemű világi elem nevelése a lelkészképzés gyakorlatiasabbá tétele, megismertetésük a reális étellel, a magyar joggal, közjoggal, továbbá a jog- és államtudományok elfogulatlan, bátor művelése.

Vizsgálja azt is, hogyan lehetne még hatékonyabbá tenni Sárospatakon a képzést. Szerinte az oktatás-nevelés fejlesztéséhez szükséges lenne egy „modernül berendezett internátusra”... „A tanulók és hallgatók erkölcsi felügyelete, szorosán vett nevelése, a zene, az élő nyelvek alapos tanítása fontos nevelési szükségletek, melyek csak jól szervezett internátus felállításával valósíthatók meg”.¹⁴⁵

Ezenkívül két másik javaslata is van. Arra kéri a volt pataki diákokat, hogy lépjenek be az ősi diákváros megmentésére és a pataki kollégiumi folytonosság megtartására alakult országos szervezetbe, a Sárospatakot Oltalmazó

Ligába, melynek programja a pataki főiskola erkölcsi és anyagi támogatása. Javasolja továbbá azt is, hogy *alakítsák meg a Volt Pataki Diákok Szövetségét*. „Ennek a szövetségnek célja és feladata merőben eszmei tartalmú lenne. Fenntartani és ápolni a szellemi közösséget azok között, akik örömmel és büszkén nevezzük magunkat meglelt férfikorunkban is „volt pataki diákoknak”, a sárospataki főiskola puritán hagyományai letéteményeseinek és ápolóinak”. A szövetség főbb feladatait az alábbiakban jelöli meg: összejövetelek rendezése, a pataki diákhagyományok összegyűjtése, kiadása, a főiskolával kapcsolatos könyvek megjelentetése stb.¹⁴⁶ Finkey a szövetség alapszabálytervezetét is elkészítette.

Finkey felhívása nem maradt hatás nélkül, bár ez utóbbi javaslatra csak egy évtized múlva valósult meg: 1928-ban alakult meg a Pataki Diákok Országos Szövetsége, mely a volt diáktársak közti baráti szellem ápolása mellett fontos feladatának tekintette az Alma Materrel való szorosabb kapcsolattartást s a főiskola segítségét is. A szövetség munkájában Finkey is tevékenyen részt vett, s összejövetelein több pataki diákról tartott megemlékezést. A szövetség azonban a megváltozott körülmények miatt az 1940-es évek végén megszűnt. Mivel pedig az öregdiákokban tovább is erősen élt a pataki szellem, ezzel együtt az együvé tartozás tudata, a lehetőségek kialakulásával az összetartozásnak új formái jöttek létre: Nagyobb településeken, először Budapesten, baráti köröket szerveztek. Ilyen baráti körök működnek jelenleg is Budapesten, Miskolcon, Debrecenben, Nyíregyházán és Sárospatakon.

1931-ben ünnepelte a sárospataki református főiskola fennállásának 400. évfordulóját. Az ünnepséget méltatva Finkey arra a megállapításra jut, hogy a pataki kollégiun hű a vezérelveihez, szelleméhez, hagyományaihoz. Szerinte ennek a szellemnek legjellegzetesebb vonásai a következők: „1. A tudományos kutatás szabadságának az olthatatlan szeretete s ebből folyóan a régi kipróbált igazságok tisztelete mellett a bátor szabad vizsgálódás, a saját kiforrott meggyőződésünknek tartózkodás nélküli őszinte hirdetése. 2. A magyar nemzeteszméhez való törhetlen ragaszkodás, a független magyar állam ideálja, az alkotmányosság iránti olthatatlan lángolás, az izzó hazaszeretet. 3. Az igazi tehetségnek és szorgalomnak rang- és felekezeti különbség nélküli megbecsülése, a tehetséges és szorgalmas szegény ifjak bőséges anyagi támogatása s ezzel a ma u.n. demokratikus felfogásnak s „a felekezeti agyarkodásoktól” mentes igazi benső vallásosságnak, a társadalmi harmóniának a terjesztése”.¹⁴⁷

Sárospatak hagyományos művelődési tevékenységének eredményességét elismerve, Finkey az iskola ötödik évszázadának kutúrprogramjához is fogalmaz javaslatokat. Szerinte „hithűség, hazaszeretet, puritán tiszta

erkölcs – ez a mi pataki szentháromságunk”. Vallja, hogy ezen az úton kell továbbhaladni. Fontosnak tartja, hogy „a pataki főiskola az ötödik évszázadban is a hamisítatlan buzgó református szellem, az ideálisan liberális, a felekezeti békességet hirdető, egymást testvériesen megbecsülő, elfogulatlan egyházi emberek és egyházas szellemű világi férfiak nevelő iskolája maradjon... Legyen fellegvára az áldozatos hazaszeretetnek, a magyarság nemzeti törekvéseinek... az általános emberszeretetnek, a felebaráti szeretetnek”. Ezekon túl javasolja az angol nyelven kívül a német, francia, olasz nyelvek tanítását. Kívánja: „egy idegen kultúrnyelv teljes és gyakorlati elsajátítása nélkül egyetlen diák se hagyja el a pataki főiskolát”.¹⁴⁸ Ezekon túlmenően fontosnak tartja a jogakadémia fejlesztését, felsőbb református leányiskola s gazdasági intézet létesítését is.

Fentiekon túl egyéb konkrét javaslatokkal is igyekezett erősíteni a pataki főiskola művelődési szerepét, nevelő hatását. 1916-ban a jogakadémia esetleges áthelyezése esetére azt javasolja, hogy kárpótlásként kérjen az egyházkerület Patakra egy mezőgazdasági főiskolát, vagy ha az egyház szempontjából fontosabb, egy tanítóképzőt. Ezzel erősödne Sárospatak kulturális jelentősége.¹⁴⁹ Bizonyára Finkeynek ez a javaslata is közrejátszott abban, hogy 1929-ben a kultuszkerület értékelve és fenntartani akarva a történelmi egyházak, így a pataki főiskolának is a nemzeti művelődésben betöltött jelentős szerepét, az 1923-ban megszüntetett jogakadémia helyett visszadta az egyházkerületnek a tanítóképzést, mely 1869-ben lett állami, s így az egyházkerület főiskolája a tanítóképzővel kiegészülve a népművelésnek, népnevelésnek újra hatékonyabb tényezőjévé vált. Középiszkolai szinten a főiskola keretében Finkeynek másik javaslata is megvalósult: 1947-ben megindult a kertészeti és szőlészeti szakközépiskola munkája, amit azonban 1948-ban az államosítás megszüntetett. Szót emel Finkey azért is, hogy a nagy magyar jogtudós tanárának, Kövy Sándornak állítson szobrot az iskolakertben a főiskola. Sajnálatos, hogy a Kossuth Lajos fejlődésére is nagy hatású professzornak még ma sincs szobra Patakon! Véleményt nyilvánít az 1930-as években megindított tehetségkutatás kérdésében is, s azt a kollégium hagyományos eljárása tudatosabb érvényesítéseként, kiszélesítéseként értékeli. Felhívja figyelmet arra is, hogy a tanulók bevonásával hogyan lehetne, hogyan kellene szebbé, csinosabbá tenni a főiskola udvarát és az iskolakertet.

B/ EMLÉKJEL PATAKI TANÁRNAK, DIÁKNAK

Műveiben „lélekből fakadó szeretettel szól” a főiskoláról s emlékezik szülővárosára, Sárospatakra. A főiskola iránt érzett nagy szeretete és hálája indította arra is, hogy az Alma Mater néhány volt tanítványának és ta-

nárának emlékjelet álltson. A kollégium 8 nagy tanáráról (Kövy Sándor, Nemes Ferenc, Orbán József, Rácz Lajos, Finkey József, Radácsy György, Szánthó Gyula, Szabó Sándor) és 9 volt kiváló diákjáról (Kosuth Lajos, Kazinczy Ferenc, Kazinczy Lajos, Kazinczy Gábor, Tompa Mihály, Finkey József, Finkey Pál, Rácz Gábor, Rácz Lajos) készített hosszabb-rövidebb tanulmányt, foglalta össze élettörténetüket s méltatta munkásságukat, annak fontosabb jellemzőit, eredményeit. E tanulmányoknak nagy része nyomtatásban is megjelent, a többi a Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtárában kéziratban olvasható. A rendelkezésre álló terjedelmi keretek miatt nincs lehetőség arra, hogy ezeket az életrajzokat részletesebben ismertessem, a következőkben mégis néhány életrajz fontosabb megállapítására szeretném ráirányítani a figyelmet.

a/ KÖVY SÁNDOR

Finkey Ferenc példaképe a nagy pataki tudós jogtanár, Kövy Sándor volt. Vele, életével munkásságának értékelésével több alkalommal is foglalkozott. Szerinte Kövy Sándor a régi magyar magánjog egyik legnagyobb mestere. „Elementa Jurisprudentiae Hungaricae” c. kézikönyve 1800-1835 között hat s a Fogarasi János által eszközölt magyar nyelvű átdolgozásban 1839-1847 között szintén hat kiadást ért meg. Kövy kitűnő tankönyveivel megteremtette a magyar magánjogi tudományt. A „Magyar Polgári Törvény” c. munkájáért „mint az eddigelé magyar nyelven megjelent legkitűnőbb jogtudományi műért” 1822-ben megkapta a Marcibányi-jutalmat is.

Kövy kitűnő előadó s eredményes tanár volt, aki egyik tanítványa, Kosuth Lajos szerint „tölcsérről öntötte az ember fejébe a jogtudományt”. Küldetésének, hivatásának a tanítást-nevelést tartotta. „36 évi tanári működése arra irányult, hogy hallgatóit a jogi tantárgyakban kiképezze, megértesse velük, mik a jogi szabályok a magánjogban, a közjogban, a büntetőjogban, a perjogban s miképpen kell ezeket a szabályokat a gyakorlatban alkalmazni”.¹⁵⁰ Arra törekedett, hogy a hazai jog, a hazai törvények szellemének, a tudomány alapigazságának elsajátításában segítse tanítványait s ezzel jól felkészítse őket az életre, a gyakorlatban rájuk váró konkrét feladatok sikeres megoldására.

Nagy tudása s kiváló tanítási módszere mellett fontos kulcsa Kövy jogtanítói sikerének és országos hírének a nevelési eljárása. „Kövy nem érte be azzal, hogy hallgatóit a hazai jog szabályaiban, azok szellemébe és rendszerébe bevezesse és azokban alaposan kiképezze, ezenfelül céltudatosan és kitűnő gyakorlati érzékkel igyekezett őket a jövő életpályájukra előkészíteni, mintegy játszva belegyakorolni a közigazgatási

és bírói tisztségek teendőinek megismerésébe, ezzel a gyakorlati jogélet, a közpálya titkaiba. Ezzel a böcs nevelői gondolattal Kövy a hallgatóiból királyi ítélő táblát és vármegyét alakított, melyet... Páncél vármegyének és Páncél királyi táblának nevezett el... Páncél vármegyete volt a joghallgatók gyakorlati iskolája a megyei élet, a közgyűlések, tisztújítások, az akkori közigazgatási kérdések bemutatására... megpróbálására, a Páncél királyi táblán pedig költött peres ügyek felett bírói tárgyalásokat tartottak s az ügyvédi és bírói szerepekbe gyakorolták bele magukat... A hallgatók a választott tisztikar, alispánok, tisztí ügyészek, jegyzők, szolgabírák és ügyvédek képében, egy-egy tanév alatt végig élték fiatalos kedvvel és lelkesedéssel a megyei élet izgalmait vagy a peres ügyek jogi vitáit. Kövynek ez a pompás gyakorlatias eszméje, a legvonzóbb és sikeresebb iskolai intézmény teremtette meg az ifjúsági önképző egyletek és a mai jogi praktikumok előképeit”.¹⁵¹ S ez a Kövy által megteremtett Páncél vármegye és királyi ítélő tábla volt Kossuth Lajos, Szemere Bertalan, Fáy András, Fogarasi János, Jászay Pál, gróf Teleki László első szárnypróbálgatásainak az iskolája. Páncél vármegye működését azonban a diákvármegye ellenzéki szelleme miatt a kormány 1823-ban betiltotta s így „Kövy egészséges jogi oktatási alkotása romba dőlt”. Tíz évi állandó kérvényeztetés után adott végre engedélyt a Helytartótanács a diákvármegye működéséhez azzal a kikötéssel, hogy a diákok csak a pereskedésekben gyakorolhatják magukat, politikai vitákba nem bocsátkozhatnak és a Páncél vármegye nevét sem használhatják. Az új diákvármegye, Nándor vármegye megszervezője Szemere Bertalan volt.

Kövy nagy gondot fordított arra, hogy hallgatóit vallásos és hazafias szellemű s szilárd jellemű honpolgárokká nevelje. Személyiségének fontos jellemvonásait, a tudomány és az ifjúság szeretetét, a vallásosságot és a hazaszeretetet, a felekezeti türelmességet, a más vallású honfitársak meggyőződésének tiszteletét diákjaiba is át tudta plántálni.

Kövy Sándor a pataki kollégium egyik nagy korszakának volt kiváló tanára. Az 1790-91-es országgyűlés XXVI. t.c.-e biztosítja, megerősíti a protestánsok szabad vallásgyakorlatát, egyházi és iskolai autonómiáját. A protestáns nagy iskolák, így a pataki is, ekkor indítják meg a jogakadémiai képzést. Patakon a jogakadémia 1793-ban kezdte meg működését. A jogi tanszékre az iskola vezetősége Kövy Sándort választotta meg tanárnak. S a választás helyességét az élet igazolta: Kövy nagyszerűen megállotta helyét. Nagy tudása, „ragyogó előadói képessége, borotvaéles magyar judiciuma, szellemes, bátor szókimondása és tanítási ügyessége rövid idő alatt országszerte ismeretessé és népszerűvé tette a nevét, akinek hallgatására s tőle a hazai jog biztos elsajátításá-

ra az ország legtávolabbi vidékeiről, Erdélyből, a kapcsolt részekből is seregestül tódultak nemcsak a protestáns, de más felekezetű fiatalok is. A pataki főiskola ifjúságának létszáma 1787-ben 1072 volt s tíz év múlva – főleg Kövy hatására – 1636-ra emelkedett”.¹⁵²

*Kövy Sándor munkássága nemcsak a sárospataki főiskola hírnevét öregbítette, hanem hozzájárult a protestáns tanügy, az egész hazai jogi oktatás fejlődéséhez is. S vizsgálódásai alapján Finkey arra a következtetésre jut, hogy „az a jogtanár, aki könyveivel több mint egy félévszázadon át volt táplálója, szellemi vezére a jogtanuló ifjúságnak s egyik irányító tényezője a joggyakorlatnak, – aki tisztviselők százait, az egyházi és világi közélet ezreit nevelte fel a hazának, – aki alapos jogi ismeretekkel, vallásos és hazafias szellemmel felvértezett hálás tanítványok rajait bocsátotta szét 36 éven át az élet útaira, – az valóban nem élt hiába”.*¹⁵³

b/ KOSSUTH LAJOS

Foglalkozik Finkey a kollégium nagy tanítványának, Kossuth Lajosnak az életével is. *Vizsgálódásánál elsősorban arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen hatással volt a pataki református főiskola Kossuth életére, sorsának alakulására. Kossuth Lajos 1819/20-ban volt a főiskola diákja. Az akkori gyakorlatnak megfelelően egy év alatt sajátította el az élethivatásául választott pályája szaktudományait Kövy Sándortól, az országos hírű nagy tudóstól, s „a pataki főiskola hagyományos szabadságszerető és ideális értelemben szabadelvű szellemét magába szívva, mint érett fiatal ember indult el hosszú dicsőséges és küzdelmes életpályájára”.*¹⁵⁴

*Kossuth Lajos akkor volt pataki joghallgató, amikor a szent szövetség tagjai proklamálták, hogyan kell védekezni a népjogok, a szabadságjogok veszedeleme ellen. Ugyanakkor Patakon szeretett jogtanára, Kövy Sándor bátor szavakkal hirdette a nemesség sarkalatos jogait és az 1790. évi X. t.c. megállapítását, hogy „Magyarország független és szabad ország, semmi más népnek nincs alávetve, hanem saját alkotmánnyal bíró s ennél fogva koronás királya által saját törvényei és szokásai szerint kormányzandó, nem pedig idegen államok mintájára parancsokkal és pátensekkel”.*¹⁵⁵ Kövy hatására az éles eszű tanítvány könnyen felismerhette a nagy ellentétet a Corpus juris és a magyar valóság között. Ezt a felismerést erősítették Kossuthban a bécsi kormány alkotmányserető rendelkezései, a királyi biztosok erőszakoskodásai és a közvetlen környezete, a zempléni ellenzéki szellem egyaránt. Finkey következtetése szerint *így alakult ki Kossuthban az alkotmány védbástyáinak gondolata s az Ausztriától független, önálló magyar állam eszményképe. És Kossuth egész életében kitartott eme eszményképe mellett! A szabadságharc bukása után 45 évig élt külföl-*

dön, mint „élő képviselője az önálló, független magyar nemzeti állam eszméjének”. Így lett Kossuth bálványa az egész magyar nemzetnek, „a népek millióinak”!

Kossuthnak, a volt pataki diáknak az ifjúkori eszménye 100 év múlva teljesedett be, de „függetlenségünk ára nagy: az ország feldarabolása”. Ezzel együtt kifejezésére juttatja azt a meggyőződését is, hogy a Kossuth szobor felállítása 1928-ban fontos esemény: „Megteremtette közöttünk azt, amit ritkán ér meg a magyar nemzet: Az ellentétes politikai pártok összeolvadását egy mindnyájunkat összekötő nagy, szent kötelességteljesítésben, az 1848-i nagy idők örök érdemű nagy emberei előtti hódolatban s az általuk képviselt szent eszme, a független magyar nemzeti állam eszméjének az elismerésében”¹⁵⁶: Nagy eseménynek tartotta a szobor felállítását azért is, mert ezzel együtt a magyar törvényhozás törvénybe iktatta Kossuth Lajos emlékezetét is, s a magyar nemzeti állam, az önálló független Magyarország ünnepévé nyilvánította március 15-ét.

c/ TOMPA MIHÁLY

Finkey Ferenc nagyon szerette Tompa Mihálynak, az egykori pataki diáknak a költeményeit. Sokat könyv nélkül is tudott belőlük. Tompa iránti szeretete megnyilvánult abban is, hogy mint a jogakadémia tanára, dékánja segítette az ifjúságot a pataki iskolakereti Tompa szobor létrehozásában. Koronaügyész korában elsősorban az ő tevékenységével, közreműködésével vált lehetővé Tompa Mihály szobrának elhelyezése Budapesten, a Margitszigeten Arany János szobra közelében. Ennek leleplezésekor 1940. szeptember 28-án Finkey Ferenc mondja a szoboravató beszédet is.

Finkey vizsgálja Tompa Mihály helyét a magyar irodalomban. Vallja, hogy a XIX. században az epikában Arany János, a lírában Vörösmarty Mihály és Petőfi Sándor után az első hely Tompát illeti. Szerinte „a népies nemzeti irányú költészet diadalra juttatásában, a zamatos magyar verselésben a két egyenlően legnagyobb vezér mellett nem kisebb joggal illeti meg őt is a vezéri palma”.¹⁵⁷ Tompa egyik folytatója, apostola „a Csokonai által megkezdett tősgyökeres magyar és népies lírai költészetnek s egyik diadalra vivője a Kazinczy által megalapozott nyelvújításnak”.¹⁵⁸

Elemzi Tompa népregéit, amelyeket a szegény emberek, a pásztorok, a halászok, a bányászok ajkáról ellesve alkotott költeményekké. *Vizsgálja Tompa virágregéit,* a virágokról szóló elragadó és szívet-lelket gyönyörködtető költeményeit.

Megállapítja, hogy Tompa költészetének legértékesebb és legmaradandóbb alkotásai „az osztrák abszolutizmus korában írt hazafias elégiái, illetőleg allegóriái, melyekkel az elalélt nemzetben a feltámadás hitét, a csüggedő lelkekben az önbizalmat, a felemelkedés reményét akarja erősíteni”. Szól Tompa mély érzésekkel teli családi költészetéről s az utolsó éveiben felesége számára írt Olajág c. imakönyvéről”.¹⁵⁹ Ez utóbbiról azt is megállapítja, hogy az a református magyar nőknek még mindig egyik legkedveltebb „áhitatkötete”. Ódái közül külön kiemeli a Kazinczy Ferenc születésének 100. évfordulójára írt nagy költeményét, („Kazinczy Ferenc emlékezetére”), mely a Magyar Tudományos Akadémia pályázatán díjat is nyert s a Lorántffy Zsuzsanna halála 200. évfordulójára írt gyönyörű „apothozist” („Lorántffy Zsuzsanna emlékezte”). Tompa természeti líráját elemezve megállapítja, hogy ezek „a hervadásból és fényből fakadó kedves bánatról” szóló költemények is örök értékei a magyar költészetnek. Kéky Lajos irodalomtörténéssel együtt vallja, hogy „Tompa a legkiválóbb magyar elégiaköltő, akinek keblében annak idején a nemzet szíve vert s szavára egy nemzet szívedobbanása visszhangzott”:¹⁶⁰

Korára gyakorolt nagy hatását Finkey Tompa nagyszerű nyelvművészetével is magyarázza. (a játshi kellemmel, azzal, hogy a szeszélyes vídamság bájos hangjait változatosan, ótestamentumi próféta s újtestamentumi apostoli ihletettséggel fejezi ki, stb.)

Finkey a leleplezett szobornak nagy jelentőséget tulajdonít, s fontos szerepet szán. Azt kívánja, hogy „minket és az utánunk jövő nemzedékeket intsen, tanítson... szeretni a szent természetet, szeretni múltunkat, építeni jövőnket, hogy az oldott kévét csakugyan szorosabbra összeköthessük, az idegenben bujdosó, szétszórt magyarságot összehozhassuk, a szebb és nagyobb Magyarországra egyesíthessük”.¹⁶¹ Kívánja, hogy „tanítson az emlékmű teljes szívből szeretni a hazát”.

d/ RADÁCSY GYÖRGY

Vonzó képet rajzol Finkey Radácsy Györgyről, szeretett apósáról is, aki működése idején a pataki főiskola egyik leghűségesebb munkása, a református közélet kimagasló alakja, a hazai protestantizmus egyik ismert vezéregyénisége volt.

Radácsy György a pataki kollégium diákja volt: 1867-ben érettségizett s 1871-ben fejezte be a teológiai akadémiát. Tanulmányait elvégezve a gimnáziumban segédtanárként alkalmazták, majd külföldi tanulmányútra megy, ahonnan visszatérve 1873-tól a „hitelemzés” rendes tanára. E minőségében tanítja a vallástant az állami tanítóképzőben is.

1877-ben lett teológiai akadémia írásmagyarázati, exegetikai tanszékének, a bibliai tudományoknak a tanára. Tanárrá történő megválasztásakor tett szép nyilatkozatából álljon itt néhány sor: „Ifjúkorom legfényesebb álma volt, hogy mint sárospataki tanár szolgáljam a protestantizmus szent érdekeit. A Gondviselés kegyelme, a főtiszteletű egyházkerületnek irántam nyilatkozó bizodalma ezt a fényes álmomat megvalósította... Én tudom, hogy mivel tartozom ezért a nagy jószágért és nem lesz idő, hogy azt elfelejteném. Az a szeretet, mely ehhez a főiskolához fűz, a tisztelet és benső ragaszkodás, mely ennek összes tanári karához csatol, a nemes ifjúság, kiben főiskolánk jó hírnevét öregbíteni drága örökségemnek ismerem, mind megannyi erőforrás lesz reám nézve a magamra vállalt feladat megoldása közben”.¹⁶² Radácsy György 46 évi tanári szolgálat után 1917-ben ment nyugdíjba, de ezután még nyolc évig, 1925-ig tovább tanított kiegészítőként az akadémián. Ennek megfelelően magas színvonalú tanári munkájával 54 éven át szolgálta a pataki főiskolát kitartó szorgalommal, lelkiismeretes, önfeláldozóan. A gimnáziumban vallástant, továbbá magyar nyelvtant és történelmet tanított. Szeretettel, szelídséggel, de atyai szigorral vezette be tanítványait a református gondolkodásba. A teológiai akadémián héber-görög nyelvet tanított, ó- és újszövetségi írásmagyarázatot (exegézist) és kánontörténetet adott elő.

Életének, áldozatos munkásságának két vezérelve volt: A közügy szolgálata és a sárospataki református főiskola felvirágoztatása, ügyének előrevitele. Mint tanár, minden megbízatást, munkát vállalt és lelkiismeretes, eredményesen el is végzett, azért, hogy „a magyar református egyház egyik szemefényének érdekeit védelmezhesse és előmozdíthassa. Tette ezt hálából s abból a szilárd meggyőződésből, hogy a pataki főiskola 400 év óta egyik legerősebb bástyája és pillére a törhetetlen, bátor hazafiságnak, ezzel a magyar nemzet fennmaradásának”.¹⁶³ S ezzel a sokrétű szolgálatvállalással lett Radácsy György kortársai szemében „a főiskola mindenese”. Többször volt akadémiai dékán, illetve főiskolai közigazgató (rektor), s irányította a főiskola szellemi életét. Közigazgatói minőségében tartott iskolai tanévnyitó beszédei nevelő hatásúak voltak. Ezekben atyai szeretettel figyelmezteti, inti a tanulókat arra is, hogy szeresék az Alma Matert, ápolják a protestáns és magyar szellemet, becsüljék a tudományt, legyenek kötelességtudóak. 21 éven át volt a főiskola gazdasági választmányának elnöke is s szervezte a kollégium gazdasági életét.

Radácsy György szíve-lelke szerint pataki volt, a közélet embere. A sárospataki gyülekezetben presbiter, a tiszánineni református egyházkerületben tanácsbíró, majd jegyző, főjegyző, az egyetemes konvent-

nek és az egyetemes zsinatnak tagja, jegyzője, az egyetemes énekügyi bizottság elnöke. Zemplén vármegye törvényhatósági bizottságának, a pataki képviselőtestületnek, a községi iskolaszéknek tagja, a sárospataki Takarékpénztár felügyelő bizottságának elnöke. A Sárospataki Irodalmi Körnek, mely a tankönyvírást és kiadást fontos feladatának tekintette, munkás tagja, éveken át másodelnöke. A Sárospataki Lapoknak, majd annak megszűnte után indított Sárospataki Református Lapoknak 29 éven át volt felelős, illetve főszerkesztője. Harcolt a Protestáns Irodalmi Társaság megalakításáért és az *énekeskönyv revíziójáért*. A református lelkészek kulturális színvonalának emelése céljából sürgette a *Parochiális Könyvtár megindítását* és megírta egyik kötetét. *Részt vett a Károli Gáspár-féle bibliafordítás átdolgozásában*, a biblia nyelvének korszerűsítésében s több ó- és újtestamentumi rész fordítása az ő munkája. Buzgólkodására örökítették meg a nagy magyar bibliafordító emlékét és leplezték le szobrát Göncön a Károli-biblia megjelenésének 300. évfordulóján. *Népiskolai tankönyveit évtizedeken át használták. Munkásságával nagy nevet szerzett magának a teológiai irodalomban. Mindezekon túl nagyon sok tanulmánya, cikke jelent meg főleg országos közoktatási és művelődési kérdésekről s ezekben sok, később megvalósuló javaslatot is megfogalmazott. 61 érdemes emberről írt nekrológot, megemlékezést. Kisebb tanulmányainak, cikkeinek egy része az „Emlékjelek, bizonyságok” c. könyv három kötetében jelent meg.*

Radácsy György „elbűvölő magyarsággal”, „eredeti sajátos nyelvezettel” írt. Finkey szerint „világi prózairóink sorából nyugodtan Arany János fenséges prózájához mérhetjük Radácsyét”.¹⁶⁴

Radácsy György papi lelkületű tanár volt, kellemes hangú, kiváló, jó szónok, akinek fontos emberi jellemvonásai a bensőséges vallásosság, a puritán erkölcs, családszeretet, emberszeretet, a baráti hűség, a hazaszeretet; az őszinteség, a bátor szókimondás, a türelmesség, a munkaszeretet, a szerénység.

Három alkalommal is megnyílt előtte az út a püspökséghez, Radácsy György mindegyik alkalommal kitért a megtiszteltetés elől, egyik alkalommal sem élt a lehetőséggel. Más javasolt maga helyett. Erre a szerénységére, keresztyén alázatára hívja fel a figyelmet Dókus Ernő, a főiskola világi főgondnoka, aki szerint Radácsy György „mindenütt ott volt, ahol dolgozni, munkálkodni kellett, – önzetlenül, önfeláldozással, de sehol nem láttam a törtető sorai közt, sőt fájdalom ott sem, ahol egy élet hűséges, becsületes munkáját a megérdemelt elismerésben, méltánylásban és jutalomban részesítik az erre hivatottak”.¹⁶⁵

Amikor 1817-ben nyugalomba vonult, a főiskola közigazgatója többek között a következőkkel búcsúzott tőle: „Radácsy György a ta-

nári kar Nesztora... *Vele a főiskolánk egyik, minden időkre legnagyobb professzora vált ki a tanári kar kebeléből, kinek neve szorosán össze van forrva a főiskola legújabb történetével s aki nemcsak tudományával, hanem életével és példája által is tanítómestere volt az ifjúságnak*".¹⁶⁶

e/ KAZINCZY FERENC

Finkey Ferenc nagy szeretettel ír Kazinczy Ferencről. A „Pályám emlékezete” c. munkája tükrében megrajzolja a gyermek- és diákkorát. Elemzi költői, műfordítói munkásságát. Majd hangsúlyozza, hogy Kazinczy Ferenc úttörője a magyar irodalom megteremtésének, akit két nagy eszme ösztönzött önzetlen, áldozatos munkájára: a nemzeti érzés és a felvilágosodás s ezzel karöltve az emberiség. Nem vonzotta a politika, a hivatali élet. Eszménye az irodalom, a költészet, a tudomány, a nemzetnevelés.

Előbb Abaújban megyei aljegyző, majd két év múlva, 1786-tól öt évig iskola-inspektor (felügyelő) gróf Török József kassai tankerületi főinspektor mellett. Kazinczy ezt a munkát szívesen vállalta és hivatás-szeretettel, felelősséggel végezte. *A felvilágosodás híve volt, aki használni akart a magyarság ügyének. S ez sikerült is neki. Működése idején, öt év alatt a tankerülethez tartozó 10 vármegyében és a Jász-Kun kerületben több mint 200 közös iskolát állított föl és emelt megfelelő színvonalra. S amikor református vallása miatt 1791-ben elbocsátották és új állást nem kapott, Kis-Bányácskára költözött, amelyet Széphalomnak nevezett el s ettől kezdve az irodalomnak élt.*

*Finkey vizsgálja, mi vihette a királyhű Kazinczy Ferencet arra, hogy – ha mellékszereplőként is – részese legyen a Martinovics-féle összeesküvésnek és lemásolja a kátét, ami miatt halálra ítélik. Az okot „a meggondolatlanságban és a naív ábrándozásban” látja. Kazinczy „Fogságom naplója” alapján a jogász Finkey élesen elítéli a korabeli „büntető eljárás és börtönügy szörnyű és szégyenletes állapotát”. „Csak felháborodással olvashatjuk a királyi tábla előtti eljárás botrányos egyoldalúságát, a vádlottakkal való kíméletlen bánásmódot... az állandóan borgőzös állapotban lévő, betűszerinti értelemben a vádlottak vérét szomjazó királyi ügyigazgató otromba kifakadásait, a vádlottak gúnyolását s örökké a kivégzésre emlékeztető mozdulatait”.*¹⁶⁷

*Méltatja Kazinczyt, mint a nyelvújítás apostolát, a magyar irodalom reformátorát, a nemzeti megújulás profétáját, aki kitartó, szorgalmas, áldozatos munkával „fel akarta rázni aléltóságából s lustaságából, szunynyadó östehetségéhez méltóvá akarja nevelni a magyar nemzetet”.*¹⁶⁸

Finkey Gyulay Pállal együtt vallja, hogy „Kazinczy ízlés- és nyelvújítása egy nagy előcsatája volt a társadalmi és politikai átalaku-

lásnak. Midőn Kazinczy kivívta a harcot s megifjult irodalom élén hirdette, hogy a magyar nyelv és irodalom nem volt, hanem lesz, – nem soká kellett várakozni, hogy megjelenjen Széchenyi és visszahangozza: *Magyaország nem volt, hanem lesz*". Az *irodalom előkészítette a társadalmi és politikai átalakulásunkat, így ők „újjászületésünk két hőse, akik egymás feltételei voltak, egymást egészítették ki"*.¹⁶⁹

Méltatja Kazinczy erdélyi útját, látogatását, annak boldog három hónapját s ennek irodalmi hatását. Kazinczy Ferenc a legnagyobb le-
vélíró: 5648 levél őrzí munkáját, emlékét.

Szól Kazinczyról, a családapáról s „eszményien szép családi életéről”.

Kazinczy születésének 100. évfordulója alkalmából az osztrák zsnokuralom idején kitört a nemzet lelkéből a Kazinczy iránti „nemzeti hála” s megszületett a Kazinczy-kultusz. 1859-ben az emlékünnepek hosszú sorát tartották. A Magyar Tudományos Akadémia nagy ünnepeye mellett 65 település áldozott a magyar nyelvújítás apostolának. Ezek az ünnepek a magyar léleknek a megmozdulásai, a magyar nemzet élni akarásának a bizonyítékai voltak. „Ezek az emlékünnepek voltak az első pörölycsapások az abszolutizmus béklyóira”:¹⁷⁰

Finkey Kazinczy Ferencben „a nyelvújítás vezérét”, „a magyar nemzeti érzés apostolát”, „Széchenyi István elődjét”, „a magyar szent öreget” tiszteli. A tanulmány befejezéseként Finkey idézi Négyessy László irodalomtörténész értékelő megállapításait: „Kazinczy Ferenc nyelvünket reformálta, költői, prózai, tudományos, iskolai, közéleti, társasági használatra alkalmassá tette. Reformálta és hosszú időn át működésben tartotta irodalmunkat... A modern magyar irodalmat megalapította... A nemzeti szellemet egy hosszú, válságos korban ébren tartotta, megerősítette és nemzetiségünket megmentette”.¹⁷¹

* * *

Finkey Ferenc egész életében hűséges pataki diák s lélekben pataki tanár volt. Szépen vallott erről 1947-ben is, amikor a kollégium vezetése arra kérte, hogy tartson emlékbeszédet Szánthó Gyula, Finkey József és Szabó Sándor volt pataki jogtanárok felett. A bevezetőben egyebek között a következőkről is szól: „Jól eső megnyugtatás ez (a felkérés) a lelkemnek azért is, mert ebből meggyőződhettem a felől, hogy nem tekintenek idegennek, sőt visszafogadtak a pataki nagymúltú és ma is nagyérdemű tanári kar szellemi közösségébe. Így újból büszkén és boldogan mondhatom magamat pataki tanárnak, aki 33 évi bolyongásom után a hazai jogi főiskolákon és egyes igazságügyi posztokon, csak hazatértem tanári pályám első és legkedvesebb színhelyére”.¹⁷²

Finkey Ferenc élte s tevékenységében következetesen érvényesítette a pataki szellemet, a haza, az egyház, az ember szolgálatát. S tehetsége, kitartó szorgalma, hivatásszeretete biztosította munkájának eredményességét. Ezért is tartotta őt Komáromi János,¹⁷³ a századeleji pataki diákélet művészi megrajzolója „a legnagyobb pataki diák”-nak.

„LELKESEDÉS, GONDOLKODÁS, ALKOTÁS, SZERETET”

Finkey Ferenc életpályája nagy tvű, eredményekben gazdag életpályá. Munkássága, életműve, bizonyítja, hogy korának kiváló elméleti és gyakorló jogásza, a magyar büntetőjogi irodalomnak vezető szelleme volt. Tanári tevékenysége, irodalmi munkássága és gyakorló jogászi működése egyaránt rendkívül értékes, nagy hatású. Fiatalon, 23 éves korában választották meg a sárospataki református kollégium jogakadémiája tanárának. 19 évi akadémiai és további 11 évi egyetemi tanári szolgálata alatt szaktudományából (büntetőjog, büntetőper, börtönügy) elméletileg jól képzett, a gyakorlati feladatmegoldásokban kellően jártas jogászokat nevelt szeretett hazájának. A tanításban és nevelésben látta igazi élethivatását. Ezért ragaszkodott hozzá még akkor is, amikor már a gyakorlati igazságügyi pályán dolgozott: Felelősségteljes munkája mellett továbbra is vállalt néhány órában tanítást.

Nemcsak tanítási óráival, előadásaival, szemináriumi és praktikumai foglalkozásaival, azaz a tanterem falain belül nevelt, hanem emberi magatartásával, irodalmi és egyéb tevékenységével, egész életével. „Nem felülről kezelte az ifjúságot”, hanem barátjának tekintette. Tanítványai az iskolán kívül is tartotta a kapcsolatot, segítette őket problémáik megoldásában, az életcélok tudatosításában. Azok, akik Sárospatakon voltak a tanítványai, később is sokszor emlegették az iskolakerti sétákat, amelyeken velük Finkey emberileg, szeretettel, segíteni akarással elbeszélgetett. Gesztelyi Nagy László, A Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara elnöke így ír erről: „Eszembe jut pataki diákkorom, amikor mint fiatal kezdő jogász, nem egyszer részesültem abban a kitüntetésben, hogy más társaimmal az iskolakertben Feri Bácsival röhattuk az iskolakert útjait és szeretettel, jóindulattal és barátsággal, egy-két helyesen alkalmazott szóval és megjegyzésekkel irányította a mi lelkünk fejlődését”.¹⁷⁴ Ezért is tekintettek fel boldogan tanítványai Finkeyre, életpályájára és voltak büszkék rá!

Nevelő hatása az iskolán kívülre is kiterjedt. Tankönyveivel, a gyakorlati jogi esetek megoldásainak elemzésével s egyéb tudományos munkáival nagy hatással volt a gyakorló jogászokra is. Degré Miklós pl. nem volt a hallgatója, mégis saját hosszú pályafutására visszaemlékezve Finkeynek írt egyik levelében többek között így mond köszönetet a kapott hatásért:

„A Te irodalmi működésednek hatása alatt tértem át lassan a polgári ügyszakról a büntető ügyszakra. ...Neked köszönhetem, hogy oly lelkes esküdtbíróvá lettem. ...Neked köszönhetem azt is, hogy utóbb magam is kezdtem a büntetőjogi irodalom terén működni. Mindezt hálás vagyok!”¹⁷⁵

Nagy tekintélyű igazságügyi szakember volt, aki 17 évi gyakorló jogászi munkája idején sokat tett a bírói és ügyészi feladatok jogszerű, helyes megoldásáért és a megoldások továbbfejlesztéséért.

Emelkedett szelleme, tehetsége, képzettsége, kiváló elemző képessége, bölcselkedő hajlama, gyakorlati érzéke, választékos stílusa, szorgalmas tudatos munkálkodása emeli a magasba. A szakemberek megállapítása szerint korának kiváló jogtudósa volt, igazi mestere a magyar büntetőjogi irodalomnak s fáradhatatlan munkása és eredményes művelője a büntetőjog tudományának, aki tevékenyen részt vett a büntető jogalkotás irányításában is. Buza László szerint „*az egész országnak magister juris criminalis-a*”.¹⁷⁶

Elméleti munkásságával, nagyobb műveivel, kisebb tanulmányaival egyaránt a gyakorlati jogászi feladatok igazságos, a jog szellemének megfelelő megoldását igyekezett szolgálni. Ennek megfelelően *tevékenységével az ember életét akarta jobbá, szebbé, emberibbé tenni.*

Amikor 1943-ban visszatekintett életére, írta a következőket: „Ötven éve kezdtem el az élethivatásomul kijelölt pályámat s elmondhatom, hogy ez alatt az ötven év alatt a jó Isten megsegítő kegyelme állandóan velem volt, mert olyan szép és magas állásokat értem el 19 évi pataki tanárságom után – bizonyára itteni munkásságom jutalmául –, aminőkre álomban sem gondoltam. S ha későbbi életpályám elszakított is a tényleges tanárkodástól, de szívem szerint ezután is tanárnak éreztem s ma is annak érzem magamat”:¹⁷⁷

Élete legboldogabb szakaszának a pataki tanárságát tartotta. Patak volt a szülővárosa, itt töltötte fiatalságát s fiatalos munkakedvvel, nagy nekirbulással, hivatásszeretettel dolgozott. Itt alakult ki a jelleme, tanári egyénisége, tanítási-nevelési módszere, tudományos munkálkodása. Pataki működése alatt lett ismert szakíróvá s az itteni tevékenysége alapozta meg további fejlődését, munkáját. Ugyanakkor kolozsvári egyetemi tanárságát tartotta egész tanári pályája fénypontjának, legszebb szakaszának. Számára az egyetemi tanárság nagy előrelépést jelentett: Elérte a legmagasabb tudományos állást. S a kolozsvári egyetem abban az időben az ország második legnagyobb tudományos központja volt, virágzása tetőpontján állott: Megépült a szép egyetem s tanárai országos hírnű tudós emberek voltak!

Finkey Ferenc nemcsak oktató, a jogi ismeretek megtanítására törekedett, hanem *nagy gondot fordított arra is, hogy hallgatóit a jog szellemébe bevezesse, őket „jogászok”-ká nevelje. Mint gyakorló bíró és ügyész igyekezett példát mutatni a törvénytisztelet, az igazságosság és közérdek érvényesítésében.* Maga így vall erről: *„Mint jogtanár nem értem be előadásaim pontos megtartásával, de igyekeztem hallgatóimba beleplántálni a jog vezéreszméi iránti lelkesedést és a tudomány szeretetét. Mint kúriai tanácselnök legfőbb törekvésem volt, hogy tanácsom tagjai általában bíró társaim előtt az igazságosság szeretetében és az ellentétes érdekek kiegyenlítésében jó példát mutassak. Mint igazságügyi hivatalnoknak s legutoljára mint koronaügyésznek mindig a törvénytisztelet, az állami közérdek és a haza jóléte, a valódi salus Reipublicae fenntartása és elősegítése volt mindennapi munkám legfőbb parancsa”.¹⁷⁸*

S amikor élete végén átgondolta munkájának eredményeit, egyebek között a következőket fogalmazta meg: *„Ha nagyobb értékű dolgokat nem tudtam is csinálni, ha sok törekvésem, javaslatom, óhajom – évtizedes sürgetéseim ellenére – eredménytelen maradt is, de ...sok indítványom, előterjesztésem és javaslatom a büntetőjog különböző ágainak fejlesztése tekintetében sikerrel járt vagy legalább is nem volt egészen hiábavaló. Igazolni szeretném, hogy ha a tanári pályáról a Mindenható végzése elszakított is, de hivatali pályám végéig hű maradtam a tudományhoz, kitartottam azok mellett az elvek és eszmények mellett, amiket fiatal tanár koromban a büntetőjog művelése és előbbrevitele tekintetében vezéreszméül tűztem ki magam elé... Hogy a Mindenható ennyire megsegített, ezt bizonyára annak köszönhetem, hogy egész közpályámon a munka, a kötelesség és az önzetlen segítség másokon voltak vezéreszmém, – az örök erkölcsű értékek tisztelete, a tudomány és az ifjúság szeretete és édes magyar hazánknak és szeretett egyháznak buzgó szolgálata vezette minden lépésemet...Amikor azért lelépek a közszolgálat teréről, mint őszinte vallásos ember, mélységes hálával borulok le a Mindenható előtt, aki ennyire felemelt”.¹⁷⁹*

Életének fontos jellemzőit *gyászjelentése* a következők szerint foglalja össze: *„A Mindenható kegyelméből hosszúra nyúlt életében, öntudatra ébredésétől haláláig: az Isten félelme és az Őbenne való rendíthetetlen bizalom, a református anyaszentegyház, a tudomány, az igazság, a munka és az ifjúság olthatatlan szeretete, felesége iránti odaadó és sugárzó hála, a rokonsággal egybeforrasztott bensőséges családi érzés voltak életének és munkásságának vezérlő eszméi”.¹⁸⁰*

1935-ben koronaügyi kinevezésével kapcsolatban az egyik újságban az alábbi *tudósító értékelés* olvasható: *„Finkey Ferenc egyike a legképzettebb magyar jogászoknak, aki nagy tudományos munkásságával került az első sorba, Nagyszerű emberi tulajdonságaival sok ba-*

rátot és tisztelőt szerzett magának. Pályafutásában mindig a legneme-
sebb és legnagyobb cél lebegett a szeme előtt: Az igazság minden kö-
rülmények között való szolgálata. A magas pozícióba, amelyre nemcsak
bámulatos tárgyi tudása, hanem rendkívüli ügyszeretete is képesíti, az
egész jogásztársadalom tisztelete kíséri”.¹⁸¹ S egyik tanítványa, későbbi
jogtanártársa is a következők szerint emlékezik Finkey érvényesülésé-
re: „Finkey Ferencnek nem voltak fényes összeköttetései, nem ismerte
a tülekedést s a kedvező körülmények ügyes kihasználásának lehetősé-
gét. Tisztán tehetsége és szorgalma, tudása és becsülete biztosította szá-
mára a sikert”.¹⁸²

*Tanári hivatásának teljesítése, igazságügyi hivatali tevékenysége és
gazdag irodalmi munkássága mellett végzett sokféle egyházi és világi társa-
dalmi munkája bizonyította emberségét, nemes törekvéseit, segíteni, használni
akarását, a hazáért és egyházért vállalt odaadó szolgálatát.*

Radácsy György életéről, munkásságáról készített írásának beve-
zetőjében Finkey Ferenc egyebek között a következőket írja: „Nagy
emberek születésének vagy halálának nagyobb évfordulóit manapság
előszeretettel ünneplik meg a szakmabeli utódaik, tisztelik vagy tanít-
ványaik. Nagyon szép és követésre méltó az ilyen megemlékezés, az el-
hunyt kiváló ember szellemének, alkotásainak, munkásságának, törek-
véseinek felelevenítése, az eszméiknek, egyéniségüknek példakép gya-
nánt való bemutatása. Egyrészt hála és hódolat ez az illető kimagasló
egyéniség emléke iránt, másrészt tanulság nekünk, a későbbi nemzedé-
keknek”.¹⁸³ S most születésének 125. évfordulóján, közel egy félszáz-
zaddal halála után így tisztelgünk mi is hállával a küldetését vállaló és híven
teljesítő kiváló tudós tanár és nagy jogász, a jogtudomány sikeres művelője
életműve előtt.

Finkey „a mai kor mércéjén is a maga idejében kimagaslókat al-
kotott, és így a ma embere számára is van mondanivalója”.¹⁸⁴ Egy má-
sik méltatója a magyar jogászok nevében arról írt, hogy „Finkey Ferenc
érdemei aranybetűkkel vannak beírva az újbabkori magyar jogtudo-
mány történetébe... Nagy érdemei elismeréséhez a Pesti Hírlap is hozzá
akar járulni egy kis csokorral, mert megbecsül mindent, ami nemesen
magyar, nemzetileg közérdekű és országos értelemben kimagasló érték.
Márpedig Finkey Ferenc valóban ilyen magyar érték, a legjavából”.¹⁸⁵
Egyik barátja, az író Jankovics Marcell 1940-ben a következőket írta
Finkey Ferencnek: „Istenem! – de szép: félszázadon át lelkesedés, gondolko-
dás, alkotás és szeretet. Íme, az ember, aki mikor tanított, a jóságot adta tovább,
mikor ítélte, az igazságot ajándékozta, – mikor vádolt, védő volt, – a nemzet be-
csületének, tisztességes embereknek, a jobb sorsra érdemes társadalomnak védő-
je... Íme, az ember, aki félszázadon át a bűnnel és a tévedett emberek sorsával

foglalkozott, – és soha sem vesztette el a hitet az emberekben, mert – jó ember volt!”¹⁸⁶

Finkey Ferencet megnyugvással, örömmel töltötte el az a tény, hogy 1946-ban a Magyar Jogászegylet és a Fáy András Társaság tiszteletbeli tagjává választotta. Az erről szóló értesítést a demokratizálódó társadalom, a nagy alkotmányi és jogi változások vezetői, irányítói által kinyilvánított megbecsülésként, megtiszteltetésként, a magyar jogélet és jogtudomány elővitele körüli félévszázados csendes munkálkodásának elismeréseként fogadta. Az ezzel kapcsolatos feljegyzései között olvashatók a következők is: „Nyugodt önérzettel mondhatom el pályám végén, hogy én mindig a demokratikus eszmék híve és harcosa voltam, habár napi politikával sohasem foglalkoztam és egyetlen politikai pártnak sem voltam tagja, – amit 30 évi tanári és 20 évi igazságügyi szolgálatom vezéreszméi: a tudomány elfogulatlan művelése és az igazság részrehajlatlan érvényesítése érdekében láttam helyénvalónak –, de a közjogi kérdésekben rendíthetetlen híve és követője voltam három legnagyobb eszményképemnek: Széchenyi Istvánnak, Kossuth Lajosnak és Deák Ferencnek”.¹⁸⁷

Hisszük, hogy Finkey Ferenc életének sok vonása, törekvése, egész munkássága ösztönző például, tanulságul szolgálhat az utókor, a mai nemzedék számára s eszméi, alkotásai segítséget nyújtanak a továbbfejlődéshez is!

JEGYZETEK

- 1/ „Pataki kollégium” – A híres sárospataki református iskolát, mely a XVI. század második negyedétől működik, schola”-nak, „iskolá”-nak, „kollégium”-nak, „főiskolá”-nak nevezték. E kollégiumban is, mint a többi protestáns kollégiumban az elemi foktól a felső fokig együtt tanultak a diákok, s a lelkészek megfelelő bölcsészeti és jogi képzettséget is szereztek. A fejlődés során a kollégiumnak kialakultak bizonyos intézeti ágai: a gimnázium, a teológia és jogi akadémia, továbbá egy időben volt tanítóképző is. Ennek az intézményi közösségnek, együttesnek a neve „kollégium”, illetve „főiskola”.
- 2/ lévita – A régi nyelvhasználatban a reformátusoknál előkönyörgő tanítót jelentett, aki kis egyházközösségekben az istentiszteleteket is tartotta, csak a szentségeket nem szolgálthatta ki. Később, e század első felében is a lévita olyan lelkész volt, aki a kis gyülekezetekben a lelkipásztori szolgálatot és az iskolai nevelést-tanítást is vezette.
- 3/ legáció – Karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor a kollégium kiküldte a gyülekezetekbe a nagyobb diákjait, hogy ott az iskola követeiként az istentiszteleteken szolgáljanak (predikáljanak, imádkozzanak) s a gyülekezet felelőseinek a kollégium írásos üzenetét, a pátenset elvigyék. Szolgálataikért a gyülekezet tagjai pénzdományokkal segítették a diákok tanulmányait, s ezzel sok szegény tanuló továbbtanulását. A kollégium és a gyülekezetek közti kapcsolattartásnak egyik formája volt ez. A kiküldött diák volt a legátus.
- 4/ Finkey Ferenc: Finkey Pál és Finkey József volt pataki diákok emlékezete. Pataki krónika 4. Budapest, 1943. 13.
- 5/ V. ö. Finkey Ferenc: A két Rácz Lajos. Pataki krónika 2. sz. Budapest, 1941. 39.o.
- 6/ Finkey Ferenc: Kis Olajág. Sárospatak, 1946. Kézirat. 55. o.
- 7/ Finkey Ferenc: Emlékképek és élmények életem derűs napjaiból. Budapest, 1944. 49. o.
- 8/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 63. o.
- 9/ V. ö. Sárospataki Református Lapok, 1905. 31. o.
- 10/ A sárospataki református főiskola értesítője az 1911/12. tanévről, Sárospatak, 1912. 16. o.
- 11/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 93. o.
- 12/ Finkey Ferenc: Szemelvények kisebb szakdolgozataiból, 1890-1940. Budapest, 1940. 136. o.
- 13/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 108. o.
- 14/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 110-111. o.
- 15/ V. ö. Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 113. o.

- 16/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 112-113. o.
- 17/ Az igazságügyminiszter levele, 1940. február 12-én.
- 18/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 113. o.
- 19/ Finkey Ferenc: i. m. 115.
- 20/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 115. o.
- 21/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 126-127. o.
- 22/ Sárospataki Református Lapok, 1940. 45. o.
- 23/ Finkey Ferenc végrendelete. Gépirat. 1947. június 25.
- 24/ Finkey Ferenc: Újabb visszaemlékezések életem derűs napjaira. Sárospatak, 1946. Gépirat. 5. o.
- 25/ Finkey Ferenc: Újabb visszaemlékezések. i. m. 69. o.
- 26/ A sárospataki református kollégium évkönyve az 1948-49. iskolai évről. Sárospatak, 1949. 4. o.
- 27/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 15. o.
- 28/ Testületi szellem. In: Sárospataki Ifjúsági Közlöny, 1890. 37. o.
- 29/ V. ö. Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 41-42. o.
- 30/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 27-28. o.
- 31/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 10. o.
- 32/ Buza László búcsúbeszéde a sírnál. Gépirat. 1949. január 25.
- 33/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 10. o.
- 34/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 127. o.
- 35/ Finkey Ferenc: Utazás a magyar tengerparthoz. In: Sárospataki Ifjúsági Közlöny, 1889. 14. o.
- 36/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 10. o.
37. Finkey Ferenc: A két Rác i. m. 9. o.
- 38/ V. ö. Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 20. o.
- 39/ Ravasz László: Hazafelé. Budapest, 1990. 254. o.
- 40/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 5-6. o.
- 41/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 8-9. o.
- 42/ V. ö. Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 9. o.
- 43/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 9. o.
- 44/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 11. o.
- 45/ Finkey Ferenc: Elnöki megnyitó a Fiatalkorúak Budapesti Felügyelő Hatóságának 1944. évi. január hó 29-én tartott teljes ülésén. Budapest, 1944. 16. o.
- 46/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 65-66. o., továbbá: János ev. 11:25-6.
- 47/ V. ö. Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 66/a.o. és I. Kor. 15.
- 48/ Finkey Ferenc: Finkey Pál és Finkey József volt pataki diákok emlékezete. Pataki Krónika 4. Budapest, 1943. 5. o.
- 49/ V. ö. Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 68. o.
- 50/ V.ö. Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 4. o. és Radácsy György: Iskolai évnyitó beszéd. In: Sárospataki Lapok, 1896. 770. o.

- 51/ Finkey Ferenc: Október 6 és ifjúságunk. In: Sárospataki Ifjúsági Közlöny, 1890. 23. o.
- 52/ Finkey Ferenc: az Új ezredév küszöbén. In: Sárospataki Ifjúsági Közlöny, 1896. 72. o.
- 53/ Finkey Ferenc: A millenáris esztendő végén. In: Sárospataki Lapok, 1896. 993. o.
- 54/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 41. o.
- 55/ Finkey Ferenc: A genfi ünnepélyek után. In: Sárospataki Református Lapok, 1909. 369. o.
- 56/ Finkey Ferenc: Új évi gondolatok főiskolánk jövőjéről. In: Sárospataki Református Lapok, 1917. 2-3. o.
- 57/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 133. o.
- 58/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 135-136. o.
- 59/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 135. o.
- 60/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 5-6. o.
- 61/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 155. o.
- 62/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 144. o.
- 63/ Zombory László, Harsányi Gyula: Első szombat. Fogadónapi krónika. Budapest, 1938. 4. o.
- 64/ Finkey Ferenc: Kis Olajág i. m. 12. o.
- 65/ Harsányi István: Emlékezés Finkey Ferenc keresztapámra. Gépirat.
- 66/ Finkey Ferenc: Az északamerikai reformatoryk tanulságai. Budapest, 1912. 127. O.
- 67/ Finkey Ferenc: Büntetés és nevelés. Budapest, 1922. 96. o.
- 68/ Finkey Ferenc: Büntetés i. m. 80. o.
- 69/ Finkey Ferenc: Fiatalkorú büntetettek és a modern törvényhozás. Budapest, 1909. 57. o.
- 70/ Finkey Ferenc: Büntetés i. m. 81. o.
- 71/ V. ö. Büntető Novella, II. fejezete. 1908. évi XXXVI.t.c.
- 72/ Finkey Ferenc: Büntetés i. m. 75. o.
- 73/ Finkey Ferenc: Büntetés i. m. 81. o.
- 74/ Finkey Ferenc: Büntetés i. m. 81. o.
- 75/ Finkey Ferenc: A fiatalkorú büntetések és a modern törvényhozás. Budapest, 1909. 56. o.
- 76/ Finkey Ferenc: Háborús büntetőjogunk és bűnügypolitikánk. Budapest, 1916. 45. o.
- 77/ Finkey Ferenc: A jogtanítás módszerének reformja és a gyakorlati joganyaggyűjtemények. Pozsony, 1917. 4. o.
- 78/ Finkey Ferenc: A jogtanítás i. m. 14-15. o.
- 79/ Finkey Ferenc: A jogtanítás i. m. 16. o.
- 80/ Finkey Ferenc: A jogtanítás i. m. 17. o.
- 81/ Berzeviczy Albert: Tanulmányok II. / Közművelődésünk és a harmadik egyetem. Budapest, 1894. 389. o.

- 82/ Finkey Ferenc: A jogtanítás i. m. 27-28. o.
- 83/ Finkey Ferenc: Joghallgató társaimhoz. In: Sárospataki Ifjúsági Közlöny, 1889. 62. o.
- 84/ Finkey Ferenc: A jogi oktatás részleges reformja és a további teendőink. In: Sárospataki Református Lapok, 1911. 430. o.
- 85/ Finkey Ferenc: Jogakadémiánk jövője. In: Sárospataki Református Lapok, 1909. 3. o.
- 86/ Finkey Ferenc: A büntetőjogi szakképzés reformja. Budapest, 1913. 10.
- 87/ V. ö. Finkey Ferenc: A büntetőjogi szakképzés i. m. 24-28. o.
- 88/ V. ö. Sárospataki Református Lapok, 1913. 168. o.
- 89/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 100. o.
- 90/ Finkey Ferenc: Kövy Sándor. In: Sárospataki Református Lapok, 1929. 311. o.
- 91/ Finkey Ferenc: Kövy i. m. 311. o.
- 92/ Finkey Ferenc: Kövy Sándor székfoglalójának és a pataki jogakadémia alapításának 150. évfordulójára. In: Sárospataki Református Lapok, 1943. 187. o.
- 93/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 68. o.
- 94/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 102. o.
- 95/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 102. o.
- 96/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 139. o.
- 97/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 102. o.
- 98/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 100. o.
- 99/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 105. o.
- 100/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 105. o.
- 101/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 107. o.
- 102/ Finkey Ferenc: A két Rác Lajos emlékezete. Pataki Krónika. 2. Budapest, 1941. 33. o.
- 103/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 136. o.
- 104/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 120. o.
- 105/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 136. o.
- 106/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 109. o.
- 107/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 138. o.
- 108/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 111. o.
- 109/ Finkey Ferenc felszólalása a költségvetési vitában az országgyűlés felsőházának ülésén, 1936. június 23-án. In: Országgyűlés felsőházának naplója, 1936. 589. o.
- 110/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 152. o.
- 111/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 115. o.
- 112/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 107. o.
- 113/ Finkey Ferenc: Szerkesztői előszó. In: Sárospataki Ifjúsági Közlöny, 1890. 1-2. o.

- 114/ Finkey Ferenc: Mit köszönhet a jog és a politika a reformációnak? In: Sárospataki Lapok, 1903. 1145. o.
- 115/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 4. o.
- 116/ Harsányi István: Emlékezés i. m.
- 117/ Harsányi György levele, 1944. augusztus 16.
- 118/ Darányi Lajos levele, 1944. augusztus 2.
- 119/ Újszászy Kálmán levele, 1944. augusztus 3.
- 120/ Finkey Ferenc: Dilettáns bölcseletek Istenről, életről és a halálról. Kézirat. 1945.
- 121/ Finkey Ferenc: A jogtalanság mint a büntetendő cselekmény ismérve. Budapest, 1909. 4. o.
- 122/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 64. o.
- 123/ Finkey Ferenc: Emlékképek 66. o.
- 124/ Finkey Ferenc: Emlékképek 66. o.
- 125/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 118. o.
- 126/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 24. o.
- 127/ Trócsányi László: Egy jogtudós visszaemlékezései. In: Állam és Jogtudomány, 1981. 4.sz. 668. o.
- 128/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 80. o.
- 129/ Finkey Ferenc: Szemelvények 84. o.
- 130/ A bizottság (Wlassics Gyula, Concha Győző, Matlekovics Sándor, György Endre, Magyar Gyéza) jelentése a pályázatok eldöntéséről. In: Akadémiai Értesítő, 1913. május 15. 298. o.
- 131/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 125. o.
- 132/ Rácz Lajos könyvismertetése: A tételes jog alapelvei és vezéreszméi. In: Sárospataki Református Lapok, 1908. 432. o.
- 133/ Sárospataki Református Lapok, 1913. 168. o.
- 134/ Finkey Ferenc: Finkey Pál i. m. 7. o.
- 135/ Finkey Ferenc: Nem lehetne-e csinosabbá tenni a főiskola kertjét és udvarát? In: Sárospataki Református Lapok, 1943. 153. o.
- 136/ Finkey Ferenc lemondó és búcsúlevele. In: Sárospataki Református Lapok, 1909. 342. o.
- 137/ Finkey Ferenc: Alea jacta est. In: Sárospataki Református Lapok, 1909. 342. o.
- 138/ Finkey Ferenc: A debreceni egyetem és a sárospataki főiskola. In: Sárospataki Református Lapok, 1912. 3. o.
- 139/ Finkey Ferenc: A debreceni egyetem i. m. In: Sárospataki Református Lapok, 1912. 3. o.
- 140/ Finkey Ferenc: Felhívás a volt pataki diákokhoz. Sárospatak, 1916. 1-2. o.
- 141/ Finkey Ferenc: Pártoljuk a sárospataki jogakadémiát! In: Sárospataki Református Lapok, 1910. 262. o.
- 142/ Finkey Ferenc: A sárospataki református jogakadémia története, 1793-1923. Utószó, 165. o. Gépirat.

- 143/ Finkey Ferenc: Pártoljuk i. m. 261. o.
- 144/ Finkey Ferenc: Emlékbeszéd Nemes Ferenc sárospataki jogtanár felett. In: Sárospataki Lapok, 1899. 579. o.
- 145/ Finkey Ferenc: Felhívás i. m. 7. o.
- 146/ V. ö. Finkey Ferenc: Felhívás i. m. 1-9. o.
- 147/ Finkey Ferenc: Szemelvények i. m. 110. (A sárospataki főiskola 400-ados ünnepén.)
- 148/ Finkey Ferenc: Porszemek a pataki főiskola ötödik évszázadának kultúr-programjához. In: Sárospataki Református Lapok, 1932. 211. o.
- 149/ V. ö. Finkey Ferenc: Ellenvélemény a sárospataki jogakadémia áthelyezésének kérdéséhez. In: Sárospataki Református Lapok, 1916. 111-114. o.
- 150/ Finkey Ferenc: Emlékezés Kövy Sándor halálának századik évfordulóján. Miskolc, 1930. 5. o.
- 151/ Finkey Ferenc: Emlékezés Kövy Sándorra i. m. 8. o.
- 152/ Finkey Ferenc: Emlékezés Kövy Sándorra i. m. 14. o.
- 153/ Finkey Ferenc: Emlékezés Kövy Sándorra 18. o.
- 154/ Finkey Ferenc: Visszaemlékezés Kossuth Lajos diákságának százados fordulóján. Miskolc, 1928. 4-5. o.
- 155/ Finkey Ferenc: Visszaemlékezés i. m. 11. o.
- 156/ Finkey Ferenc: Visszaemlékezés i. m. 19. o.
- 157/ Finkey Ferenc: Ünnepi beszéd Budapesten... a Tompe Mihály emlékmű leleplezésén, 1940. szept. 28-án. Budapest, 1940. 5. o.
- 158/ Finkey Ferenc: Ünnepi beszéd i. m. 9. o.
- 159/ Tompa Mihály iránti rajongó szeretetét bizonyítja, hogy egyik, a felesége számára írt önéletírásának Tompa imakönyvéről a Kis Olajág címet adta.
- 160/ Finkey Ferenc: Ünnepi beszéde i. m. 20. o.
- 161/ V. ö. Finkey Ferenc: Ünnepi beszéde i. m. 24. o.
- 162/ Finkey Ferenc: Radácsy György sárospataki református teológiai tanár életrajza. Sárospatak, 1946. Gépirat. 29. o.
- 163/ Finkey Ferenc: Radácsy György i. m. 43-44- o.
- 164/ Finkey Ferenc: Radácsy György i. m. 48. o.
- 165/ Finkey Ferenc: Radácsy György i. m. 40.
- 166/ Finkey Ferenc: Radácsy György i. m. 23. o.
- 167/ Finkey Ferenc: Három Kazinczy szobor a sárospataki református főiskola kertjében. Sárospatak, 1946. Gépirat. 32. o.
- 168/ Finkey Ferenc: Három Kazinczy i. m. 33. o.
- 169/ Finkey Ferenc: Három Kazinczy i. m. 37. o.
- 170/ Finkey Ferenc: Három Kazinczy i. m. 53. o.
- 171/ Finkey Ferenc: Három Kazinczy i. m. 60.
- 172/ Finkey Ferenc: Szánthó Gyula, Finkey József, Szabó Sándor sárospataki jogtanárok emlékezete. Sárospatak, 1947. Gépirat. 2. o.

- 173/ Komáromi János: Pataki diákok, Budapest, 1926. E regényében az író a pataki diákélet egy évének bemutatásával meghatóan örökítette meg a századeleji „pataki diák” sajátos világát.
- 174/ Gesztelyi Nagy László levele, 1940. június 21-én. A levélben olvashatjuk egyebek között a következőket is: „Arra kérem a Mindenható Istent, adjon Feri Bácsinak, áldottlelkű Feleségének jóegészséget, hosszú életet, hogy nekünk, pataki diákoknak minél tovább lehessen büszkeségünk, útmutatónk, előőrsünk és fáklyánk!”
- 175/ Degré Mikls levele, 1944. augusztus 5.
- 176/ Buza László beszéde Finkey Ferenc temetésén.
- 177/ Finkey Ferenc: Emlékképek i. m. 64. o.
- 178/ Finkey Ferenc: Szemlvények i. m. 6. o.
- 179/ Finkey Ferenc: Szemlvények i. m. 7. o.
- 180/ Gyászjelentés, 1949. január 23.
- 181/ Nemzeti újság, 1935. július 2. 10. o.
- 182/ Buza László temetési beszéde.
- 183/ Finkey Ferenc: Radácsy György i. m.
- 184/ Trócsányi László: Egy jogtudós visszaemlékezése. In: Állam és Jogtudomány. 1980. 667. o.
- 185/ Nagy Emil: Jubileumi emlékmű Finkey Ferencnek. In: Pesti Hírlap, 1936. szept. 30.
- 186/ Jankovics Marcell levele, 1940. augusztus 19.
- 187/ Finkey Ferenc: Újabb visszaemlékezések i. m., az 50. oldalhoz illesztett kiegészítés.

FÜGGELÉK

5. TÍPUSÚ TÖRZS-ÉS VÉRENC-DIAGNÓZIS

I.
KÉPEK FINKEY FERENC ÉLETÉBŐL

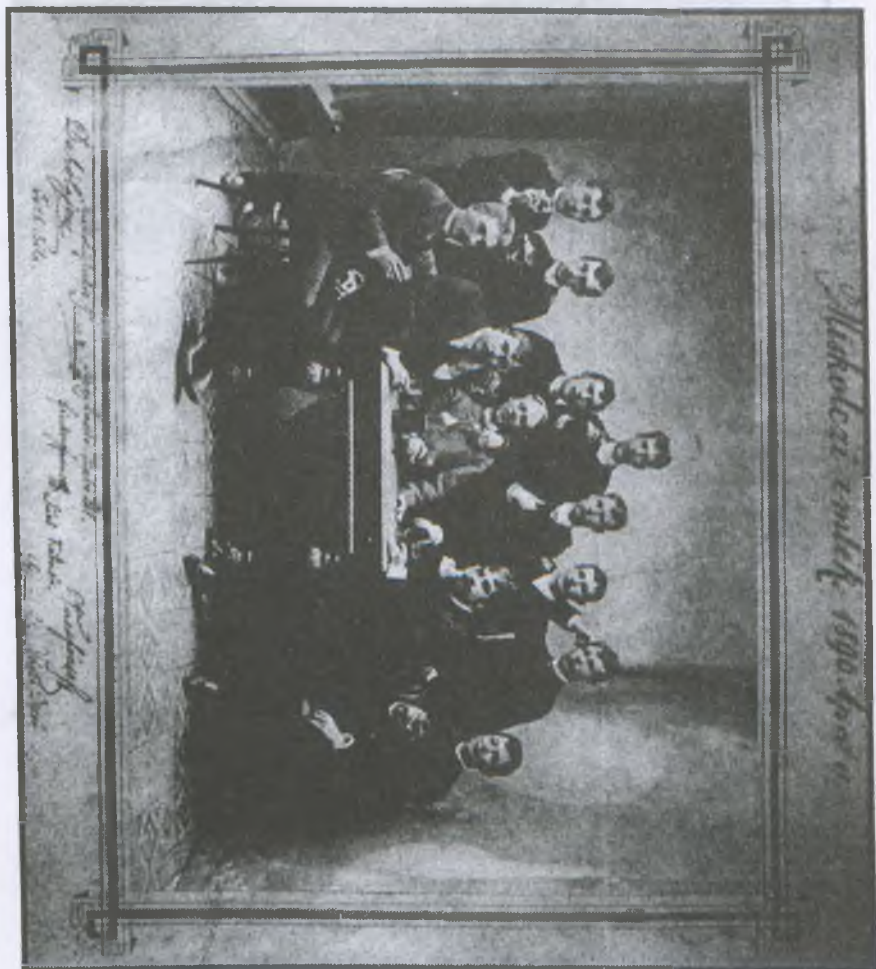
Finkey Ferenc feleségével

A társasági elnök és vezetők az 1887/8-as évben.

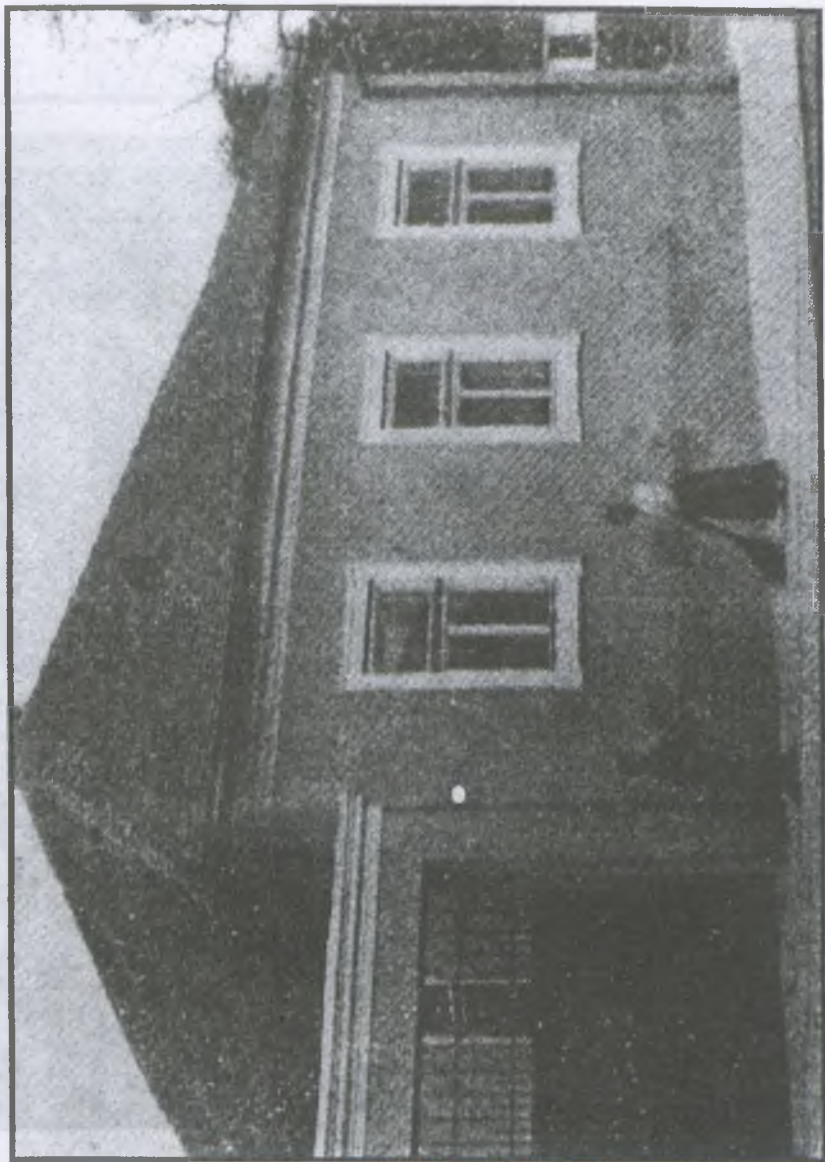

Először: Farkas Gyula, Farkas Gyula, Farkas Gyula, Farkas Gyula, Farkas Gyula.
Majd: Farkas Gyula, Farkas Gyula, Farkas Gyula, Farkas Gyula, Farkas Gyula.

A főiskolai énekhar vezetésége 1887/8-ban

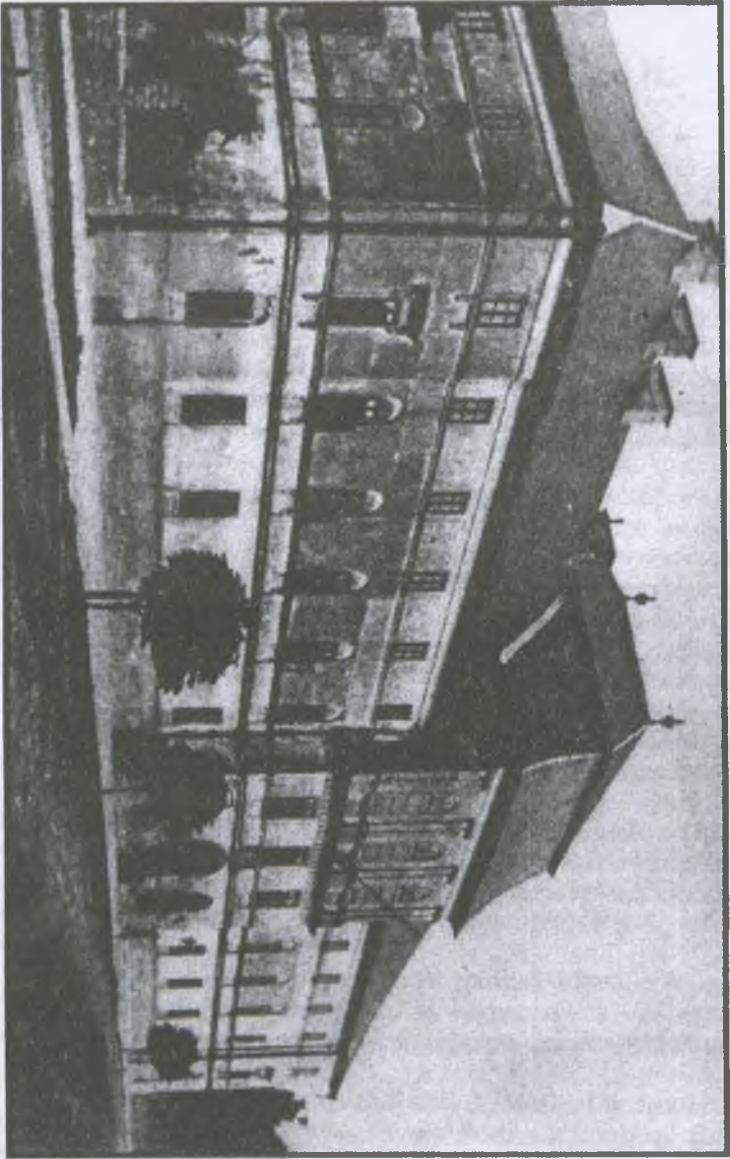

A kis-énekkar tagjai Miskolcon, 1890-ben

Finkey Ferenc háza Sárospatakon

Az Alma Mater korabeli képe

II. SZEMELVÉNYEK MUNKÁIBÓL

1. A TELJESEN KIÉPÍTETT GYAKORLATI JOGGYŰJTEMÉNY ANYAGA

I. Csoport: *Jogtörténet és összehasonlító jog*. Ez az anyag tartalmazza egyfelől a római jogra, az egyházjogra, az európai és magyar jogtörténetre vonatkozó gyűjteményes munkákat és emlékeket (corpus juris civilis, corpus juris canonici, leges barbarorum, váradi regestrum, közép- és újkori jogkönyvek stb. boszorkányperek aktái, régi okiratok, papirusemlékek, céhemlékek, jegyzőkönyvek), másfelől a nemzetközi joganyagokat, a mai külföldi jogok nevezetesebb kútfőit, idegen kódexeket és gyűjteményes munkákat.

II. Csoport: *Magánjog*. Itt találhatóak összegyűjtve, csoportosítva a következő anyagok: hazai egyesületi jogszabályok, alapító levelek, házassági szerződések, törvényesítésre és örökbefogadásra vonatkozó okiratok, adásvételi, csere, ellátási, életjáradéki, bérleti, haszonbérleti, kölcsön, haszonkölcsön, letéti, szolgálati, vállalkozási és alkuszi, megbízási, társasági és zálogszerződések, egyességek, tartozás elismerési, kezességi nyilatkozatok, mindenféle végrendeletek és örökösödési szerződések.

III. Csoport: *Hiteljog*. Itt találhatóak rendszerezve a különböző kereskedelmi társasági szerződések, részvénytársasági és szövetkezeti tervezetek, aláírási ívek, alapszabályok, közgyűlési jegyzőkönyvek, kereskedelmi forgalomban előforduló különböző értékpapírok, váltók, kereskedelmi utalványok, hitellevelek, kötelező jegyek, csekkek, biztosítási kötvények, fuvarlevelek, rakjegyek, közraktári jegyek, kiadói szerződések, alkuszi kötjegyek, óváslevelek, tőzsdei szelvények, árfolyamlapok stb.

IV. Csoport: *Nyilvános könyvek*. Itt vannak elhelyezve a telekkönyvek hű másolatokban, okmánytárral, cégjegyzékek, védjegyszabaddalmi-, mustra- és minta-, valamint hajórajstromok, az ezekkel kapcsolatos összes kiadmányok és iratok.

V. Csoport: *Peres és perenkívüli eljárás*. Itt találhatóak csoportosítva a különböző alkatú polgári perek összes aktái a különböző fórumok szerint, makacssági iratok, perbeli egységek, az anyagi jog szempontjából fontosabb bírói keresetek, ítéletek, csőd, gondnokság alá helyezési, megsemmisítési, bírói letétbehelyezés iránti s általában a különböző bí-

rósági perenkívüli eljárások aktái, a különböző bírósági ügykezelési könyvek.

VI. Csoport: *Büntetőjog és büntető perjog*. Itt vannak rendszerezetten egyrészt az anyagi büntetőjogot érintő tárgyak, így bűnügyi embertani és lélektani kísérletek leírásai (gyermek- és tanúvallomási lélektani iratok), büntettek élettörténete, környezettanulmányok, tipikus bűnesetek leírásai, rajzai, szakértői leírások (elmeállapotról, mérgezésről, gyermekölésről, robbantásról stb.), másrészt a különböző büntetőbírósági ügyek iratai, járásbírósági, törvényszéki, esküdtbírósági, vádтанácsi, kir. ítélőtáblai, kir. kúriai határozatok, nevezetesebb bűnügyekben készült vádiratok, védbeszéddek, esküdtekhez intézett kérdések, jogegységi határozatok, a fiatalokúak bíróságának összes ügyiratai, patronázs-ügyekre vonatkozó iratok, gyermekvédelmi akció iratai, a patronázs-egyletek alapszabályai, bírósági és ügykezelési könyvek, a büntetés végrehajtására vonatkozó iratok, kegyelmezési, kártalanítási iratok, bűnügyi nyilvántartás iratai.

VII. Csoport: *Kriminalisztikai gyűjtemény*. Itt találhatóк muzeális összeállításban a bűnelkövetési eszközök egyes tipikus példányai, a büntettek személyazonosságának megállapítására vonatkozó különböző módszerek tárgyai (embertani mérési, daktiloszkópiai eszközök), ezekre vonatkozó fényképek, táblázatok, büntettek fényképei, írásai, koponyamodellek, tolvajnyelv szótára, a büntetésvégrehajtási eszközök vagy intézetek (börtönök, dologházak, javítóintézetek) modelljei, fényképei, ezek tervrajzai, rendtartásai stb.

VIII. Csoport: *Közjog és közigazgatási jog*. Itt vannak elhelyezve az állami címerek, vezérlobogók, tengerészeti lobogók képei, a trónörökösödés rendjét és a királyi nemzetség elágazását feltűntető grafikus táblázatok, törvény-, királyi és miniszteri rendeletpéldányok, miniszteri ügyiratminták (lehetőleg minden minisztériumból), a képviselőválasztási jog fejlődését feltűntető táblázatok, a képviselőválasztások érvényessége tárgyában eljáró bíróságok iratai, határozatai, összeférhetlenségi ügyekben hozott határozatok és erre vonatkozó iratok, mentelmi esetek tárgyalására vonatkozó iratok, képviselőházi és főrendiházi, valamint delegációnális napirendek, jegyzőkönyvek, írományok, naplók, házszabályok, állami részletes költségvetések, zárszámadások.

A közigazgatás különböző ágaira vonatkozó tipikus akták és szabályzatok, az állami, törvényhatósági és községi háztartásra, az adókra, jövedékekre, illetékekre, díjakra vonatkozó fontosabb iratminták, a magyar közigazgatási szervezet fejlődését feltűntető grafikus táblázatok, a közigazgatási jogorvoslati rendszer grafikus táblázata, a közigazgatási

és hatásköri bíróságok ügyiratai, határozatai, a közigazgatási végrehajtás bemutatása.

IX. Csoport: *Statisztikai és térképtár*. Itt találhatóak a statisztikai adatgyűjtési minták, a feldolgozási táblák mintái, grafikonok, adatgyűjtési rendeletek, számológép, az országos statisztikai hivatal kiadványai (mintaképen), az ország közállapotáról szóló legújabb minisztériumi jelentés, a bíróságok, az ügyvédség, a közjegyző intézmény szervezetét és beosztását feltüntető táblázatok. – A térképtárban az államterület közjogilag fontos történeti alakulását feltüntető térképek, a képviselő-választó-kerületek beosztását feltüntető térképek, a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia katonai parancsnokságainak és hadkiegészítő kerületeinek beosztását feltüntető térképek stb.

X. Csoport: *Kézikönyvtár*. Állománya: a Corpus juris Hungarici, az Országos Törvénytár, a Közigazgatási Törvénytár, egyes törvénykönyvek vagy fontosabb tételes jogi törvények külön kiadásai több példányban (különösen a praktikumi órákon leendő használatra), az Igazságügyi Közlöny és az Igazságügyi Javaslatok Tára, az Igazságügyi Orvosi Tanács Munkálatai, miniszteri javaslatok, azok indokolásai, materiáli, Jogegységi Határozatok Tára, jogesetgyűjtemények, praktikumi gyűjtemények.

Finkey Ferenc: A jogtanítás módszerének reformja és a gyakorlati joganyag-gyűjtemények. Pozsony, 1917. 29-32. o.

2. A BÜNTETŐJOGI SZAKKÉPZÉS PROGRAMJA

I. Főrés. A tételes jog dogmatikája

1. Az anyagi büntetőjog (két féléven heti 5 órán)
2. Büntető perjog (két féléven heti 5 órán)
3. Büntetőjogi szeminárium
(önként vállalkozóknak heti 2-2 órán)
4. Büntetőperjogi szeminárium

II. Főrés. Bűnügyi speciális tanfolyamok

A/ Kriminológiai tanfolyamok

1. Bűnügyi embertan és lélektan, megfelelő gyakorlatokkal.
2. Elmekórtan, klinikai bemutatásokkal.
3. Bűnügyi szociológia.
4. Bűnügyi statisztika (mindenik heti 2-4 óra)

B/ Kriminálisztikai tanfolyam

1. A nyomozás és vizsgálat tana, bűnügytechnikai gyakorlatokkal, bűnügyi múzeumok, laboratóriumok látogatásával.
(Heti 2-4 óra)
2. Büntetőperjogi gyakorlatok
(periratok készítése, szóbeli tárgyalások). (Heti 2-4 óra).

C/ Büntetéstani tanfolyam

1. Összehasonlító börtönügy.
2. Hazai börtönügy (Intézetek rendszeres látogatásával.)
3. Javító iskolák (Intézetek rendszeres látogatásával.)
4. Patronage-ügy, gyakorlatokkal (Mindenik heti 2-4 órán)

Finkey Ferenc: A büntetőjogi szakképzés reformja,
Budapest, 1913. 26. o.

3. KORONAÜGYÉSZI BESZÉD

— RÉSZLET SZÁLASI FERENC

ÜGYÉNEK KÚRIAI TÁRGYALÁSÁN,

1938. AUGUSZTUS 17-ÉN MONDOTT BESZÉDÉBŐL

A PESTI HÍRLAP 1938. AUGUSZTUS 18. SZÁMA 5-6. OLDALÁN

OLVASHATÓ TUDÓSÍTÁSA SZERINT

— A magyar nemzetnek nincs szüksége diktatúrára, nincs szüksége új vezérre. A mai állami és társadalmi rendünket nem kívánjuk átengedni kisorsírtelével területül a nagyratörő, de vezért hívatottságot eddigelé semmivel sem igazolt vádlottnak. Éppen ebben látom a vádlott bűnösségét, hogy ő kelli politikai tájékozottság nélkül, a maga tulfutotti temperamentumát követve, a maga kiforratlan népboldogító eszméjének erőszakos megvalósítását vette tervebe egy olyan veszedelmes mozgalmat kezdeményezett, mely a mai állami és társadalmi rendünket alapjában felforgatná, újból egy szörnyű összeomlást, egy belátatlan eredményű polgárháborút idézhetne fel.

Részletesen foglalkozott ezután a koronaügyész a jogi minősítés kérdésével. Véleménye szerint a vádlott tevékenysége sokkal löbb, nagyobb arányú és sokkal veszélyesebb, mint a törvényszék ítéletében megállapított lázadásra való szövetkezés. Szalasi Ferenc ugyanis nem csupán szövetséget alakított, de nyíltan és teljes határozottsággal a magyar alkotmány egész mai gpezetét támadta meg és kifejezetten erőszakosan, forradalmi uton kívánta törekvéseit megvalósítani.

— Helyes ellenben az a felfogás, amely az itélőhála ítéletében érvényesült. Az 1921. évi III. törvénycikk megalkotását éppen az a sajnálatos körülmény tette elkerülhetelenné, hogy a háboru utáni kalanderpolitikuskok szentségltörő kezekkel hozzá mertek nyulni az ősi magyar alkotmányhoz, annak alapintézményeihez és ezért vált szükségessé az alkotmány, az állami és társadalmi rend hatályosabb védelmértől gondoskodni. Ez a törvény a legnagyobb körültekintéssel igyekszik minden felforgatási törekvést és erre irányuló mozgalmat a legszigorubb büntetésekkel sújtani és ezzel az ilyen merényleteket — Aristoteles idézett tanításának megfelelően — ichtőlleg csirójukban elfojtani. Ez a törvény valósággal a megelőzést tolja előtérbe, szigoruan bünteti már a felforgató célú mozgalmak kezdeményezését, ily irányú törekvéseket, felhívásokat. A vádlott tényleg az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására és megsemmítésére irányuló mozgalmat, illetőleg szervezkedést kezdeményezett, vezetett és így hiánytalanul megvalósította azt, amit ez a törvény tilt.

„Nem az a kérdés, hogy bal-, vagy jobboldaláról gyujtja-e fel valaki az állam épületét . . .”

— Téves az a felfogás, hogy az 1921. évi III. törvények csak a kommunista mozgalmakat akarta volna büntetés alá helyezni és az ugynevezett jobboldali mozgalmak nem esnének e törvény hatálya alá. Ilyen dőréseget a törvény nem akarhatott. Az állam és a társadalom rendjét, békéjét, mint a jelen bűnügy is mutatja, nem csupán bal-, de jobboldalról is fel lehet forgatni. Nem az a kérdés, hogy bal-, vagy jobboldalról gyujtja-e fel valaki az állam épületét, hanem az, hogy fel akarta-e gyujtani, törvénytelen mozgalmat, forradalmat akart-e csinálni? Szilasi Ferenc éppen ezt akarta.

— Nézetem szerint a két alsófoku bíróság túlzottan értékelte a vádlott mellett szóló enyhítő körülményeket, de nem domborította ki és nem érvényesítette kellően a fennforgó súlyosbító körülményeket... Így nem lehet enyhítő körülmény, hogy a vádlott mozgalmá nem járt jelentős eredménnyel. Hiszen nagyon is jelentős eredmény, hogy a vádlott hosszú időn át folytatta agitációját, már 1936-ban közel nyolcszáz községbe vitte el elgondolásait. Nem lehet enyhítő körülmény — amit a törvényszék felemlít —, hogy „a vádlott tettének indító oka a korlátatlan politikai rajongás volt, amely az értelem megfontoló képességét csökkentette”. Szerintem az, hogy a mozgalmat hosszú ideig folytatta és az a kitartó, makacs propaganda, amit a vádlott éveken át folytatott zavaros eszméinek terjesztésére, éppen súlyosbító körülmény, mert a hiszékeny, könnyen befolyásolható, vagy a gyenge idegzetű emberek szüzeit, különösen a fiatalságot és a személyes körülmények közt élő embereket — jutalom és előmenetel kétes ígéreteivel — a törvénytelen szervezkedésbe való beállásra csábította, ezzel sokakat megfélemlített, a társadalom egy jórészt állandó izgá-lomban tartotta és tartja.

„A legjelentősebb súlyosbító körülmény . . .”

— A legjelentősebb súlyosbító körülmény, nézetem szerint az, hogy a vádlott hazafias rajongás lep-lébe burkolta a maga féktelen ambícióját. A vádlott eszlekményeinek az igazi indító oka a túlfűtött nagyravággyása, a vezéri szerepre való szinte botogós vágyakozása volt, ami már szinte a patológia határán szorjolt, ami tehát nem enyhíthő, de súlyosbítja tetté-nek a beszámítását. Nem akarom kétségbevonni a vádlott hazafias érzéseit, a trianoni sorcsapás feletti cikkeseredésnek őszinteségét, azonban ez a hazafias elkésérés, mely számtalan magyar ember lelkét évek óta nyomja, nem jogosítja fel a vádlottat a dik-

tatura erőszakos felállítására iránti törekvésre. A vezéri, a diktátori szerepre való beteges vágyakozás kiűnik már abból a tényből, hogy otthagya a biztos, de lassu előmenetellel biztató állását a vezérkarban, a hadseregből kilépett, politikai pártot alapított, majd fellepett képviselőjelöltnek, hogy a parlamentbe bejutva, ott pártvezér és majd talán országos vezér lehessen. Majd amikor látja, hogy a képviselőség nem sikerült s így alkotmányos uton nem tud pártvezérré emelkedni, gondolt merészet és nagyot s 1937 márciusától kezdve nyíltan törvénytelen uton, az alkotmány teljes félretolásával és ha kell, forradalmi uton, erőszak, harc útján is a nemzet, az általa megvalósítani kívánt fantasztikus ipari parasztállam vezérévé akarja önmagát emelni.

— Részemről ezért nem látom megokoltnak a 92-ik enyhítő szakasz alkalmazását. Az állami közérdek nevében, amelynek képviselője a királyi ügyészség feladata, kérem az ítélet súlyosbítását, de legalább az ítéletárbia által kiszabott büntetés helybenhagyását.

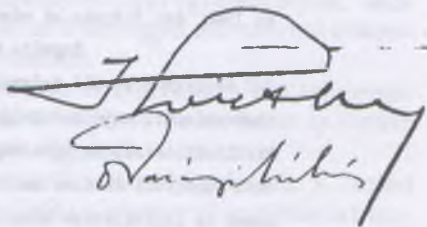
— A vádlottnak — fejezte be beszédét **Finkey Ferenc** koronaügyész — a magyar alkotmány ellen elkövetett oktalan és vakmerő támadása, a fennálló állami jogrend felforgatására irányzott veszedelmes kísérlete és az alaptalanul felizgatott magyar társadalom nyugalmának és belső békéjének helyreállítása egyaránt követeli a vádlott szigorú büntetését, de legalább is a kir. ítéletárbia által kiszabott büntetés helybenhagyását.

III. EGYÉB ANYAGOK

Kedves dr. Finkey! A magyar királyi miniszterelnöknek a magyar királyi miniszterium nevében tett előterjesztésére Önnek az igazságügyi közszolgálat és a közélet terén szerzett kimagasló érdemei elismeréséül a magyar királyi titkos tanácsosi méltóságot adományozom.

Zelt Budapesten, 1936. évi november hó 2. napján.

Horthy
Miklós

1. M. kir. titkos tanácsosi méltóság adományozása
Horthy Miklós kormányzó és Darányi Kálmán miniszterelnök aláírásával

III.
EGYEDI IRVANYOK
A Magyar Kir. igazságügyminiszterétől.

3965 szám
1940. I. K. E.

Nagyméltóságod hozzám intézett nagybecsű beadványában annak a kivánságának adott kifejezést, hogy 70. életévének betöltése folytán nyugalomba óhajt lépni.

Az 1892: XXX.t.c. 1. §-a és az 1912: LXV.t.c. 124. §-a értelmében,- Nagyméltóságod kivánsága elől nem zárközhatván el,- Nagyméltóságod nyugalombahelyezését egyidejűleg el kellett rendelnem; ezzel kapcsolatban Nagyméltóságodat koronaügyészi állásától az 1940. évi február hó végével felmentem.

Engedje meg Nagyméltóságod, hogy ebből az alkalomból azokért a kiváló érdemekért, amelyeket Nagyméltóságod kuriai tanácselnöki, majd koronaügyészi állásában teljes odaadással, nagy körültekintéssel és igen magas színvonalon álló jogi tudással kifejtett rendkívül értékes munkásságával szerzett, legteljesebb elismerésemet és legőszintébb köszönetemet fejezhessem ki.

Budapest, 1940. évi február hó 12.-én.

Nagyméltóságú

dr. FINKEY FERENC urnak,
n. kir. titkos tanácsos, koronaügyész,

2. Az igazságügyi miniszter felmentő és köszönő levele nyugdíjazásakor

3. DARÁNYI LAJOS LELKIPÁSZTORNAK FINKEY FERENC TEMETÉSÉN TARTOTT IGEHIRDETÉSÉBŐL

... A koporsóban nyugvó testvérünk, immáron néhai Finkey Ferenc ezt az Igét maga választotta a gyászjelentésére. Hadd legyen ez az Ige alapige azon az utolsó földi istentiszteleten, amin még részt vesz ebben a drága pataki templomban, ahová még akkor is boldogan jött, amikor már csak lelki fülei voltak nyitva a vigasztaló és hívogató mennyei hang számára.

Ezt az Igét Jézus Krisztus mondta. Igen, a hívó Finkey Ferenc koporsója felett Krisztusé az utolsó szó. Krisztusé, a Megváltóé, aki él, és aki utoljára poraink felett is megáll, hogy a port is életre keltse.

Ezt az igét Jézus Bethániában mondta. Bethánia azt jelenti magyarul, hogy szegénység háza, vagy datolyák háza. Elindult Finkey Ferenc az árvák szegényházából, de útja azután a mindig virággal teli datolyák házán keresztül vezetett.

Ezt az Igét Jézus először egy nőnek, Mártának mondta, amikor meghalt a család feje, támasza, pártfogója. E mellett a koporsó mellett is a női szívek vannak legjobban összetörve. Özvegyasszonyok, akik mind igen sokat veszítettek. Közöttük az ő özvegye, aki szerető rokonság közepette is a legjobban egyedül maradt.

Jertek, akik közel vagytok és jusson el a hívogató szó tengerentúltra is és hallgassuk azt, aki szól, aki a koporsó és sír felett is életről beszél, mert magáról beszél. Krisztust hallgassuk.

A koporsó mellett legtöbbször arról van szó, ami volt. A család tagjai, a rokonság, a barátok, az ismerősök, a résztvevő gyülekezet tagjai azt mérik meg, könnyekkel, fájdalommal, hogy ki volt nekik az, aki már csak percekig van velük.

Az Úr Jézus Krisztus pedig megszólal és azt mondja, hogy: én vagyok. Érted, hogy mi a különbség a között, amit mi gondoltunk: volt, és amit Krisztus mond: vagyok. Az egyik a múlandóság, a másik az örökkévalóság. Az egyik a halál, a másik az élet. Az egyik a föld, a másik a menny. Az egyik az ember, a másik Krisztus.

Én vagyok a feltámadás, mondja magáról Krisztus.

Ez azt jelenti, hogy Krisztus nélkül az ember már életében is haltott. Nem a szünetéssel kezdődik az élet, hanem az újjászületéssel, a Krisztusban megtalált étellel. Az él igazán, akinek Krisztus már a földön, ebben a földi életben feltámadás. Az él aki tudja, hogy küldetése van. Jött és mennie kell majd. És ott számot kell adni a talentumokról. Képesség, idő, mind sáfárságra, kamatozásra adott isteni ajándék. Az

élet azzal kezdődik, hogy Krisztus igazi elindulás a tulajdonképpeni kezdet: feltámadás lesz.

Krisztus az élet...

Az élet akkor igazán élet, ha szeretet van benne. Finkey Ferencnek a szívét, a családját ez a szeretet töltötte be. 79 éves korában is megmaradt szerelmes vőlegénynek. Amint átnyújtotta az aranylakodalomra megírt könyvét hűséges feleségének, amint elolvassuk a Drága Erzsikéjének írt sorokat, még a legjobb férjek is elpirulnak és bűnbánatot éreznek, hogy az ő szeretetük nem tud ilyen forró, ilyen tiszta, ilyen kifejezésre juttatott, ilyen megmutatott lenni. Az ő házasságuk eszményien boldog volt. Pedig gyermekkel nem is áldotta meg Isten őket. De ajándékba kapták az Úrtól egymást. Bizonytalán még az idegen is megérezte a pataki Rákóczi utcában, Kolozsváron a Házsongárdon, a Majális utcában, akár Pozsonyban a Hegyi liget derekán, az Erkel utcában, akár Budapesten a Győri vagy a Nyúl utcában, vagy itt ismét Patakon az atyai ház portáján, hogy itt nagyon boldog házaspár lakik. Itt megvalósult a megboldogult által idézett Efézus 5:31. „Annakokáért elhagyja az ember atyját és anyját és ragaszkodik az ő feleségéhez és lesznek ketten egy testté.”

Szeretet volt a rokonságban. Családi évfordulókon összegyűlt a család és nemcsak az otthoni szép kertben dúsan megterített asztalnál, hanem a reggeli istentiszteleteken is.

Krisztus az élet. Benne van egyének, családok, rokonságok igazi élete. Ha ezt mindenki elhinné és elfogadná, mennyi boldog, mennyi hálás, mennyi örvendező élet lenne ezen a földön.

„Aki hisz énbennem, ha meghal is él.”

A Krisztusban lévő feltámadáshoz és a benne lévő élethez, annak van köze, aki hisz benne.

A hit Isten ajándéka. A hitet a Szentlélek ébreszti bennünk az Ige nyomán. Finkey Ferencben ezt a hitet éreztük és láttuk. Ezen a hiten keresztül volt az igazság bajnoka.

Ezen a hiten keresztül érezte meg, hogy Isten a megtérő bűnöst irgalommal fogadja. Ezen a hiten keresztül volt a legszorgalmasabb templombajáró, mindennapi bibliaolvaszó. Ezen a hiten keresztül szolgált, mint presbiter, tanácsbíró és zsinati tag. Finkey Ferenc előtt a rang, az emelkedés, a siker, a megbecsülés nem takarta el az Istent, nem feledtette el a régi imádságot, hanem Istenhez vitte közelebb. A régi pataki legátus akkor is megmaradt benne, amikor a legnagyobb méltóság lépcsőfokára léphetett fel.

Az ember akkor a legnagyobb, mikor hisz. A nagyságot az méri, hogy milyen mélyen tudja magát megalázni Isten előtt.

Ezért tekintünk megvigasztalódva utána, mert tudjuk, hogy hitt, Halálos ágyán is, amikor már csak percei voltak hátra, felült és imádkozott. Elbúcsúzott attól, aki a legdrágább volt neki e földön: feleségétől, aztán megfogta annak kezét, aki a legdrágább az örökkévalóságra: Megváltójának kezét, hogy soha többé el ne engedje...

4. BUZA LÁSZLÓ AKADÉMIKUS, EGYETEMI TANÁR SÍRNÁL MONDOTT BÚCSÚBESZÉDÉBŐL

... Mint kiváló diákját rögtön tanulmányai befejezése utánmagához ölelte az Alma Mater, s ő rövid pár év alatt az ország legkiválóbb büntetőjogászainak sorába emelkedett. Tankönyveiből nemcsak a joghallgató ifjúság tanul országszerte, azok ott állnak minden büntetőbíró asztalán. Munkásságával résztvesz a büntető jogalkotás irányításában is, az egész országnak valóságos magister juris criminalis-a lesz.

Szinte maguktól nyílnak meg előtte a kolozsvári egyetem kapui. Két egyetem versenyez érte, hogy magáénak mondhassa: a kolozsvári és a pozsonyi. Kolozsvárról Pozsonyba kerül, majd Pozsony elcsatolása után Szegedre áthelyezett régi egyeteméhez. Hogy ez az egyetem mennyire értékelte és értékeli munkáját, megmutatja, hogy mikor viszonyai alakulása folytán megválnak az egyetemtől, az nem tud belenyugodni, hogy őt teljesen elveszítse. Tb. professzorává teszi, majd 17 év múlva – milyen beszédes bizonyítéka a Finkey nem halványuló érdemeinek – a legnagyobb kitüntetéssel ékesíti fel: h.c. doktorává avatja.

A M. Tud. Akadémia már sárospataki tanár korában levelező tagjává válaszotta. Olyan kitüntetés, amely pataki működésük alatt csak keveseknek jut osztályrészül. – Az Akadémia később rendes, majd tiszteletbeli tagjai közé emeli s a Jogtudományi Bizottságnak elnöke lesz. Itt is egyre nő tiszteletben és megbecsülésben, pedig nem iparkodik itt sem előrejutni, az érdemei által parancsolt elismerés viszi szinte akarata ellenére is.

Múlt őszién egyszer itt találkoztam vele a temetőkertben. Szinte boldogan mutatta azt a helyet, ahol majd pihenni fog. „Milyen szép ugye? – kérdezte – ide néz a főiskola.” A főiskola tényleg idenéz. Nézen is sokat erre a sírra, amely nemcsak a Finkey Ferenc porladó testét fogja őrizni. Lássa meg az ő élete példájának élő lángját, mely a sírból majd kilobban, hogy áttüzesítse az utódok lelkét.

A M. Tud. Akadémia és az Egyetem, melynek képviselője vagyok, kegyelettel fogja megőrizni Finkey Ferenc emlékezetét. A mi sajtó szivünkben pedig a hála, tisztelet és szeretet örökké élni fog iránta.

Mester! Isten veled.

4.

FINKEY FERENC MŰVEINEK JEGYZÉKE (BIBLIOGRÁFIA), 1888-1948.

Finkey Ferenc 1888-tól 1948-ig folytatott irodalmi munkásságot. *S mivel igen szorgalmas, tevékeny ember volt, aki az írással is szolgálatot teljesített, az általa felismert igazságot igyekezett másokkal is megosztani, irodalmi hagyatéka igen gazdag.* Tudományos műveiben bibliográfiáját közli az Irk Albert által szerkesztett „Büntetőjogi dolgozatok. Finkey Ferenc irodalmi munkássága négy évtizedes fordulójának emlékére. Pécs, 1936” c. emlékkötet. Ez a bibliográfia azonban hiányos. Nemcsak azért, mert még 1936 után is folytatta irodalmi tevékenységét s jelentek meg tanulmányai, hanem azért is, mert a feldolgozás nem terjedt ki más jellegű műveire s mellőzte a sárospataki vonatkozású, főleg a sárospataki újságokban megjelentetett írásait.

Fentiek miatt az 1936-os emlékkötet bibliográfiáját igyekeztem kiegészíteni részben az 1895. évet megelőző munkáinak, részben az 1936 után írt, illetve megjelent vagy csak kéziratban lévő írásainak adataival, részben az emlékkönyv által feldolgozott évek kimaradt publikációival. Az emlékkönyv anyagán túl építettem a MagyarKönyvészet adataira, felhasználtam a pataki kollégiummal kapcsolatos újságok közül a Sárospataki Ifjúsági Közlöny, a Sárospataki Lapok, a Sárospataki Református Lapok korabeli számaint és a sárospataki református főiskola értesítőit, évkönyveit is. A bibliográfia adatait azonban még tovább lehetne pontosítani. A megfelelő források hiánya miatt ugyanis a folyóiratokban később közölt, illetve az újságokban megjelent írásait felderíteni teljes mértékben nem sikerült. Nem tudtam pontosítani egyes szakfolyóiratokban közölt írásainak néhány adatát sem s így kénytelen voltam az emlékkönyvben közölteknek megfelelően szerepeltetni azokat.

A kéziratok a Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtárában és Levéltárában találhatóak.

Az anyag elrendezése kronológiai s éven belül betűrendes.

A bibliográfiában használt rövidítések:

BJT
BSZ

Büntetőjog Tára
Büntető Szemle

EJK	Erdélyrészi Jogi Közlöny
Értesítő	A sárospataki református főiskola által iskolai évenként kiadott Értesítő, Évkönyv
J	Jog
JÁ	Jogállam
JK	Jogtudományi Közlöny
MJU	Magyar Jogász Újság
MJSZ	Magyar Jogi Szemle
SL	Sárospataki Lapok
SIK	Sárospataki Ifjúsági Közlöny
SRL	Sárospataki Református Lapok

1888

1. A fényűzési törvények és adók. Vitabeszéd. Kézirat. 23. o.
2. A női hozomány fejlődése a római jogban. 1888. Kézirat.

1889

3. Cornellie Péter Le Cid c. drámájáról. – Tanulmány a francia drámairodalom történetéből. 1889. Kézirat, 51. o.
4. A házassági válóperekben való egyházi bírászkodás jogosultságáról hazai protestáns egyházunk körében. In: SIK, 1889. 38-41. o.
5. Joghallgató társaimhoz. In: SIK, 1889. 61-63. o.
6. Mikor szupplikáns diák voltam Somogyban-Baranyában és Fiumében. 1889. július-augusztus (Szupplikációs emlékeim)
7. Utazás a magyar tengerparthoz. In: SIK, 1889. 14-17. o.

1890

8. A közigazgatási bíróság Angliában. In: SIK, 1890. 185-187. o.
9. Községeink 1848 előtt. In: SIK, 1890. 43-44., 100-101. o.
10. Október 6 és ifjúságunk. In: SIK, 1890. 21-23. o.
11. Petőfi Sándor: Republica c. költeményének elemzése. 1890. Kézirat, 20. o.
12. A római házassági és erkölcsi viszonyok fejlődése rövid vonásokban, In: SIK, 1890. 105-109. o.
13. Szerkesztői előszó. In: SIK, 1890. 1-2. o.
14. A szocialisták és a kommunisták álláspontjai az örökösödési joggal szemben. In: SIK, 1890. 5-8. o.

15. Testületi szellem. In: SIK, 1890. 37-40. o.

1891

16. A hozomány fejlődése a római jogban. In: SIK, 1891. 25-28, 46-50. o.

17. Az Ifjúsági Lap t. Olvasóihoz. In: SIK, 1891. 122-123. o.

1892.

18. A hercegprímás „modus vivendi”-je. In: SL, 1892. 615-618. o.

1894.

19. Új jelenségek, új helyzet. In: SL, 1894. 911-913. o.

20. Visszaemlékezés. In: SIK, 1894. 14-15. o.

1895

21. A Btk 400. §-ának és a Kbt 71. §-ának egymáshoz való viszonyáról.
In: BJT XXXI. köt. 5.sz.

22. Az egység és a többség tana a büntetőjogban. Sárospatak, 1895. 207 o.

23. Gyermekek nem a szülők neve alatt történt anyakönyvezetése. In:
BJT. XXXI. köt. 1895. 7.sz.

24. Magánlaksértés halmazatban más büntetendő cselekményekkel. In:
BJT. XXX. köt. 1895. 13.sz.

25. Teológusaink kiképzéséhez, In: SL, 1895. 837-839. o.

26. Zsidó férfinak keresztyén nőtől házasságon kívül született gyermek
anyakönyveztetése. In: BJT. XXXI. köt. 1895. 7.sz.

1896

27 A büntetőjog alapjai (Székfoglaló értekezés). In: Értesítő, 1896. 51-82.
o. (Külön is megjelent!).

28. A Btk. 260. §-áról. In: BJT, XXXIII. köt. 13.sz.

29. Felmentés a polgári perben letett hamis eskü alól a Btk. 224 §-ának
1. p. alapján. In: BJT, XXXII. köt. 1896. 11.sz.

30. Hamis okirat készítése létező jogviszonyról. In: BJT, XXXII. köt. 4.sz.

31. A hamis tanúzás miatti eljárás megindításához. In: BJT, XXXIII. köt.
12.sz.

32. Holttest tetteges bántalmazása által elkövetett becsületsértés. In:
BJT, XXXI. köt. 1896. 19.sz.

33. Jogtalan erőszakos zálogolás zsarolást képez. In: BJT, XXXI. köt.
17.sz.

34. Közhivatalnok által fajtalanságra irányuló célból elkövetett letartóztatás. In: BJT, XXXI. köt. 1896. 14.sz.
35. A millenáris esztendő végén. In: SL, 1896. 993-997., 1013-1018. o.
36. Az összbüntetés minimuma. In: JK, 1896. 76. o.
37. A rablás fogalmához. In: JK, 1896. 14. o.
38. Sajtótermék terjesztése által elkövetett vétség esküdtbírótság elé tartozik. In: BJT, XXXIII. köt. 1896. 6.sz.
39. A sárospataki Tompa-szobor ügyében. SIK, 1896. 86. o.
40. Tettesársi viszony a hivatali hatáskörben elkövetett csalásnál. In: BJT, XXXIII. köt. 1896. 9.sz.
41. Az új ezredév küszöbén. In: SIK, 1896. 71-72. o.
42. A zsarolás és a lopás közti határvonal. In: BJT, XXXII. köt. 1896. 16.sz.

1897

43. Balogh-Illés-Vargha: A Bp. magyarázata. In: BJT, XXXIII. köt. 1897. 23.sz.
44. Büntetés kiszabás a Btk. 85. §-ának esetén. In: BJT, XXXIV. kt 1897. 1.sz.
45. A büntető eljárás a jogakadémiák tanrendjében. In: Jk, 1897. 113. o.
46. Egy tulajdonos ellen egy alkalommal elkövetett többrendbeli lopás. In: BJT, XXXIII. köt. 1897. 22.sz.
47. Az 1843-i javaslatok anyaggyűjteménye. In: BJT, XXXIII. köt. 1897. 18.sz.
48. A hamis eskü elkövetési helye. In: BJT, XXXIV. köt. 1897. 26.sz.
49. Objektíve való, de szubjektíve hamis vallomás esetén a hamis tanúzás megállapítandó. In: BJT, XXXV. köt. 1897. 13.sz.
50. Orbán József emlékezete. In: Értesítő, 1897. 52-86. o.
51. Orgazdaság megállapítandó akkor is, ha az alapcselekmény nem büntethető. In: BJT, XXXV. köt. 1897.7. sz.
52. Az ügyész vádlói joga a magánvádra üldözendő cselekmény esetén. In: BJT, XXXV. köt. 1897. 2.sz.

1898

53. Adalékok a folytatólagos lopás fogalmához. In: BJT. XXXV. köt. 1898. 20.sz.
54. Előfizetési felhívás „A büntető eljárás tankönyve” c. műre. In: SL, 1898. 723. sz.

55. Enyhítő körülmények a gyermekölésnél. In: BJT, XXXV. köt. 1898. 18.sz.
56. Az esküdtszék a magyar büntető eljárásban. In: JK, 1898. 309. o.
57. A gyilkosság és a szándékos emberölés elhatárolása. In: BJT, XXXVI. köt. 1898. 12.sz.
58. Idegen okirat megsemmisítése. In: BJT, XXXVI. köt. 14. sz.
59. Két vagy több ember ellen elkövetett ölési kísérlet. In: BJT, XXXV. köt. 1898. 16.sz.
60. A szándék az idegen ingóvagyon rongálódásánál. In: BJT, XXXVI. köt. 1898. 15.sz.
61. A vádalahelyezés és a főtárgyalásra való közvetlen idézés. BJT, XXXVII. köt. 1898. 7.sz.

1899

62. Emlékbeszéd Nemes Ferenc sáropataki jogtanár felett. In: Értesítő, 1899. 27-49. o. (Megjelent még külön is, továbbá: SL, 1899. 558-561., 578-579., 601-605., 621-623., 635-637., 654-655., 668-670. o.)
63. Az esküdtszék és a királyi Kúria. In: BJT, XXXVII. köt. 23-sz.
64. Az esküdtszék az új magyar bűnvádi eljárásban. 1899. 164 o.
65. Folytatólagosság a magánokirathamisításnál és a csalásnál. In: BJT, XXXIX. köt. 10.sz.
66. A magyar büntető eljárás tankönyve. Budapest, 1899. 511 o.
67. A szándék fogalma és ismérvei a büntetőjogban, különös tekintettel „a szándék hiánya miatt” történő felmentésekre. Budapest, 1899. 164 o. (Megjelent még: BJT, XXXVIII. köt. 5-10.sz.)
68. A visszatartási vagy megtartási jog és a büntető törvény. In: BJT, XXXIX. köt. 11. sz.

1900

69. Alaki semmisségi ok. In: BJT, XLI. köt. 1900. 12.sz.
70. A bérbeadó cselédje által a lakásbérlő ellen elkövetett lopás nem cselédlopás. In: BJT, XLI. köt. 4.sz.
71. A bűnhalmazati szabályok revíziója. In: JK, 1900. 9 o.
72. Bűnügyi esetek, vitatkozási tételek és feladatok büntetőjogi szemináriumok részére. Budapest, 1900. 88 o.
73. Egy cselekvéssel létesített két büntetendő cselekmény. In: BJT, XL. köt. 1900. 24.sz.

74. A gondatlanság nem büntetendő, ha a vádlott a sérelem bekövetkezését egyáltalán nem láthatta előre. In: BJT, XLI. köt. 1900. 1.sz.
75. Gyilkosság vagy szándékos emberölés? In: BJT, XL. köt. 1900. 1.sz.
76. Hamis orvosi bizonyítvány kiállítása. In: BJT, XLI. köt. 9.sz.
77. Humanizmus és a halálbüntetés. In: J, 1900. 49.sz.
78. A királyi Kúria döntései a jogegység érdekében. In: BJT, XLI. köt. 1900. 10.sz.
79. A koronaügyész jogköre a semmisségi panasszal szemben. In: BJT, XLI. köt. 1900. 11.sz.
80. Községi bizonyítvány hamisítása. In: BJT, XLI. köt. 1900. 3.sz.
81. A lopás minősítése egy alkalommal véghez vitt több lopási cselekvés esetén. In: BJT, XLI. köt. 1900. 2.sz.
82. A magánlaksértés, mint eszközcselekmény. In: J, 1900. 2-3. sz.
83. Szabadságbüntetéseink reformjához. Budapest, 1900. 48 o. (Megjelent még: J, 1900. évi 17., 18., 20., 23., 24., 35., 36., 37. sz.)
84. Az új magyar esküdtszék és az esküdtbíróóság előtti bűnvádi eljárás. Népszerű ismertetés az esküdtek számára. Sátoraljaújhely, 1900. 77 o.
85. A vizsgálat elrendeléséhez. In: BJT, XLI. köt. 1900. 13.sz.

1901

86. A bűnügyi vizsgálat elrendeléséhez. In: J, 1901. 3.sz.
87. A fiatalkorú bűnösök büntetés rendszerének revíziója. In: JK, 1901. 205. o.
88. Folytatólagosság a közokirathamisításnál. In: BJT, XLII. köt. 1901. 11.sz.
89. Hogyan kívánja a Kúria a semmisségi panasz bejelentését? In: BJT, XLI. köt. 1901. 18.sz.
90. A másodfokban hozott törvényszéki ítéletet szabad-e a feleknek kihirdetni? In: BJT, XLI. köt. 1901. 17.sz.
91. A tény és a jogkérdés a kir. Kúria előtt. In: BJT, XLIII. köt. 1901. 8.sz.

1902.

92. Adatok a vád és az ítélet viszonyához. In: BJT, XLV. köt. 1902. 6.sz.
93. A csalás fogalmához. In: BJT, XLIV. köt. 1.sz.
94. A cselekmény minősítése nincs kötve a vádló indítványához. In: BJT, XLIV. köt. 1902. 7.sz.

95. A gondatlanság emberölés és a halált okozó súlyos testi sértés viszonyában. In: JK, 1902. 373. o.
96. A gondatlanság fennforgását nem a Kúria, hanem az esküdtbíróság állapítja meg. In: BJT, XLV. köt. 3.sz.
97. Jegyzőkönyv a tisztáninneri ev. ref. egyházkerület zsinati előkészítő bizottságának gyűléséről. In: SL, 1902. 5-19. o.
98. A jogi államvizsgák reformja. In: BJT, XLIII. köt. 1902. 17.sz.
100. A magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, 1902. 752 o.
101. Magzatelhajtás és gondatlan emberölés. In: BJT, XLV. köt. 1902. 12.sz.
102. A pénzbüntetés reformja a büntető Novellában. In: JÁ, 1902. 437 o.

1903.

103. A büntető törvénykönyv reformjához. In: MJU, 1903. 437 o.
104. Esküdtbíróság és hivatalnokbíráink. In: JK, 1903. 313 o.
105. A folytatólagosság, elévülés, szándékosság felülvizsgálása a Kúria által. In: BJT, XLV. köt. 1903. 22.sz.
106. Kérdésfelvetés hitvestárs megölése esetén. In: BJT, XLVI. köt. 1903. 13.sz.
107. A magyar büntető eljárás tankönyve. II. átdolgozott kiadás. Budapest, 1903. 579 o.
108. Még egy pár szó a semmiségi panasz megjelöléséhez. In: BJT, XLV. köt. 1903. 19.sz.
109. Mit köszönhet a jog és politika a reformációnak? In: SL, 1903. 1058-1060., 1084-1087., 1107-1108., 1132-1133., 1144-1146 o.
110. A motívumok tana a büntetőjogban. Budapest, 1903, 101 o.
111. A semmiségi panasz bejelentésének helye. In: JK; 1903, 57.sz.
112. A talált dolog jogtalan elsajátítása. In: J, 1903. 52.sz.
113. Tanulságok esküdtbíróságaink három éves működéséből (Négy cikk) In: JK, 1903. 94. 101., 111., 119 o.
114. A ténykérdés a Kúria előtt. In: BJT, XLVII. köt. 1903. 1.sz.
115. A testisértés büntetésének reformja. In: JK, 1903. 441 o.
116. Újabb adatok a vád és az ítélet viszonyához. In: BJT. XLVII. köt. 1903. 13.sz.
117. Vádváltoztatás és tettazonosság. In: BJT, XLVI. köt. 1903. 18.sz.

1904.

118. A börtönügy jelen állapota és reformkérdései. Budapest, 1904. 240 o.
119. Büntetési rendszerünk egyszerűsítése. In: MJU, 1904. (Kilenc közlemény. Külön is megjelent: Budapest, 1904. 73 o.)
120. Egyházkerületi jegyzőkönyvi kivonat a zsinati tagok választása ügyében. In: SL, 1904. 507-509. o.
121. Jegyzőkönyv a zsinati póttagok választásáról. In: SL, 1904. 756-758.o.
122. A sajtóról szóló 1914. évi XIV. t.c. Általános ismertetésekkel ellátta. Pécs, 1904.
123. A tévedés jelentősége a kettős házasságnál. In: BJT, XLIX. köt. 1904. 1.sz.
124. Újabb adatok a tény és a jogkérdés megkülönböztetéséhez. In: BJT, XLVIII. köt. 1904. 6.sz.
125. Az új Vay-Mocsáry-alapítvány állandó bizottságának felhívása a közönséghez. In: SL, 1904. 721-723 o.
126. A vádelejtés kérdéséhez. In: JK, 1904. 12.sz.

1905.

127. A börtönügyi kongresszus után. In: MJU, 1905. 343. o.
128. A budapesti börtönügyi kongresszus eredménye. In: SRL, 1905. 266-268 o.
129. A csavargás és koldulás szabályozása kriminálpolitikai szempontból. 1905. 44 o. (Megjelent a JA, 1905. 4. és 5.sz.)
130. Hivatali túlbuzgóság kizárja a cselekmény jogtalanságának tudatát. In: BJT, L. köt. 1905. 10. sz.
131. Jogi szemle. In: SRL, 1905. 100-102. o.
132. La regime de la detention des delinquants mineurs 1905. 23 o.
133. A magánindítvány visszavonása a magánvád elejtését is jelenti. In: BJT. L. köt. 13.sz.
134. A magyar büntetőjog tankönyve. II. átdolgozott és bővített kiadása. Budapest, 1905. 899 o.
135. A „morfinista” kifejezés becsületsértő. In: BJT, L. köt. 1905. 11.sz.
136. Nemzetközi börtönügyi kongresszus Budapesten. In: SRL, 1905. 112-113. o.
137. Orvosi beavatkozás és testi sértés. In: BJT. XLIX. köt. 1905. 25.sz.
138. Szemere Bertalan Nándor-Királyi Táblája. In: JK. 1905. 53. sz.
139. Testi sértés és a volenti non fit injuria. In: BJT. XLIX. köt. 14.sz.

140. Tettazonosság és a vádváltoztatás. In: BJT, L. köt. 1905. 12.sz.
141. A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület f. évi tavaszi közgyűlése. In: SRL, 1905. 8-9. o.
142. Újabb bűnügyi esetek büntetőjogi praktikumok részére. Budapest, 1905. 40 o.
143. Van-e helye pótmagánvádnak, ha az ügyészség a fellebbezést a mi-nősítésre nézve lejjebb szállítja? In: BJT. L. köt. 1905. 14.sz.

1906.

144. Bűnügyi esetek büntetőjogi praktikumok részére. Két kötet. Buda-pest, 1906.
145. Fayer László mint kriminálpolitikus. In: JK; 1906. 401.
146. Pár szó a kérdések szerkesztéséhez az esküdttbírószági eljárásban. In: BJT, LI. köt. 1906. 21.sz.
147. A tételes jog alapelvei és veréreszméi – Bevezetés és a jogbölcse-szet kifejlődésének története. (Jogbölcészeti kézikönyv). Buda-pest, 1906. 463 o.

1907

148. Adatok a kísérlettől való elállás önkéntességének értelmezésében. In: BJT, XIV. köt. 1907. 6. sz.
149. A betöréses lopás és az eltulajdonítási célzat. In: BJT, LV. köt. 10.sz.
150. Az esküdtek visszautasításának gyakorlása vizonvád esetében. In: BJT, LV. köt. 1907. 9.sz.
151. Jogi szemle. In: SRL, 1907. 40-41. o.
152. Mikler Károly: Magyar evangélikus egyházjog. In: SRL, 1907. 282-285. o.
153. Társtettség és bűnsegély a csalásnál. In: BJT, LV. köt. 1907. 6.sz.
154. Vajna Károly: Hazai régi büntetések c. művének ismertetése. In: BJT, LIV. köt. 1907. 13.sz.
155. A zsinat VII. ülészaka. In: SRL, 1907. 135-138. o.

1908

156. Giesswein Sándor: Társadalmi problémák és keresztyén világné-zet. In: SRL, 1908. 56-57.
157. Jelentés a református jogakadémiák állapotáról. In: SRL, 1908. 343-344., 350-351. o.

158. Kérdésfelvetés oly minősítés iránt, mely szerint a cselekmény el-
vültnek lenne tekintendő. In: BJT, LVII. köt. 1908. 1.sz.
159. A magyar büntetőeljárás tankönyve. III. kiadás. Budapest, 1908.
651 o.
160. A II. patronázs-kongresszus Budapesten. In: SRL, 1908. 423-424. o.
161. A testi sértés kísérlete. In: BJT, LVI. köt. 1908. 3.sz.
162. A tételes jog alapelvei és vezéreszméi. Budapest, 1908. 463 o.
163. A tételes jog alapelvei és vezéreszméi. In: SRL, 1908. 431-432. o.
164. A tettazonosság értelmezése. In: BJT, LVI. köt. 1908. 1.sz.

1909

165. Alea jacta est. In: SRL, 1909. 342-343. o.
166. Előadói jelentés református jogakadémiáink 1907-8. évi állapotáról.
In: SRL, 1909. 166-167., 179-181., 191-193., 203-205., 215-216. o.
167. Fiatalkorú büntetettek és a modern törvényhozás. Budapest, 1909.
57 o.
168. Fiatalkorú büntetettek. In: JÁ, 1909. 10. sz.
169. A genfi ünnepélyek után. In: 1909. 369-370. o.
170. A halálbüntetés és a Btk. revíziója. In: JK, 1909. 39. o.
171. Jogakadémiánk jövője. In: SRL, 1909. 2-4. o.
172. A jogtalanság, mint a büntetendő cselekmény ismerve. Budapest,
1909. 76 o.
173. A magyar büntetőjog tankönyve. III. átdolgozott kiadás. Budapest,
1909. 869 o.
174. Még egy pár szó jogakadémiánk ügyeiről. In: SRL, 1909. 249-250. o.
175. Még egy szó a több ember szándékos megölésének esetéhez. In:
BJT, LVIII. köt. 1909. 7.sz.
176. Tehet-e a bíróság hivatalból kérdést az esküdtekhez? In: BJT, LIX.
köt. 10. sz.
177. Tehető-e külön kérdés az esküdtek elé oly indítványi cselekmény
iránt, mely miatt indítvány nem tétetett? In: BJT, LIX. 12.sz.
178. Több ember szándékos megölésének minősítése. In: BJT, LVIII.
köt. 1909. 1.sz.

1910.

179. A csavargás és koldulásról szóló legújabb törvényjavaslatok. In:
JK, 1910. 65. o.

180. A csavargás, koldulás és iszákosság törvényhozási szabályozásához. Budapest, 1910. 32 o.
181. Az esküdtszék által marasztalt vádlott felmentése a Kúria által. In: JK; 1910. 209. o.
182. Felmentés magánokirathamisítás alól jogsérelemre irányuló szándék hiánya címén. In: BJT, LX. köt. 1910. 15.sz.
183. Harmincéves érettségi találkozó. In: SRL, 1910. 285-286. o.
184. La loi pénale derogatoire hongroise, Budapest, 1910. 25 o.
185. La repression du vagabondage et de la mendicité. Génève. 1910. 15 o.
186. A motívumok értékesítése a legújabb büntető törvényjavaslatokban. Budapest, 1910. 50 o.
187. A VIII. nemzetközi börtönügyi kongresszus. In: JÁ, 1910. 10.
188. Pártoljuk a sárospataki jogakadémiát! In: SRL, 1910. 261-262. o.
189. Részleges reformok a jogi szakoktatás terén. In: JK, 1910. 173. o.
190. Váltó visszatartása állítólagos követelés biztosítására nem képez sikkasztást. In: BJT, LX: köt. 1910. 7.sz.
191. Vitás kérdések a Büntető Novella II. fejezetének életbeléptetésénél. In: BJT, LIX. 1910. 18.sz.

1911

- 192.. Balogh Jenő és a jogi oktatásügy reformja, In: SRL, 1911. 3-5. o.
193. A bűnvádi perrendtartás perorvoslati rendszerének módosítása. Budapest, 1911. 16 o.
194. Az északamerikai büntetőjog mai vezéreszméi és reformintézményei. Budapest, 1911. 71 o.
195. A III. patronage kongresszus. In: SRL, 1911. 384-386. o.
196. A határozatlan tartalmú ítéletek. Bírálat. In: JÁ, 1911. 4.o.
197. A jogi oktatás részleges reformja és további teendőink. In: SRL, 1911. 430-432. o.
198. A jogi oktatás részleges reformjához. In: JK, 1911. 55. o.
199. Orgazdaság és tárgyi bűnpártolás. In: BJT, LXII. köt. 1911. 10. sz.

1912.

200. Buza László: A miniszterek jogi felelőssége. In: SRL, 1912. 86-87. o.
201. A bűnvádi perrendtartás perorvoslati rendszerét milyen irányban kellene módosítani? Budapest, 1912. 15 o.
202. A debreceni egyetem és a sárospataki főiskola. In: SRL, 1912. 2-3. o.

203. A debreceni református főiskola állami egyetemmé alakítása. Pápa, 1912. 22 o.
204. Az egyetemes tanügyi bizottság ülése. In: SRL, 1912. 127-128. o.
205. Az északamerikai reformatoryk tanulságai. Budapest, 1912. 153 o.
206. Hamis eskü büntetvének vétségéggé korrekcionalizálása esetén is a hivatalvesztés kiszabható. In: BJT, LXIII. köt. 1912. 14.sz.
207. A harmadik alapvizsga. In: JK, 1912. 1. o.
208. A javítóiskolák kifejlődése. In: EJK, 1912. 46.sz.
209. Kritikai jegyzetek a fiatalkorúak bíróságáról készített törvénytervezetre. In: JK, 1912. 399. o.
210. Lemondó búcsúlevele. In: SRL, 1912. 262. o.
211. A modern börtön feladata és jelentősége. In: EJK, 1912. 48. sz.
213. Reformtörekvések és kilátások a büntetőperjogban (Egyetemi tanári székfoglaló). In: EJK, 1912. 43-44. sz.
214. A sárospataki református jogakadémia fennmaradásának szükségessége és feltételei. In: SRL, 1912. 212-214. o.
215. Az új egyetemek és a református jogakadémiák. Sárospatak. 1912. 25 o. (Megjelent a SRL-ban is 1912-ben).

1913

216. A büntetőjogi szakképzés reformja, különösen a büntető és nyomozó hatóságok kiképzése a kriminológiai követelések folytán rájuk váró új feladatok megoldására. Budapest, 1913. 29 o.
217. A büntető perjog önállósulása a jogi tanulmányi rendben. In: JK, 1913. 61. o.
218. Büntetőtörvénykönyvünk revíziójának irányelvei. In: JÁ, 1913. 3.
219. Degré Miklós: Főtárgyalás az esküdtbíróság előtt. c. művének bírálata. In: BSZ. I. köt. 1913. 3.sz.
220. A fiatalkorúak büntetőjoga Északamerikában. Budapest, 1913. 279 o.
221. A tiszáninneri református egyházkerület érvényben lévő szabályrendeletei és elvi jelentőségű határozatai. Sárospatak, 1913. 364 o.
222. Törvényjavaslat a munkakerülő csavargók és a közveszélyes hivatásos büntettek elleni rendszabályokról. In: JK, 1913, 137. o.
223. Az új Btk. tervezete. Budapest, 1913. 42 o.

1914

224. Degré Lajos: Adalékok a folytatólagos bűncselekmény tanához c. művének bírálata. In: BSZ, II. köt. 1914. 3.sz.
225. A felek fogalma és köre a büntetőjogi per mai elméletében. Pécs, 1914. 46 o.
226. A fiatalok bírósága Északamerikában és Európában. Kolozsvár, 1914. 48 o.
227. A gyorsított bűnvádi eljárás és a rögtönbíráskodás. Pécs, 1914. 21 o.
228. A magyar büntetőjog tankönyve. IV. átdolgozott kiadás. Budapest, 1914. 907 o.
229. Magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről. Előadói tervezet. 42 o.
230. A patronage-ügy fejlődése a kassai kongresszus óta és a kolozsvári kongresszus feladatai. In: A IV. országos patronage kongresszus iratai. Kolozsvár, 1914.
231. A sajtójavaslat felelősségi rendszere. In: BSZ, 1914. 4.sz.
232. A sajtóról szóló 1914: XIV. t.c. Pécs, 1914. 212 o.
233. A sajtóvétség fogalma és köre. Kolozsvár, 1914. 22 o.
234. Strafrechtsreformen in Ungarn. 1914. Berlin, 11 o.

1915

235. Az általános jogtudomány és a nemzetközi jog az új tanulmányi rendszerben. Kézirat, 1915. 10 o.
236. Degré Lajos (nekrológ). In: BSZ, III. köt. 1915. 1.sz.
237. A folytatólagos váltóhamisítás. In: BSZ, III. köt. 1915. 5.sz.
238. A gyorsított bűnvádi eljárás és a rögtönbíráskodás. In: BSZ, III. 1915. 1.sz.
239. Kérdésfeltevés jogos védelem és annak túlhágása esetében. In: BJT, LXVII. köt. 1915. 16.sz.
240. A patronage a háború alatt és a háború után. In: BSz, III. köt. 9.sz. (Megjelent külön is: Pécs, 1915, 15 o.)

1916

241. Adatok a tettazonossághoz. In: BJT, LXVIII. köt. 1916. 7.sz.
242. Az általános jogtudomány és a nemzetközi jog az új tanulmányi rendszerben. In: JÁ, 1916. 2.sz.
243. A büntetőjog haladása és a háború. Budapest, 1916. 11 o.
244. Degré Lajos irodalmi hagyatéka. In: BSz, IV. köt. 1916. 3.sz.

245. Ellenvélemény a sárospataki jogakadémia áthelyezésének kérdéséhez. Sárospatak, 1916. 16 o. (Megjelent a SRL-ban 1916. 111-114. o.is)
246. A fiataikorúak felügyelő hatóságának feladata és tagjainak munkaköre. Pozsony, 1916. 27 o.
247. A fiataikorúak Pozsonyi Felügyelő Hatóságának felirata az igazságügyminiszterhez a fiataikorúak növekvő kriminalitásának megelőzése tárgyában. Pozsony, 1916. 4 o.
248. A főiskola fenntartási és fejlesztési alapja. In: SRL, 1916. 261-262. o.
249. Háborús büntetőjogunk és bűnügypolitikánk a háború után. Budapest, 1916. 45 o.
250. Leibniz jogbölcészeti és politikai eszméi. Budapest, 1916. 47 o.
251. A magyar büntetőperjog tankönyve. Teljesen átdolgozott IV. kiadás. Budapest, 1916. 756 o.
252. Zárszó a sárospataki akadémia áthelyezésének kérdéséhez. In: SRL, 1916. 140-141.o.
253. Állhat-e a közokirathamisítás halmazatban a csalással? In: BJT, LXIX. köt. 1917. 15.sz.
254. Die Aufgaben der Kriegsfürsorger. Pozsony, 1917. 31 o.
255. A fiataikorúak kriminalitásának növekvése. In: BSz, V. köt. 1917. 10. sz. (Megjelent külön is; 22 o.)
256. A hadigondozók teendői. Pozsony, 1917. 32 o.
257. Jog és igazság a háborúban. Kolozsvár, 1917. 42 o.
258. A jogtanítás módszerének reformja és a gyakorlati joganyaggyűjtemények. Pozsony, 1917. 34 o.
259. Leibniz halálának 200. évfordulója alkalmából. Budapest, 1917.
260. Rektori megnyitó beszéd az egyetemi ünnepélyen, 1917. november 19-én. Pozsony, 1917.
261. Újévi gondolatok főiskolánk jövőjéről. In: SRL, 1917. 2-3. o.

1918

262. A büntetésvégrehajtás félbeszakítása alatt elkövetett bűncselekmény halmazot alkot-e a már jogerősen elintézett előbbi cselekménnyel? In: BJT, LXXI. köt. 1918. 5.sz.

1922

263. Büntetés és nevelés. Budapest, 1922. 97 o.
264. Hacker Ervin: Az egyesületek büntetőjogi cselekvőképessége c. művének bírálata. In: MJSz, III. köt. 1922. 10. sz.
265. Az uzsorabíróság hatásköre és a királyi Kúria reformatorius joga. In: BJT, LXXIV. köt. 1922. 3.sz.

1923.

266. A jogakadémiák megszüntetése és a jogi oktatás gyökeres reformja. Budapest, 1923. 10 o.
267. A királyi ügyészség és a büntetés kiszabás. In: BJT, LXXV. köt. 1923. 10. sz.
268. A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota. Budapest, 1923. 216 o.
269. A magyar büntetőjog tankönyve. V. kiadás. Budapest, 1923. 634 o.
270. Az új sajtótörvény, 1914: XIV. t.c. Budapest, 1923. 61 o.

1924

271. Perjogi vitás kérdések a valóság bizonyítása körül. In: BJT, LXXVI. köt. 1924. 9.sz.
272. Res nullius-e a hatóságilag megsemmisíteni rendelt dolog? In: BJT, LXXVI. köt. 1924. 10. sz.
273. A törvénysértés fogalma a büntető jogegységi perorvoslatban. Budapest, 1924. 53 o.

1925

274. Az élet és testépség hatályosabb védelméről. In: JÁ, 1925. 4.sz.
275. A negyedszázados esküdtbíróság. In: MJSz, VI. köt. 1925. 2.sz.
276. A nemzetgyalázás vétségéhez. In: BJT, LXXVII. köt. 1925. 4.sz.
277. Organisation du controle des personnes condamnées conditionnellement. Génève, 1925. 8. o.
278. Társadalmi védekezés és büntetőjog. Miskolc, 1925. 20 o.

1926

279. Binding Károly emlékezete. Budapest, 1926. 31 o.
280. Erőszakos nemi közöszlészénél tettes társak azok is, akik csak a sértett ellenállásának lenyűgözését hajtották végre. In: BJT, LXXVI. II. köt. 1926. 9.sz.

281. A felelős szerkesztő sajtójogi felelősségrevonása a szerző helyett. In: BJT, LXXVIII. köt. 1926. 5-6. sz.
282. A hivatali titoksértés és a tiltott közlés fogalmához. In: BJT, LXXVIII. köt. 1926. 1.sz.
283. Jövedéki büntető bíróság által elkövetett törvénysértés miatt van-e helye jogegységi perorvoslatnak? In: BJT, LXXVIII. köt. 1926. 10. sz.
284. Társtettség az erőszakos nemi közösülésnél. In: BJT, LXXVIII. köt. 1926. 7.sz.

1927

285. Aki a törvényt becsmérli vagy megveti, nemzetgyalázást követ el. In: BJT, LXXIX. köt. 1927. 1.sz.
286. Anyagi igazság és téves jelszavak a büntető eljárásban. Budapest, 1927. 51 o.
287. Csalás és magánokirathamisítás halmazata. In: BJT, LXXIX. köt. 1927. 7.sz.
288. A Fiatalkorúak Felügyelő Hatóságának feladata és tagjainak munkaköre. Budapest, 1927. 28 o.
289. A politikai bűncelekmények és a Btk. Budapest, 1927. 34 o.

1928.

290. Degré Miklós: Az új Büntetőnovella zsebkönyve c. művének bírálata. In: MJSz, IX. 1928. 3.sz.
291. A felelős szerkesztő sajtójogi felelősségrevonása. In: MJSz, IX. köt. 1928. 9.sz.
292. Folytatólagosság és bűnhalmazat a csalásnál és a kivándorlásra csábításánál. In: BJT, LXXX. köt. 1928. 4.sz.
293. A királyi ügyészség teendői az új Büntető Novellával kapcsolatban. Budapest, 1928. 21 o.
294. A koronaügyészi csatlakozás első eredménye. In: BJT, LXXX. köt. 1928. 5.sz.
295. Visszaemlékezés Kossuth Lajos sárospataki diákságának századik évfordulóján. Miskolc, 1928. 20 o.

1929

296. Adalék a bűnpártolás fogalmához és büntethetőségéhez. In: BJT, LXXXI. köt. 1929. 6.sz.

297. Concha Gyózó. In: MJSz, X. köt. 1929. 4.sz.
298. Az eugenika jogi szempontból. In: MJSz, X. köt. 1929. 10.sz.
299. Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog c. művének bírálata. In: MJSz, X. köt. 1929. 2.sz.
300. Kövy Sándor. In: SRL, 1929. 310-311. o.
301. Új törvény a pornográfia büntetéséről. Budapest, 1929.
302. Vitás kérdések a szigorított dologházba utalás szabályai körül. In: BJT, LXXXI. köt. 1929. 10.sz.

1930

303. A börtönügy haladása az utolsó száz év alatt. Budapest, 1930. 43 o.
304. Emlékezés Kövy Sándor halálának századik évfordulóján. Miskolc, 1930. 18 o.
305. A jogtudomány új látóhatárai. Pécs, 1930. 18 o.
306. L'execution des peines. Génève, 1930. 12 o.
307. Sajtóvétség-e a nyomtatvány terjesztésével elkövetett bünelkövetésre felhívás és izgatás? In: BJT, LXXXII. köt. 1930. 5.sz. (Megjelent külön is 10 o.)

1931

308. Folytatólagosság, üzletszerűség és megrögzöttség. In: BJT, LXXXI. köt. 1931. 1-2. sz.
309. Ügyészi függetlenség és anyagi igazság. Budapest, 1931.

1932

310. Büntetési rendszerünk égető sebei. Budapest, 1932. 32 o.
311. A bűn világa a büntetőjog tükrében. In: Jogi Napló (a Pesti Napló melléklete), 1932. máj. 5.
312. Porzsemek a pataki főiskola ötödik évszázadának kultúrprogramjához. In: SRL, 1932. 197., 206-207., 211., 242-243. o.
313. A sárospataki református főiskola négyszázados ünnepén. In: Emlékkönyv a sárospataki református főiskola fennállásának négyszázados ünnepéről. (1931. szept. 30.) Sárospatak, 1932. 104. o.

1933

314. Adatok a büntetettek jellemcsoportjainak a megállapításához. Budapest, 1933. 49 o.
315. Büntetéstani problémák. Budapest, 1933. 312 o.

316. A korlátolt elmeállapot és a bűnözési hajlam. In: MJSz, XIV. köt. 1933. 1.sz.
317. A pénzbüntetés szerepe az összbüntetés alakításánál. In: BJT, LXXXV. köt. 1933. 9. sz.

1934

318. Az eugenika jogi szempontból. Budapest, 1934.

1935

319. Bírói függetlenség – betűzsarnokság. Szeged, 1935. 22 o.
320. Büntető perorvoslati rendszerünk revíziójához. Budapest, 1935. 37 o.
321. A XX. század büntetési rendszerének reformkérdései. Budapest, 1935. 31 o.
322. La competence du juge pénal dans l'exécution des peines. Génève. 1935.
323. Vétkes bukás és gondatlan hitelsértés. In: BJT, LXXXVII. köt. 1935. 4.sz.

1936

324. A költségvetési törvényjavaslat vitájában felszólalás, 1936. június 23-án. In: Az országgyűlés felsőházának naplója, 1936. 587-590. o.
325. Lassabban a büntető paranccsal! In: MJSz, XVII. köt. 1936. 1.sz.

1937

326. Büntetőjogunk megújítása. Szeged, 1937.
327. Jelszavak harca a büntetőtörvénykönyvek revíziója körül. Budapest, 1937. 37 o.
328. Az országgyűlés felsőháza jogkörének újabb megállapításáról szóló törvényjavaslat vitájában felszólalás. In: Az országgyűlés felsőházának naplója, 1937. dec. 16. 93-95. o.
329. A politikai bűncselekmények és a büntetőtörvénykönyv. Budapest, 1937.
330. Az új ügyvédi törvény életbeléptének küszöbén. In: Pesti Napló, 1937. dec. 25. 9. o.
331. Az ügyvédi rendtartásról szóló törvényjavaslat tárgyalása során az igazságügyi bizottság megbízásából előadói beszéd. In: Az országgyűlés felsőházának naplója. 1937. január 28. 43-51. o.

1938

332. Adatok a büntettek jellemcsoportjainak megállapításához. Budapest, 1938.
333. Az állami rend megóvása végett szükséges sajtórendészeti rendelkezésekről szóló törvényjavaslat vitájában felszólalás. In: Az országgyűlés felsőházának naplója, 1938. május 19-én. 288-289. o.
334. Az igazságügyi szervezet körébe tartozó rendelkezésekről szóló törvényjavaslat vitájában felszólalás. In: Az országgyűlés felsőházának naplója, 1938. április 7. 126. o.
335. A gyakorlati irányú középiskoláról és a tanítóképzésről szóló törvényjavaslat vitájában felszólalás. In: Az országgyűlés felsőházának naplója, 1938. ápr. 8. 149-151. o.
336. A kriminál-biológia személyiség kutatása és az igazságszolgáltatás. Budapest, 1938. 31 o.
337. Törvény a rehabilitációról! Budapest, 1938. 29 o.

1940

338. A rehabilitációs törvényjavaslat. In: Új Magyarország. 1940. nov. 10. (Vezércikk)
339. Szemelvények kisebb szakdolgozataiból, 1890-1940. Budapest, 1940.
340. Ünnepi beszéde Budapesten a margitszigeti Tompa Mihály emlékmű leleplezésén, 1940. szept. 28- Budapest, 1940. 27 o.

1941

341. A bocsánat törvénye. In: SRL, 1941. 2-3. o.
342. A bűnösség fogalom a világi büntetőjogban. Budapest, 1941. 8 o.
343. A két Rácz Lajos (Rácz Lajos volt királyi kúriai tanácselnök és Rácz Lajos volt sárospataki bölcsészettanár) emlékezete. Pataki Krónika 2.sz. Budapest, 1941. 13 o.
344. Rácz Gábor m. kir. altábornagy, az egykori pataki teológus diák emlékezete. Pataki Krónika 2.sz. Budapest, 1941.
345. Vargha Ferenc emlékezete. Budapest, 1941.
346. Vitéz Moór Gyula új elmélete a büntetőjog magánjogi jelleméről. Budapest, 1941. 24 o.

1942

347. Emlékezés az 1790-91. évi XXVI. t.c. megalkotásának 150. évfordulóján. In: SRL, 1942. 2-4. o.
348. Az 1792. évi büntetőtörvényjavaslat 150. évfordulójára. Debrecen. 1942. 26 o.
349. Az 1843-i büntetőjogi javaslatok száz év távlatából. Budapest, 1942. 52 o.
350. A fiatalkorúak felügyelő hatóságának feladata és tagjainak munkaköre. 3. átdolgozott kiadás. Budapest, 1942. 46 o.

1943

351. Alkossunk törvényt az igazságügyi patronázs-egyletekről és a le-tartóztató intézetekből kibocsátottak utógondozásáról. Buda-pest, 1943. 32 o.
352. Finkey Pál és Finkey József volt pataki diákok emlékezete. Buda-pest, 1943. Pataki Krónika. 4.sz. 48 o.
353. Kövy Sándor székfoglalójának és a pataki jogakadémia alapításá-nak 150. évfordulója. In: SRL, 1943. 185-187. o.
354. Nem lehetne-e csinosabbá tenni a főiskola kertjét és udvarát? In: SRL, 1943. 153 o.
355. Patronázs-munka és a Fiatalkorúak Felügyelő Hatósága. Budapest, 1943. 18 o.
356. Rottenbiller Fülöp emlékezete. Budapest, 1943. 8 o.
357. Sárospatak szerepe Harsányi Zsolt életében. In: Határőr, 1943. dec. 29. 4 o.
358. Tehetségkutatás. Kitűnőek iskolája. In: SRL, 1943. 2., 8-9. o.

1944

359. Elnöki megnyitó a Fiatalkorúak Budapesti Felügyelő Hatóságának 1944. évi január hó 29-én tartott teljes ülésén. Budapest, 1944.
360. Emlékképek és élmények életem derűs napjairól. Sárospatak, 1944. 156 o.

1945

361. Dilettáns bölcsekedések Istenről, az életről és a halálról. Kézirat. 36 o.

1946

362. Három Kazinczy szobor a sárospataki református főiskola kertjében – Kazinczy Ferenc, az író, Kazinczy Gábor, a szónok, Kazinczy Lajos, a katona – a főiskola nagy tanítványainak rövid jellemrajza. Sárospatak, 1946. Gépirat. 85 sűrűn gépelt oldal.
363. Kis Olajág – Egy öreg ember röpke gondolatai és vallomásai. Feleségemnek, jegyváltásunk ötvenedik évfordulójának – 1896. január 1. – 1946. január 1. – emlékére. Sárospatak, 1946. Gépirat. 71 o.
364. Radácsy György sárospataki teológiai tanár életrajza. Sárospatak, 1946. Gépirat. 87 o.
365. Újabb visszaemlékezések életem derűs napjaira. Javítások, kiegészítések az Emlékképek és élmények életem derűs napjaiból, 1944. c. önéletrajzomhoz. Sárospatak, 1946. 71 sűrűn gépelt oldal.

1947

366. Szánthó Gyula, Finkey József, Szabó Sándor sárospataki jogtanárok emlékezete. Sárospatak, 1947. 27 sűrűn gépelt oldal.

1948

367. A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete, 1619-1914. Sárospatak, 1948. 133 sűrűn gépelt oldal.

TÁRGYMUTATÓ

A könnyebb tájékozódás céljából az irodalomjegyzéket tárgymutatóval egészítettem ki, melyben a témák, tárgyszavak után a bibliográfiában szereplő tételszámok találhatóak. A személynevek utáni számok részben az életükkel, munkásságukkal kapcsolatos írásokra, részben pedig a műveikkel kapcsolatos bírálatokra utalnak. Ha egy publikáció több tárgyszóhoz is kapcsolódik, a publikációt mindegyik tárgyszónál jelzem.

- anyakönyveztetés 23, 26
- állami rend megóvása 333
- államvizsga 98
- Balogh Jenő 192
- becsületsértés 32, 135
- Binding Károly 279
- bírói függetlenség 319
- bizonyítás 271
- börtönügy 118, 211
- börtönügyi kongresszus 127, 128, 136, 187
- búcsúlevele 210
- Buza László 200
- bűncselekmény 224
- bűnhalmazati szabályok 71
- bűnösség fogalom 342
- bűnözési hajlam 316
- bűnpártolás 199, 296
- büntetés és nevelés 263
- büntetési rendszerünk 119, 310, 321
- büntetés kiszabás 44, 267
- büntetéstani problémák 315
- büntetés végrehajtás 262, 306
- büntetendő cselekmény 73
- büntető eljárás 45, 54, 66, 107, 159, 286
- büntetőjog 27, 100, 134, 173, 228, 234, 243, 249, 264, 268, 269, 299, 322, 326
- büntetőjogi szakképzés 216
- Büntető Novella 191, 290
- büntető parancs 325
- büntetőperjog 43, 213, 217, 251, 373, 368
- büntető perorvoslati rendszerünk 320
- büntető törvény 68, 184
- Btk 21, 28, 44, 103, 170, 218, 223, 229, 289, 327, 329
- büntettek jellemcsoportjai 314, 332
- bűnügyi esetek 72, 142, 144
- bűnügyi politika 249
- bűnügyi vizsgálat 86
- bűnvádi eljárás 64, 237, 238
- bűnvádi perrendtartás 193, 201
- bűn világa 311
- Concha Győző 297
- Corneille Péter drámája 3
- csalás 65, 93, 153, 253, 287, 292
- csavargás 129, 179, 180, 185, 222
- cselekmény minősítése 94
- debreceni egyetem 202
- Degré Miklós 219, 290
- Degré Lajos 224, 236, 244
- dilettáns bölcselkedés 362
- dologházba utalás 302
- egyesületek 264
- egyetemes tanügyi bizottság 204

egyházi bíraskodás jogosultsága 4
egység és többség tana 22
életvédelem 274
elévülés 105, 158
elmeállapot 316
„élményeim” 361
eltulajdonítás 149
emberölés 59, 101, 106
emlékbeszéd 50, 62
„emlékképeim” 361
érettségi találkozó 183
erőszakos nemi közösülés 280, 284
eskü 29
esküdtbíróság 38, 84, 104, 113,
146, 150, 219, 275
esküdtszék 56, 63, 64, 84, 176, 177,
181
északamerikai büntetőjog 194, 220
északamerikai reformatoryk 205
Eugenika 298, 318
1790-91. évi törvény 347
1792. évi büntetőtörvényjavaslat
348
1843-i javaslatok 47, 349
evangélikus egyházjog 152
Fayer László 145
felek fogalma és köre 225
felsőház jogköre 328
feltételesen elítéltek ellenőrzése
277
fényüzési törvények és adók 1
fiatalkorúak bírósága 209, 226
fiatalkorúak büntetőjoga 220
Fiatalkorúak Felügyelő Hatósága
246, 247, 288, 350, 356, 360
fiatalkorú bűnösök 87, 167, 168,
255
Finkey József 352, 367
Finkey Pál 352
folytatólágosság 105, 224, 308
genfi ünnepély 169
Giesswein Sándor 156
gondatlanság 74, 95, 96, 101
gyakorlati irányú középiskola 335
gyermekölés 55
gyilkosság 55, 57, 75
hadigondozás 254, 256
Hacker Ervin 264
halálbüntetés 77, 170
hamis eskü 29, 48, 206
hamis okirat 30, 80
hamis orvosi bizonyítvány 76
hamis tanúzás 31, 49
harmadik alapvizsga 207
Harsányi Zsolt 358
házasság 12, 123
házassági válóperek 4
harcegprímás 18
hitelsértés 323
hivatali hatáskör 34, 40
hivatali titoksértés 282
hivatali túlbuzgóság 130
hivatalnokbírák 104
hozomány 2, 16
humanizmus 77
idézés 61
igazságügyi szervezet 334
ingóvagyon rongálás 60
Irk Albert 299
iszákosság 180
ítélet 90, 92, 116, 196
javítóiskola 208
jogakadémiák állapota 157, 165,
166, 215, 266
jogakadémia (sárospataki) ügye
171, 174, 188, 214, 215, 245, 251
jogakadémiák tanrendje 45, 235
joganyaggyűjtemény 258
jogbölcsezet 147
jogegység 78
jog és igazság a háborúban 257
joghallgató társak 5
jogi szakoktatás 189, 192, 197, 198,
258, 266

- „jogi szemle” 131, 151
 jogkérdés 91, 124
 jogos védelem 239
 jogtalanság 130, 172
 jogtudomány határai 305
 jogviszony 30
 jövedéki büntetőbíróság törvény-
 sértése 283
 Kazinczy Ferenc 363
 Kazinczy Gábor 361
 Kazinczy Lajos 361
 kérdés hivataltól 176, 177
 kérdések szerkesztése 146
 keresztyén világnézet 156
 kettős házasság 123
 kísérlettől elállás 148
 kitűnőek iskolája 359
 koldulás 129, 179, 180 185
 koronaügyész 79, 293, 294
 Kossuth Lajos 295
 költségvetési törvényjavaslat 324
 Kövy Sándor 300, 304, 353, 354
 középiskola 335
 közhivatalnok visszaélése 34
 közigazgatási bíróság 8
 közokirathamisítás 88, 253
 közösségi szellem 15
 községek 9
 községi bizonyítvány 80
 közveszélyes büntettek 222
 kriminál-biológiai személyiség
 336
 kultúrprogram 312
 Kúria 63, 78, 265
 Leibniz 250, 259
 letartóztatás 132
 lopás 42, 46, 53, 70, 81, 149
 magánindítvány, magánvád 99,
 133, 143
 magánlaksértés 24, 82
 magánokirathamisítás 182, 287
 magzatelhajtás 101
 megrögzöttség 308
 Mikler Károly 152
 millenáris esztendő 35
 miniszteri felelősség 200
 Moór Gyula (vitész) 346
 morfinista 135
 motívumok tana 110, 186
 Nándor királyi Tábla 138
 Nemes Ferenc 62
 nemzetgyalázás 276, 285
 nevelés 263
 okirathamisítás 65
 okiratkészítés 30
 okiratmegsemmisítés 58
 okozati összefüggés 212
 október 6 10
 Olajág 364
 olvasókhoz 17
 Orbán József 50
 orgazdaság 51, 199
 önkéntesség értelmezése 148
 örökösödési jog 14
 összbüntetés 36
 patronázs-kongresszus 160, 195
 patronázs-ügy 230, 240, 351, 356
 pénzbüntetés 102, 317
 perjogi kérdések 271
 Petőfi költeményének elemzése 11
 politikai bűncselekmények 289,
 329
 pornográfia büntetése 301
 rablás 37
 Rácz Gábor 344
 Rácz Lajos 343
 Radácsy György 365
 reformáció s a jog és politika 109
 régi büntetések 154
 rehabilitáció 337, 338, 341
 rektori megnyitó 260
 római erkölcsi viszonyok 12
 Rottenbiller Fülöp 357
 rögtönbíráskodás 227, 238

sajtójog, javaslat 231
sajtójogi felelősség 281, 291
sajtótermék terjesztése 38
sajtótörvény 122, 232, 270, 333,
sajtóvétség 233, 307
sárospataki főiskola 157, 165, 166,
171, 174, 188, 202, 214, 245, 248,
252, 261, 312, 313, 355, 358
szabadságbüntetések refomtja 83
szabályrendeletek (egyházi) 221
Szabó Sándor 367
szakdolgozataiból szemelvények
339
szándék, szándékosság 67, 105
szándékos emberölés 57, 75,
175, 178
Szánthó Gyula 367
szerkesztői előszó 13
szupplikáció 6, 7
talált dolog 112
tanítóképzés 335
tankönyv 54, 66, 100, 107, 134,
173, 228, 251, 269
tanulmányi rend 235, 242
tanúzás 31
társadalmi problémák 156
társadalmi viselkedés 278
tehetségkutatás 359
tengerpart 7
ténykérdés 91, 114, 124
teológusképzés 25
testépség védelem 274
testisértés 115, 137, 139, 161
testületi szellem 15
tételes jog 147, 162, 163
tettazonosság 117, 140, 164, 241
tiszáninneri református egyház-
kerület 141, 165, 221
Tompá Mihály 39, 340
többség 22
törvénysértés 273
törvényszéki ítélet 90
újévi gondolatok 261
új ezredév 41
új jelenségek 19
utógondozás 351
uzsorabíróság 265
ügyészi vádlói jog 52
ügyesség 267, 293, 309
ügyvédi törvény 330, 331
üzletszerűség 308
vád 92, 116, 117, 133
vádalahelyezés 61
vádelejtés 126
vádváltoztatás 140
Vajna Károly 154
vallomás 48
váltóhamisítás 237
váltóvisszatartás 190
Vargha Ferenc 345
Vay-Mocsáry Alap 125
vétkes bukás 323
világnézet 156
vizonvád 150
visszaemlékezés 20, 366
visszatartási jog 68
vizsgálat elrendelése 85, 86
zálogolás 33
zsarolás 33, 42
zsinati bizottság 97
zsinati tagok választása 120, 121
zsinati ülés 155

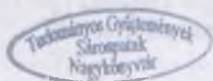
TARTALOMJEGYZÉK

1. ELŐSZÓ HELYETT	7
2. ÉLETE	9
<i>A család. A diák. Az akadémiai és egyetemi tanár. A gyakorló jogász. A tevékeny nyugdíjas.</i>	
3. FEJLŐDÉSÉT MEGHATÁROZÓ FŐBB TÉNYEZŐK	29
<i>A református vallás. A család. A sárospataki református kollégium</i>	
4. AZ EMBER	35
<i>Vallásosság. Hazaszeretet. Emberszeretet. Családszeretet. Barátság, társaságszeretet. Társadalomszolgálat. Egészséges életmód. Egyéb jellemzők.</i>	
5. A TANÁR	49
A) Az elméleti pedagógus	
<i>Büntetés és nevelés. Oktatás-módszertani kérdések. A jogászképzés korszerűsítése</i>	
B) A gyakorló pedagógus	
<i>Hivatásszeretet. Igényesség. Optimizmus. Tanítási módszer: Előadás, szemináriumi és praktikumai foglalkozás. Életre nevelés. Számonkérés. Tanár-diák kapcsolat. Nevelőhatás.</i>	
6. A GYAKORLÓ JOGÁSZ	69
<i>A koronaügyész-helyettes. A kúriai tanácselnök. A koronaügyész s az országgyűlés felsőházának tagja</i>	
7. AZ ÍRÓ, A JOGTUDÓS	75
A) Szép- és egyéb irodalmi munkálkodás	
<i>Diákkori frások. Emlékbeszéd. Iskolatörténet. Önéletrész.</i>	
B) Szakirodalmi munkálkodás	
<i>Büntetőjog. Anyagi büntetőjog. Büntetésvégrehajtás. Bűnügyi karakterológia. Bűnügyi politika. Jogbölcselet. Jogi ismeretterjesztés.</i>	
C) Irodalmi hagyatéka	
8. A HÚSÉGES PATAKI DIÁK	
A) Alma Matere iránti szeretetének bizonyítékai.	

B) Emlékjel pataki tanárnak-diáknak.	96
Kövy Sándor. Kossuth Lajos. Tompa Mihály. Radácsy György. Kazinczy Ferenc.	
9. „LELKESEDÉS, GONDOLKODÁS, ALKOTÁS, SZERETET”.	107
JEGYZETEK	113

FÜGGELÉK

I. KÉPEK FINKEY FERENC ÉLETÉBŐL	123
II. SZEMELVÉNYEK MUNKÁIBÓL	129
1. A teljesen kiépített gyakorlati joggyűjtemény anyaga	129
2. A büntetőjogi szakképzés reformja	132
3. Koronaügyi beszéd. Részlet Szálasi Ferenc ügyének kúriai tárgyalásán 1938. aug. 17-én mondott korona- ügyi beszédéből a Pesti Hírlap 1938. aug. 18-i száma 5-6. oldalán olvasható tudósítás szerint	133
III. EGYÉB ANYAGOK.	137
1. M. kir. titkos tanácsosi méltóság adományozása, Horthy Miklós kormányzó és Darányi Kálmán miniszterelnök aláírásával.	137
2. Az igazságügyi miniszter felmentő és köszönő levele nyugdíjazásakor	138
3. Darányi Lajos lelkipásztornak Finkey Ferenc temetésén tartott igehirdetéséből	139
4. Buza László akadémikus, egyetemi tanár sírnál mondott búcsúbeszédéből	141
5. Gyászjelentése	142
IV. FINKEY FERENC MŰVEINEK JEGYZÉKE	143
TÁRGYMUTATÓ	165

Ára: 336 Ft

áfával

---

125 évvel ezelőtt, 1870-ben született Finkey Ferenc koronaügyész, aki 30 évet töltött a jogi katedrán s 17 évet az igazságügy közvetlen szolgálatában. Sárospataki jogakadémiai, kolozsvári, pozsonyi és szegedi egyetemi tanári működése során sok, – elméletileg kiválóan képzett s a gyakorlati feladatmegoldásokban jártas jogászt nevelt a hazának. Koronaügyész-helyettesi, kúriai tanácsbírói, tanácselnöki és koronaügyészi tevékenységével nagymértékben segítette a gyakorlati jogászbírói feladatmegoldások hazai fejlődését.

Tankönyveit évtizedeken keresztül használták nemcsak a joghallgatók, hanem a gyakorló ügyvédek és bírák is. Rendkívül termékeny tudós volt, akinek a büntetőjog tudományára, és a gyakorlati feladatmegoldásokra gyakorolt hatását kortársai is elismerték és magasra értékelték. Ezért is kapta “az egész ország magister juris criminalis”-a címet. Egyik méltatója szerint Finkey Ferenc: “Lelkesedés, gondolkodás, alkotás, szeretet”.

Könyvünk ismerteti Finkey Ferenc egész életművét, vázolja azokat az emberi, tanári, gyakorló jogász, jogtudósi vonásokat, jellemző jegyeket, amelyek ma is haladó, előremutató értékek, a ma feladatainak megoldásához is gazdag tanulságot szolgáltatnak.

Könyvünk megismerése hasznos lehet nemcsak a jogászok és pedagógusok számára, hanem mindenki számára, aki szívesen olvas hazai történelmünk nagyjairól, azokról, akik példaadó életükkel, gazdag munkásságukkal, kiemelkedő teljesítményeikkel nagy szolgálatot tettek a hazának, előrevitték a fejlődést.
